

Rapport annua : 1997

Autor(en): **[s.n.]**

Objektyp: **Group**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **111 (1998)**

PDF erstellt am: **11.07.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

1997

Rapport annua

Romania · Uniun dals Grischs ·
Uniun rumantscha da Surmeir ·
Renania · Societad retorumantscha ·
Uniun da scripturAs rumantschAs ·
Cuminanza rumantscha da radio
e televisiun · Uniun da las
Rumantschas e dals Rumantschs
en la Bassa · Giuventetgna
Rumantscha

LIA
RUMANTSCHA

Cuntegn

Prefaziun	5
Organs da la LR	9

RAPPORT DA LAVUR

Introducziun	18
1. Uniuns affiliadas	20
2. Collavuratur regionalis	22
3. Scolaziun e furmaziun	23
4. Assimilaziun/integraziun	29
5. Rumantsch grischun	30
6. Post da linguatg	34
7. Post da translaziun	38
8. Servetsch d'infurmaziun e documentaziun	39
9. Meds da massa	44
10. Teater rumantsch	45
11. Chant e musica	48
12. Ediziuns LR 1997	49
13. Contacts/autoritads	56
14. Scuntrada rumantscha 1997	63
15. Persunal finanzas administraziun	67

Documents

1. Revisiun dal reglament dals collavuratur regionalis	72
2. Regulativ per ils curs d'assimilaziun/ integraziun linguistica	72
3. Intervenziuns parlamentaras en il cussegl grond	74
4. Intervenziuns parlamentaras en il cussegl naziunal	74
5. Recepziun da la GIURU sco organisaziun affiliada da la LR	74
6. Brev dals 25-6-1997 a la regenza dal chantun Grischun conc. rumantsch grischun en scola	75
7. Palpiri strategic e palpiri operaziunal davart il rg	77

Defunctas e defuncts 1997	80	3
---------------------------------	----	----------

RAPPORTS DA LAS UNIUNS AFFILIADAS

Societad retorumantscha (SRR)	82
Romania + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	86
Uniun dals Grischs (UdG) + <i>rapports dals collavuratur regiunals</i>	92
Renania + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	102
Uniun rumantscha da Surmeir (URS) + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	110
Uniun da scripturas e scripturs rumantschAs (USR)	118
Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (CRR)	122
Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB)	126
Giuventetgna Rumantscha	130
Rapport da la Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR).....	136
Rendaquint da la LR	140

Enavant cun schlantsch

Per l'entschatta da l'onn eran tratgas diversas decisiuns impurtantas per la politica da noss linguatg: L'art. 116 CF era sut tetg, la regenza grischuna aveva decidì davart il diever dal rumantsch grischun, l'agentura da novitads era fundada e La Quotidiana annunziada. Il terren era preparà, la lavur ha pudì cumenzar. Sulegl e plievgia chauda han fatg crescer la semenza, ma er burascas e scheladas han periclità las flaihlas plantinas che han cumenzà a crescer.

Sco consequenza da l'art. 116 CF è la *reglamentaziun da la lingua uffiziala* vegnida realisada u messa sin buna via en diversas regions. La preschientscha rumantscha en il mintgadi vegn cun quai rinforzada considerablmain. Cun la votaziun dals 2 da mars ha il pievel grischun pussibilità a las scolas tudestgas dad introducir rumantsch u talian sco *segunda lingua en scola primara* – in fatg da gronda purtada per la chapientscha e per la sensibilitad vicendaivla en il Grischun triling. La LR ha fatg e fa grondas stentas per cuntanscher decisiuns favuraivlas en las vischnancas pertutgadas – per buna part cun success, però era cun dischillusiuns sco a Samignun che ha snegà sias ragischs culturalas.

Areguard la *scolaziun da magisters* ha la LR tractà cun ils responsabels: Il chantun duai procurar che nus hajan avunda magistras e magisters che èn preparads bain en la lingua materna. Il midament prevesì cun il nov urden da maturitad sto garantir che la scolaziun en rumantsch restia almain sin il nivel odiern dal seminari. – Il cussegl da la LR ha inoltrà in'istanza a la regenza cun il giavisch da sviluppar concepts e strategias per introducir il *rumantsch grischun en scola* e da tschertgar en questa dumonda il contact cun la magistraglia e cun las autoritads da scolas localas e chantunalas. Il cussegl è persvadì ch'il linguatg communal è indispensabel per rinforzar l'identitad rumantscha e la preschientscha dal rumantsch en ils divers secturs da la cuminanza linguistica. La discussiun ha dentant cumenzà: Las conferenzas da magisters regionalas èn vegnidas activas ed il departament ha installà ina grupp da lavur.

Cun l'emprima *QUOTIDIANA* l'entschatta da schaner è ì en vigur in vegl postulat da la Rumantschia: ina gasetta da mintgadi per tut las Rumantschas e tut ils Rumantschs – quai è la basa per manar ensemen las regions, per ans resentir sco in pievel rumantsch. La Rumantschia ha dentant fatg grev da prender cumià da las gasettas localas. La situaziun mussa ch'il regionalissem è anc ferm e ch'igl è da far blera lavur sin quest champ. Ils plets da Gion Antoni Bühler ch'ils Rumantschs «*nun han fatg ils drets sforzs per s'avicinar ils quals fussen necessaris per tener allert il sentiment d'in pievel*» paran da valair er anc suenter 100 onns. Quai na mida dentant nagut vi dal fatg che La Quotidiana è in dals pli impurtants projects per la Rumantschia.

Punct culminant da l'onn passà è stada la SCUNTRADA a Domat cun in vast program, cun blers buns inscunters e blers impuls. Che ella è danovamain stada in success è era dad engraziar a las medias che han prestà stupenta lavur e che derasan noss messadis era sur ils cunfins linguistics. Igl è ussa nossa chausa da guardar che la semenza da Domat creschia e portia fritg.

La radunanza da delegadas e delegads a Domat ha recepì la *Giuventetgna Rumantscha* sco nova organisaziun affiliada. La GiuRu è stada activa ils davos onns cun publicaziuns, cun reactivar il rock rumantsch cun sia gasetta PUNTS, cun organisar seminaris da minoritads ed auter. Cun il cordial bainvegni è colliada la speranza che la giuventetgna restia activa, innovativa e mintgatant er malempernaivla.

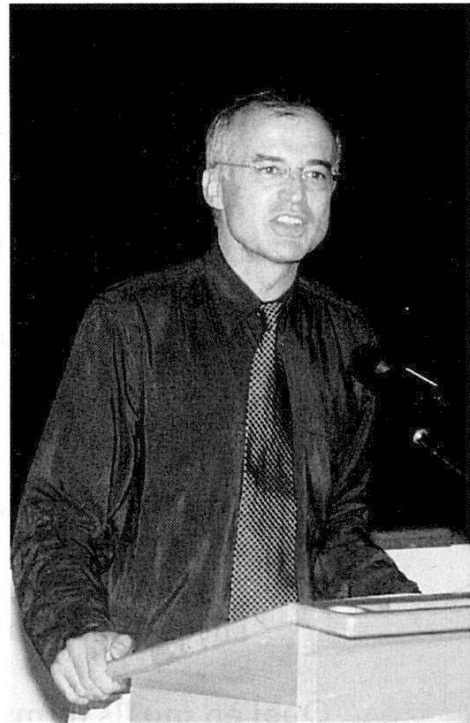
L'onn 1997 è per la LR era daventà in onn da *cumià*. Noss secretari general Bernard Cathomas è vegnì elegì sco directur da la Pro Helvetia. Questa tscherna fa onur en emprima lingia ad el, ma er a l'entira Rumantschia. La LR perda in secretari che ha guidà la nav rumantscha cun maun segir vers novas rivas. Senza sia iniziativa, sia perseveranza e ses curaschi na fiss la Rumantschia oz betg là, nua ch'ella è. Nus schain grazia fitg da cor per in engaschament exemplar durant quasi 18 onns e giavischain tant success era en il nov post. – Cumià avain nus era stuì prender en suprastanza dals represchentants da la URS, Gion Pol Simeon, e da la Renania, Gion Kunfermann, ch'han impundì tut lur forza per nossa chausa. Grazia fitg ad els, a las collavuraturas ed als collavuratur en Chasa rumantscha per il bun spiert, ma era a tut quellas e quels ch'èn s'engaschads davant e davos las culissas per tgirar e promover noss linguatg.

Il rapport da lavur che suonda è preparà dal secretariat ensemen cun ils posts da lavur e vegn suttamess als organs per l'approvaziun.

Grazia Bernard!

I dat muments da fortuna betg mo per personas era per pievels. Il pievel rumantsch ha gì in tal mument l'onn 1980, cura che Bernard Cathomas è entrà en Chasa rumantscha. Il temp è bain stà favuraivel, ma quel che fa lavur politica – era politica da lingua – sa che era en buns temps na crodan ils fritgs betg giu da tschiel. I dovra perseveranza, inschign ed in bun sentiment politic per als far madirar: igl è da persvader e tractar, igl è da badar cur ch'ins sto intermediar e cura far valair ses dretgs. Bernard ha racoltà blers fritgs per la Rumantschia. Tschert, el n'ha betg fatg sulet tut questa lavur, ma el ha gì ideas, ha dà impuls ed ha pudì sensibilisar e motivar, tant il persunal en Chasa rumantscha sco era ils differents gremis linguistics, culturals e politics. Sut sia guida ha la Rumantschia fatg pass decisivs enavant:

- Sin champ naziunal e chantunal èn fixadas basas legalas che segireschan la posiziun dal rumantsch e la finanziaziun da la lavur per il linguatg. Quai è stà pussaivel tras ina ferma preschientscha vers anora, la Lia rumantscha ha cumenzà a far lavur da lobi. La Svizra (bunamain l'entira!) sa oz ch'i dat la quarta lingua.
- Era il pievel rumantsch sez è vegnì sensibilisà ed ha chattà ina nova schientscha; el è daventà pli superbi e pli segir da sasez ed è sin buna via da chattar questa identitad ch'è necessaria per ch'ina minoritad possa survivor. Las tschintg Scuntradas che Bernard ha organisà han francamain promovì quest svilup.
- La basa finanziaria è creschida da 700 000.–francs sin 3,2 milliuns l'onn, las plazzas da lavur da la Lia rumantscha da 3 sin 15. Da las finanzas van dapli che la mesadad en las regions. Ellas pussibiliteschan vastas activitads en ils differents secturs da la preschientscha linguistica.
- La lavur en Chasa rumantscha è vegnida professionalisada. La Lia rumantscha è oz

Bernard Cathomas è vegnì elegì sco nov directur da la Pro Helvetia. El banduna la LR sin l'avrigl 1998.

ina interpresa cumplexa, bain structurada ed effizienta. Ils differents posts interns e quels externs cun ils collavuraturs regiunals prestan tant lavur da planisaziun dal linguatg sco era l'impurtanta lavur a la basa.

- Cun il rumantsch grischun, che Bernard Cathomas ha inizià immediat sco nov secretari general, ha la Rumantschia survegnì la lingua standardisada indispensabla per ina communicaziun moderna. El permetta ina preschientscha dal rumantsch en novas domenas dal mintgadi e promova la chapientscha surregiunala. Linguas han adina fermes lioms emoziunals, e lur normaziun maina principalmain a difficultads d'acceptanza. Il resultat da la retschertga represchentativa dal chantun mussa che la via enchaminada è gista.
- Ils buns contacts cun las autras minoritads en il Grischun ed a l'exteriur sco era cun l'administraziun chantunala pussibiliteschan oz ina collavuraziun che porta clers avantatgs vicendaivels. Nos-sas finamiras èn las medemas – ensemen avain nus pli tgunsch success. Il Grischun triling è londervi da daventar realitad.

Quai èn mo ils terms ils pli impurtants da la lavur dal secretari general partint. Bernard Cathomas ha dà la tempra a la vita culturala tranter Mustér e Müstair. Sias grondas qualitads èn vegnidas enconuschentas lunsch sur ils cunfins grischuns ora. Quai ch'el ha cuntanschì en la Rumantschia al ha predestinà per cuntinuar la lavur sco manager da cultura sin in livel pli aut: sco directur da la Pro Helvetia. La Lia rumantscha perda cun quai ses secretari integrativ, dinamic e fin il davos di da lavur engaschè ed en tschertga da novas ideas e strategias, «un chercheur reconnu dans le domaine linguistique», ha scrit l'Hebdo. Bernard Cathomas po partir cun il bun sentiment d'avair nizzegià bain ses temp e da surdar a ses successur la Chasa rumantscha cun structuradas effizientas, cun persunal motivà e cun in bun spiert – ina organizaziun pronta per ademplir las incumbensas dals proxims onns. Per quai, Bernard, schain nus en num da la Rumantschia: «Grazia da cor!»

Il president: Jost Falett

Organs da la LR

Suprastanza

Parsura Jost Falett, Bever
Viceparsura Gion Pol Simeon, Domat/Lantsch
AssessurAs Rita Killias, Laax
Gion Kunfermann, Lon
Silvia Steiner, Ardez

Suppleants Remi Capeder, Casti
Werner Carigiet, Dardin
Steivan Gaudenz, Zernez
Cristian Joos, Cuir

Presidents da las societads affiliadas

Romania Gion A. Derungs, Cuir
UdG Robert Giacometti, Lavin
Renania Sep Item, Flem-Vitg
URS Romano Plaz, Savognin

SRR Jachen Curdin Arquint, Cuir
USR Gisula Tschärner, Veulden
CRR Luregn M. Cavelty, Cuir
URB Gian Guolf Bardola, Villa Luganese
GIURU Erwin Huonder, Samedan (a partir da l'avust 1997)

Ils presidents da las societads affiliadas furman ensemen cun la suprastanza il *cussegl da la Lia rumantscha*.

Radunanza da delegadas e delegads

Ella sa cumpona da delegadas e delegads da las uniuns affiliadas da la LIA RUMANTSCHA (69 del.) dals 9 presidents da las uniuns affiliadas e dals 5 commembers da la suprastanza (total: 83 vuschs)

Societad retorumantscha (SRR) (5 del.)

Roman Caviezel, Cuira
Felix Giger, Cuira
Cristian Joos, Cuira
Chasper Pult, Milano
Arnold Spescha, Cuira

suppleants:
Cristian Collenberg, Cuira
Gion Gaudenz, Puntraschigna

Romania (18 del.)

Martin Cabalzar, Cumbel
Nicolaus Caduff, Vella
Pieder Caduff, Sagogn
Sora Florentina Camartin, Cuira
Giusep Capaul, Mustér
Giusep G. Decurtins, Falera
Gion T. Deplazes, Domat
Valentin Derungs, Glion
Pieder A. Halter, Sumvitg
Gion Lechmann, Sagogn
Miriam Manetsch-Berther, Glion
Sep A. Muoth, Razén
Martin Schnoz, Rueun
Brida Sgier, Vignogn
Duri Sulser, Domat
Carli Tomaschett, Cuira
Marcus Tuor, Mustér
Isidor Winzap, Falera

suppleant(a)s:
Beatrice Bislin-Pally, Sagogn
Orlando Cathomas, Domat
Nicoletta Demund, Camischolas
Evelina Giger, Curaglia
Toni Hess, Cuira
Angela Lombris, Vella
Astrid Mazzetta-Vincenz, Rabiun
Paul V. Solèr, Lumbrein

Uniun dals Grischs (UdG) (14 del.)

Roman Andri, Müstair
Brigitta Arquint, Zernez
Lina Blanke-Florineth, Ftan
Claudio Chiogna, Samedan
Irma Egler, Lavin
Rico Falett, Sent
Anita Gordon, Silvaplauna
Jon Peider Lemm, S-chanf
Ernesta Mayer, Ardez
Corrado Niggli, Segl
Constant Pazeller, Tarasp
Elvira Pünchera, S-chanf
Elsi Schneller, S-chanf
Philipp Walther, Champfèr

suppleant(a)s:

Renata Bott, Tschierv
Ruedi Bruderer, Passugg
Chasper Alexander Felix, Scuol
Andri Fenner, Samedan
Annamaria Fisch, Bravuogn
Jacques Guidon, Zernez
Daniel Manzoni, Segl
Gion Peder Mischol, Zernez
Claudia Thom, Ardez
Chatrina Urech, Samedan

Renania (7 del.)

Martin Cantieni, Donat
Johann Clopath, Trin-Mulin
Martin Fontana, Flem-Fidaz
Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
Magnasch Michael, Andeer
Barbara Riedhauser-Riesch, Ziràn
Annaleta Semadeni, Andeer

suppleant(a)s:

Carl Caflisch, Trin
Claudia Cantieni, Ziràn
Christ Casper Dolf, Vargistagn
Peter Janki, Luven
Jakob Pfister, Vuorz

Uniun rumantscha da Surmeir (URS) (7 del.)

Ida Baselgia, Lantsch
Gion Cola, Riom
Marlies Jegher, Savognin
Anita Simeon, Lantsch
Gustav Sonder, Salouf
Rina Steier, Savognin
Joachim Wasescha, Savognin

suppleants:

Rudi Netzer, Savognin
Christian Schnöller, Vaz
Othmar Spinas, Tinizong
Gion N. Stgier, Sur

*Uniun da scripturas e scripturs rumantschs (URS)
(5 del.)*

Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Peder Cadotsch, Lucerna
Erica Lozza, Lucerna
Giovanni Netzer, Savognin
Annetta Ganzoni Pitsch, Berna

suppleant(a)s:

Flurin Caviezel, Cuira
Jon Nuotclà, Cuira
Oscar Peer, Cuira
Gion Peder Thöni, Riehen

Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (CRR)
(5 del.)

Remi Capeder, Casti
Natalia Gliott, Laax
Martin Quinter, Mustér
Chasper Stupan, Cuir
Claudia Willy-Bazzi, Ftan

suppleants:
Curdin Foppa, Favugn
Remo Godly, Cuir
Theo Haas, Domat
Paul Michael, Cuir
Norbert Vinzens, Sedrun

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa
(URB) (3 del.)

Clau Derungs, Malter
Sigisbert Lutz, Berna
Ciglia Vital, Goldach

suppleant(a)s:
Ursulina Bearth Hobi, Vilters
Not Janett, Buchs
Wolfgang Solèr, Lucerna
Jachen Sarott, Chesalles-sur-Moud.

Giuventetgna Rumantscha (GIURU) (5 del.)

Roman Cathomas, Laax
Guadench Dazzi, S-chanf
Isabelle Jäger, Vulpera
Eveline Nay, Laax
David Spinnler, Sta. Maria

Cumissiuun da gestiun LR

Revisurs Jon Peider Lemm, parsura, S-chanf
Valentin Derungs, Glion
Magnasch Michael, Andeer

Suppleants Duri Sulser, Domat
Joachim Wasescha, Savognin

Controlla da finanzas

Theo Huonder, controlla da finanzas dal
chantun Grischun

Commembers d'onur da la LR

Reto Florin, Cuira/Tschlin, (suprastant LR 1944–1960)

Toni Cantieni, Lai, (viceparsura LR 1970–1973; parsura LR 1984–1991)

Cumissions gruppas da lavur e gremis spezials

Cumission da chant

Iso Albin parsura, Cuira

Ernst Bromeis, Ardez

Mario Candrian, Cuira †

Albert Gaudenz, Zuoz

Rudi Netzer, Savognin

Marcus Zarn, Landquart

Georgina Janki, secretaria LR, Cuira

Cumission d'ediziun per carnets OSL

Surselva: Michel Andriuet, parsura, Mustér

Surmeir: Petra Uffer, Casti

Sutselva: Cristian Joos, Cuira

Engiadina: Madlaina Schloeth, Scuol

LR: Karin Pattis, secretaria, Cuira/Martina

Cuminanza mussadras rumantschas

Presidenta

vacant; las suprastantas lavuran en in collectiv

Alice Ardüser, Laax

Letizia Sonder, Lantsch

Barbara Rupp, Laax

Eva Kessler, Stels

Actuara

Clara Cadruvi, Ruschein

Cassiera

Annina Nicolay, Samedan

Revisuras

Sora Veronica Albin, Glion

Mirta Lombris, Alvagni-Vischnanca

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

president Jost Falett, Bever

Cussegl da la fundaziun Chasa Rumantscha

<i>Parsura</i>	Bernard Cathomas, repr. LR
<i>Viceparsura</i>	Jon Domenic Parolini, repr. UdG
<i>Actuar</i>	Clau Defuns, repr. Romania
<i>Cassier</i>	Rèmi Capeder, repr. URS
<i>Assessur(a)s</i>	Martin Cantieni, repr. Renania Gion Kunfermann, repr. LR Jost Falett, repr. LR Gieri Seeli, repr. Legat Cadonau Genoveva Seger-Arquisch, repr. SRR
<i>Revisurs</i>	Lucian Bigliel Domenic Signorell

*Gruppa da lavur per l'ediziun da las ovas
da Giacun Hasper Muoth*

Norbert Berther, Romania
Iso Camartin, responsabel per la lavur d'ediziun
Luregn Carigiet, vischnanca da Breil
Georg Jäger, Societad per la perscrutaziun
da la cultura grischuna
Bernard Cathomas, LR
Editor: Andreas Joos, Octopus, Cuir
(vegn schliada per la fin da 1997)

*Cumissiun consultativa per
l'applicaziun dal rumantsch grischun*

Anna-Alice Dazzi Gross, LR/manadra
Jachen Curdin Arquint, ant. rector scola chantunala
Duri Blumenthal, post da translaziun chantunala
Johann Clopath, Radio rumantsch
Lina Frei-Baselgia, scolasta
Enrico Kopatz, Fögl Ladin/La Quotidiana
Anita Mazzetta, TV rumantscha

*Cumissiun accumpagnanta (CA) per
ils collavuratur regiunals*

Florentina Camartin (Romania)
Sep Item (Renania)
Silvia Steiner (supr. LR/Uniun dals Grischs)
Gion Nutegn Stgier (Uniun rumantscha da Surmeir)
(vegn schliada per la fin da 1997 entras midada dal
reglament per ils collavuratur regiunals)

Cumissiun da lectura per uffants e giuvenils

Karin Pattis LR, manadra
Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Reto Capeder, Savognin
Nina Dazzi Andry, Zuoaz
Regula Nay, Trun
Marcus Tuor, Mustér

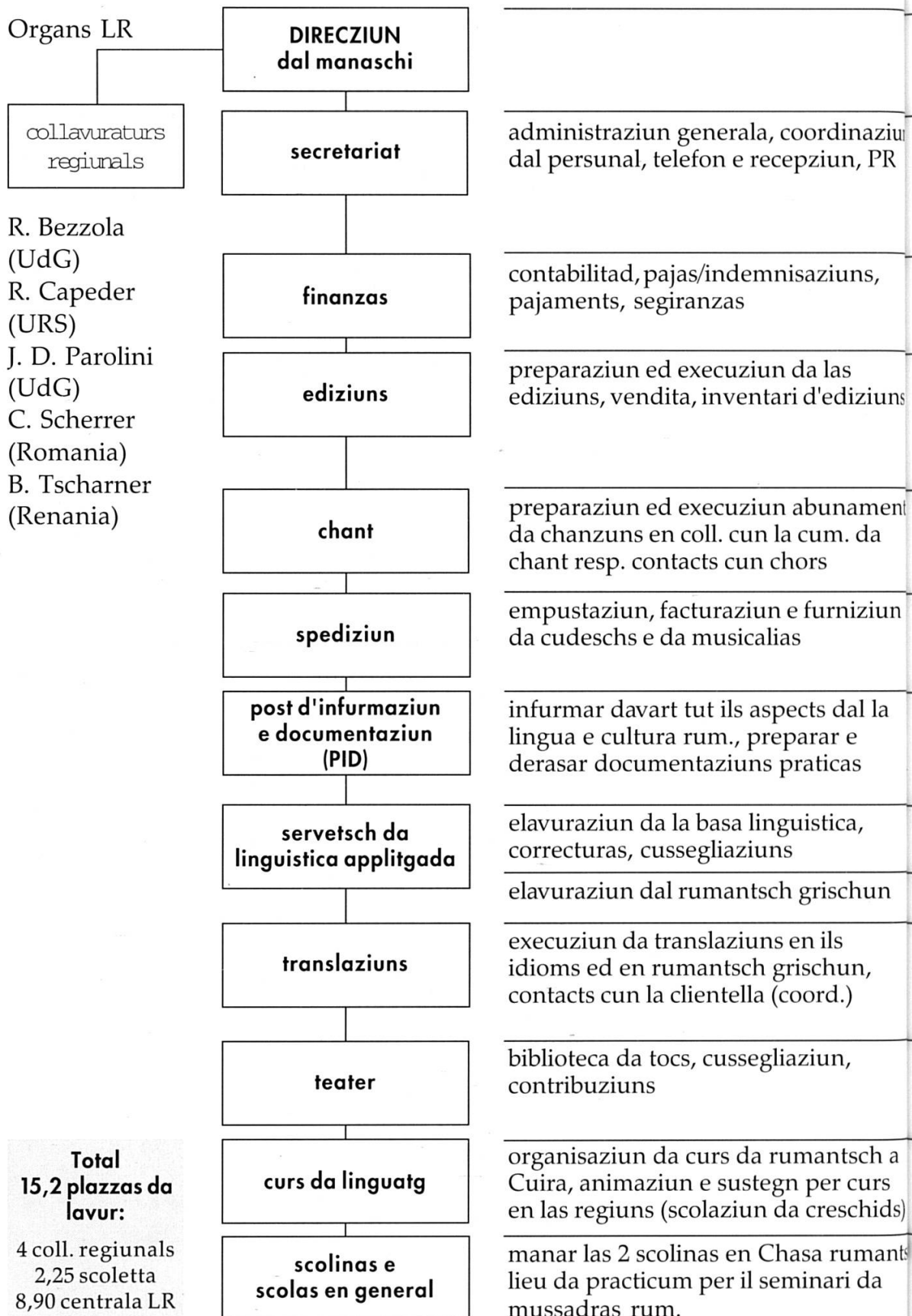
*Cumissiun per novs meds d'instrucziun per
emprender rumantsch*

Jachen Curdin Arquint, Cuira
Reto Capeder, Savognin
Bernard Cathomas, LR
Rico Cathomas, Laax
Gian Peder Gregori, Domat
Chasper Pult, Pasqual
(vegn schliada per la fin da 1997)

Gruppa da lavur DECENTRALISAZIUN

Bernard Cathomas, LR, manader
Romedi Arquint, UdG
Remi Capeder, URS
Felix Giger, SRR
Aldo Pitsch, deputà
Gion Schwarz, deputà
Paul V. Solèr, Romania
Rina Steier, deputada
Chasper Stupan, RR e TvR
Martin Wetten, Renania

Centrala da la Lia rumantscha a Cuir (posts)

**Total
15,2 plazzas da
lavor:**

4 coll. regionals
2,25 scoletta
8,90 centrala LR

Lia rumantscha - centrala (1997)

Direcziun: dr. Bernard Cathomas (B. C.), Cuira/Breil
Substituta: Karin Pattis (K. P.) Cuira/Martina

Karin Pattis, Cuira/Martina
Georgina Janki (G. J.), Cuira/Vuorz
Martina Candrian (M. C.), Sagogn (- 7/97)
Ursina Fatzer (U.F.), Sedrun (7/97)

Ester Caduff (E. C.), Degen (50%)
Cecilia Manetsch, cussegliaziun (parz.)

Karin Pattis, Cuira/Martina
Georgina Janki, Cuira/Vuorz
Mengia Menzli, Cuira/Ruschein

Georgina Janki, Cuira/Vuorz

Amalia Deplazes (A. D.), Cuira (parz.)
Mengia Menzli (Me.M.), Cuira/Ruschein (75%)

dr. Manfred Gross, Cuira/Fuldera (60 %)

lic. fil. Gian Peder Gregori (G. P. G.), Domat/Bravuogn (50 %)
dr. Clau Solèr (C. S.), Cuira/Lumbrein (80 %)

lic. fil. Anna-Alice Dazzi Gross (A.-A. D. G.), Cuira/S-chanf (60 %)

Ursulina Monn, Cuira/Mustér (60%)
Marlis Menzli (Ma.M.), Cuira (parz.)
Gabriela Holderegger (G.H.), Schluein (65 %)
Karin Pattis, administraziun, Cuira/Martina

Karin Pattis, Cuira/Martina

Karin Pattis; Mengia Menzli, collavuratur regional

Heidi Caviezel-Cathomen, Razén
Ladina Maissen-Huder, Tumein
Walter Isenschmid, Cuira

Rapport da lavur 1997

Lavur dals organs da la LR

Las radunanzas da delegadas e delegads ordinarias han gì lieu ils 10-8-1997 a Domat avant l'avertura da la Scuntrada ed ils 13-12-1997 en la sala dal cussegl grond a Cuir. La radunanza dals 10 d'avust ha recepì la Giuventetgna rumantscha GIURU sco nova uniun affiliada da la LR tenor tschentaments LR (TschLR) art. 8.

Las cundiziuns da recepziun èn las sequentas:

- 5 delegadas tenor art. 13 cif. 2 TschLR
- president sco commember dal cussegl LR tenor art. 21 TschLR
- contribuziun a la nov'organisaziun affiliada tenor decisiun en il rom dal preventiv; per 1998 cto. 30034 fr. 32 500.–.

Ils tschentaments LR art. 13, cif. 2 vegnan amplifitgads sco suonda: «Giuventetgna rumantscha: 5 delegadas e delegads».

La radunanza dal december ha prendì enconuschientscha d'in rapport intermediar da la Gruppa da lavur per la decentralisaziun da posts da lavur rumantschs (cf. detagls sut cif. «Uniuns affiliadas»). En la medema radunanza èn ils organs da la LR vegnids elegids da nov. Quels sa cumponan per il trienni da 1998–2000 sco suonda:

<i>President</i>	Jost Falett
<i>Suprastanza</i>	Martin Cantieni (Renania) Rita Killias (Romania) Rina Steier (URS) Silvia Steiner (UdG)
<i>Suppleanza da la suprastanza</i>	Werner Carigiet (Romania) Lina Frei-Baselgia (URS) Cristian Joos (Renania) Jon Peider Mischol (UdG)
<i>Cumissiun da gestiun</i>	Andri Lansel (UdG) Magnasch Michael (Renania) Duri Sulser (Romania)
<i>Suppleanza da la cumissiun da gestiun</i>	Paul V. Solèr (Romania) Joachim Vasescha (URS)

La controlla da finanzas vegn procurada tenor la decisiun da la regenza da Theo Huonder da la controlla da finanzas dal chantun Grischun.

Il *cussegl* ha già duas tschentadas cun 19 tractandas. El ha decidì in palpìri strategic ed operaziunal conc. l'applicaziun dal rumantsch grischun ed ha suttamess a la regenza la proposta da perseguitar sistematicamain la dumonda da l'introducziun dal rg en scola (cf. document). El ha discutà la dumonda da l'instrucziun dal rumantsch en scolas professiunalas il program da la Scuntrada e la decentralisaziun da posts da lavur.

La *suprastanza* ha salvà 15 sedutas e deliberà 211 tractandas. La seduta champestra ha già lieu a Naz sper Preda.

Il reglament da scharschas ed indemniziuns per il parsura è vegnì revidì.

La *cumissiun da gestiun* ha salvà 1 seduta. La controlla da finanzas dal chantun Grischun ha fatg la revisiun da detagl dal quint e suttamess il rapport per mauns da la radunanza da delegadas e delegads.

1. UNIUNS AFFILIADAS

Las uniuns affiliadas èn vegnidas contactadas en connex cun las sequentas dumondas:

- decentralisaziun da posts da lavur
- programs da lavur, rapports da gestiun e preventiv 1998
- reduenziun da las contribuziuns federalas
- servetschs da lingua regionalas
- spesas dals collavuratur regiunals
- revisiun dal regulativ per ils curs d'integraziun linguistica
- recepziun da la Giuventetgna rumantscha sco uniun affiliada.

Contribuziuns

Las uniuns han retschet las contribuziuns tenor preventiv. A la Renania è vegnì concedì ina summa supplementara da fr. 5 000.– per il giubileum da 75 onns Renania; a l'Uniun da scripturas e scripturs fr. 2 500.– per ils Dis da litteratura; a la Romania ed a l'Uniun rumantscha da Surmeir contribuziuns spezialas per lur organs.

Partecipaziun ad activitads da las uniuns affiliadas

- preschientscha a las radunanzas annualas; las/ils suprastantAs sa participeschan per regla a las sedutas da suprastanza da las uniuns regionalas
- partecipaziun a las occurrenz spezialas da la Renania en connex cun 75 onns
- Uniun rumantscha da Surmeir e Renania: collavuraziun en l'Agentura da novitads rumantscha ANR
- discussiuns cun las uniuns e cun il departament da cultura conc. contribuziuns directas a las uniuns regionalas per posts da linguatg regionalas
- collavuraziun en connex cun il proceder per metter en pratica la reglamentaziun da la lingua uffiziala en territori romanian, renanian e surmiran
- Uniun dals Grischs: discussiun conc. program da correctura valler
- Romania Renania ed URS: brevs a las autoritads communalas e da scola en vischnancas cun scola fundamentala tudestga en connex cun la tscherna da la 2. lingua (rumantsch empè dal talian)
- Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa: fegl d'infurmaziun; discussiun da projects

- Uniun da scripturas e scripturs rumantschs: collavuraziun en connex cun ils Dis da litteratura a Domat; derasaziun e spediziun da la Litteratura
- Giuventetgna rumantscha contractivas da recepziun sco uniun affiliada.

Decentralisaziun da posts da lavur

La radunanza da delegadas e delegads dals 22-6-1996 ha decidì d'installar ina grupp da lavur cun las sequentas incumbensas:

- Inventarisar il potenzial da plazzas da lavur dal moviment rumantsch
- Eruir las pussaivladads da decentralisaziun
- Enumerar avantatgs e dischavantatgs da la decentralisaziun
- Sviluppà models pussaivels
- Far propostas concretas concernent il proxim proceder

In'emprima seduta ha gì lieu ils 4-12-1996. En la radunanza da delegadas e delegads dals 14-12-1996 è vegnì orientà davart las prelavurs e decidì da cuntinuar cun questa lavur l'onn 1997.

In'ulteriura seduta ha gì lieu ils 27-2-1997. Ina proxima seduta era prevista per la fin da matg è vegnida spustada sin il zercladur e la finala sin l'emna da la SCUNTRADA. La radunanza da delegadas e delegads dals 13-12-1997 ha prendì enconuschientscha da las discussiuns da fin uss che mussan il sequent:

- La tematica da la decentralisaziun è complexa; soluziuns simplas n'èn betg pussaivlas.
 - Radio e televisiun rumantscha han ina structura giuridica ed ina posiziun instituziunala speziala e na vulan senz' auter acceptar d'ordaifer intervenziuns e propostas da decentralisaziun. La tenuta envers ina decentralisaziun è defensiva.
 - Il Dicziunari rumantsch grischun (DRG) è gist s'installà da nova Cuira e na vul betg midadas. La grupp da lavur demussa chapientscha per ils arguments dal DRG.
 - La Lia rumantscha ha pitschnas pussaivladads da decentralisar.
 - La concentraziun da las forzas da lavur pussibilitescha sinergias ed augmenta l'effizienz.
- Cuira è il sulet lieu en il Grischun
 - che vegn acceptà pli u main da tuttas varts sco center
 - che favurisescha l'inscunter surregional ed interidiomatic
 - nua che immobiglias (dal Radio e da la televisiun rumantscha, Chasa rumantscha etc.) existan per instituziuns rumantschas
 - nua che contacts cun l'administraziun chantunala e numerusas autras instituziuns èn tgunsch pussaivels.
- Lavurar en il center e viver en las regions po da Cuira anora valair per la Surselva, la Sutselva ed il Surmeir. Per l'Engiadina e quai

dentant – almain fin l'avertura dal Vereina – nun pussaivel. L'Engiadina è concernent la distanza da Cuira en ina situaziun speziala.

- La grappa da lavur sto cuntinuar las discussiuns cun la finamira da cuntanscher ina decentralisaziun successiva en tut ils secturs pussaivels. Posts novs da lavur che han da far cun la promoziun ed il mantegniment dal rumantsch èn d'installar prioritariamain en las regiuns rumantschas.
- Mintga persuna che viva professiunalmain directamain u indirectamain dal rumantsch e che viva en la regiun ademplescha ina funcziun dapli per il mantegniment dal linguatg. Era la famiglia vegn alura integrada meglier ed il contact direct cun la realitad rumantscha po facilitar ina percepziun pli gista davart la situaziun actuala ed ils svilups dal rumantsch en la Rumantschia.
- Sin fundament da quest rapport intermediar prepara la grappa da lavur il rapport final cun propostas che duain vegnir discutadas en ina radunanza da delegadas e delegads dal 1998.

2. COLLAVURATURS REGIONALS

Mais per mais ha il secretari discutà cun ils collavurats regiunals davart lur lavur, novs projects e la coordinaziun da las activitads.

La suprastanza ha decidì da surdar l'incumbensa d'accompagnament e controlla da la lavur dals collavurats regiunals da nov als commembers da suprastanza da mintga regiun ch'exequeschan questa lavur ensemen cun il president da la regiun pertutgada. La cumissiun accompagnanta è vegnida schliada cun ina revisiun da las cifras 2.4. – 2.6. dal reglament per ils collavurats regiunals (cf. documents). In nov urden regla la repartiziun da spensas tranter LR ed uniuns regionalas.

Tematicas spezialas discutadas e persequitadas cun ils collavurats regiunals:

- derasaziun da La Quotidiana
- introducziun da la reglamentaziun da l'adiever uffizial dal rumantsch en las vischnancas
- promoziun dals curs d'integrasiun ed introducziun dal nov med d'instrucziun «En lingua directa»
- project «Construir en rumantsch»
- engaschaments da las uniuns regionalas durant la Scuntrada
- coordinaziun da lavurs editorialas
- repartiziun da las spensas tranter uniuns regionalas e LR
- dumondas da la surveglianza da la lavur e funcziun da la cumissiun accompagnanta
- coordinaziun tranter il servetsch linguistic en las regiuns ed il post da linguatg da la LR

- rumantsch sco 2. linguatg en scolas tudestgas al cunfin linguistic ed en circuls maioritarmain rumantschs
- lavur d'infurmaziun tras ils collavuratur regiunals ed indemnizaziun da quella
- pussaivladad da profitar da sinergias tras centers da lavur regiunals (translaziun medias lavur d'animaziun linguistica)
- collavuraziun cun las medias
- promoziun da la lavur da teater
- lavurs da rumantschaziun ed animaziun.

3. SCOLAZIUN E FURMAZIUN

Scolinas

1. sustegn per realisar ina prescolina rumantscha a Trin
2. sustegn da la prescolina sin la Mantogna da Schons
3. realisaziun da discs cumpacts/cassetas en puter e vallader «Girumbella»
4. discussiuns cun l'inspectura da scolinas en Engiadina.

Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)

La LR collavura cun la CMR tenor giavisch da quella. Ella infurmescha la CMR regularmain davart las lavurs actualas en il sector scolina. Ella sustegna ils interess da las scolinas rumantschas sin plaun communal e chantunal.

Scolinas a Cuira

Uniun da scolina Cuira (USC) rapport da la presidenta Nicole Kaiser-Campiche:

«Cun 39 uffants durant l'onn da scola 1996/97 avain nus cuntanschì in dumber da record (partiziun sursilvana 24 partiziun ladina 15). En l'onn current 1997/98 vegnan tgirads da Heidi Caviezel-Cathomen 23 scolarets sursilvans e da Ladina Maissen-Huder 14 uffants ladins.

En l'onn da scola 1996/97 avain nus registrà in pitschen deficit da fr. 1058.80 schebain che nus avain gi entradas considerablas da nossas differentas acziuns: lotto fr. 1000.-; di d'infurmaziun fr. 124.85; teater fr. 889.35 e la festa da curtin fr. 1753.05. L'onn current 1997/98 ha cumenzà bain or da vista finanziaria cun entradas da fr. 1567.75 tar il martgà da Nadal.

A la radunanza generala dals 15-9-97 han ils commembers da l'USC decidì da sustegnair la Fundaziun Chasa Rumantscha cun fr. 1500.- per l'acquist urgentamain necessari da mobigliar nov per la scolina (fr. 9100.). Ultra da quai ans ha sustegnì la Pro Juventute cun in import da fr. 500.-. La contribuziun annuala per il transport da bus che va a quint dals geniturs è vegnida augmentada da fr. 200.- sin fr. 250.- per scolarets da 5 e 6 onns e da fr. 100.- sin fr. 150.- per quels da 4 onns. Nov è era la contribuziun da solidaritad da

fr. 50.– davart dals uffants dal quartier. Uschè spera la USC da survegnir sut controlla ils auts custs dal bus.

A la Lia rumantscha engrazian la suprastanza ed ils geniturs per il sustegn a favur da la Scolina rumantscha da Cuir e per la collavuraziun fitg simpatica.»

Suprastanza

<i>presidenta:</i>	Nicole Kaiser-Campiche
<i>vicepresidenta:</i>	Sandra Brunner-Decurtins
<i>actuara:</i>	Regula Tomaschett-Murer
<i>cassiera:</i>	Heidi Steger-Comminot
<i>assessura:</i>	Ursula Zwahlen-Casty

La Fundaziun Chasa rumantscha ha decidì in credit per mobigliar nov per las scolinas.

Il uffants da la scolina rumantscha èn pronts per lur represchentaziun a chaschun da la festa da curtin.

Scolas fundamentalas tudestgas

- Engaschament en connex cun la votaziun per la revisiun parziala da la lescha da scola: introducziun d'in 2. linguatg en scolas primaras tudestgas.
- Contacts cun
 - a) vischnancas tudestgas ch'han gia fin uss instrucziun da rumantsch: Glion, Flem, Domat, Razén, Veulden, Sched, Andeer, Ziràn, Vaz/Lai, Bravuogn, San Murezzan;
 - b) vischnancas tudestgas che sa chattan en circuls maioritarmain rumantsch: Sursaissa (Rueun), Val Sogn Pieder (Lumnezia), Valendau e Versomi (Foppa), Mutten (Alvaschagn), Ferrera e Surava (Belfort); Samnaun (Ramosch).
 - c) vischnancas dal territori tradiziunal rumantsch (1880 anc maioritad rumantscha), oz germanisadas (Almen, Cazas, Farschno, Filisour, Flearda, Panaduz, Pasqual, Preaz, Sarn, Scharons, Seglias, Tartar.

Intenziun: motivar dad eleger il rumantsch empè dal talian sco 2. lingua.

Quests contacts han gì lieu en coordinaziun cun las uniuns regionalas pertutgadas. Decisiuns a favur dal rumantsch èn fin uss vegnidas prendidas a Glion, Flem, Domat, Bravuogn, San Murezzan. – En discussiun stat la dumonda en las vischnancas da Razén, Andeer, Ziràn, Lai, Vaz. La vischnanca da Samignun è sa decidida per il talian e cunter il valader.

En ina discussiun cun exponents da la scola a Cuira è vegnì discutà il postulat da 1996 per in project da pilot per ina scola bilingua en la citad da Cuira. Decisiuns nun èn anc vegnidas prendidas. Posiziun conc. il rumantsch grischun sco 2. linguatg en la scola mesauna da Vaz/Lai.

Scolas fundamentalas rumantschas

- Lectorats per meds d'instrucziun en collavuraziun cun la cumisiun chantunala.
- Inscunter cun scolastas e scolasts durant la Scuntrada. Tematica: rumantsch grischun en scola.
- Instanza dal cussegl al departament d'educaziun conc. rumantsch grischun en scola.
- Discussiun cun la presidenta/il president da las conferenzas generalas ladina e sursilvana conc. dumondas da la scola rumantscha.
- Animaziun da magistras e magisters en il Grischun central da realisar ina conferenza generala rumantscha per questa regiun.
- Documentaziun da gruppas da scolastAs davart il tema: rumantsch grischun en scola.

Scolas professiunalas

Rumantsch en las scolas professiunalas Cuira/Glion/Samedan:

Ina grupp da project da la SEA (HWV) Cuira/Samedan ha analisà la situaziun dal rumantsch en las scolas professiunalas a Cuira e Glion. Ella ha elavurà *criteris indispensabels* (garantir la qualidad da l'instrucziun sa tegnair vi da las pretensiuns legalas, realisar il project en il rom dal plan d'instrucziun, realisabilitad infrastructurala ed organisatoria, finanziaziun- rinforzar structuradas decentralas, tegnair quint dals basegns da las minoritads) e *criteris giavischaivels* (ponderaziuns da la politica regiunala, situaziun da viadi da scolarAs, libertad da decider dad emprendistAs, pretensiuns da scolas superiuras).

Ina retschertga mussa ch'ina clera maiortad dals manaschis cun emprendistAs en territori rumantsch giavischa in'instrucziun da rumantsch. Bliers manaschis en territori rumantsch dovran dentant cun prioritad il tudestg.

La grupp da lavur preschenta 5 *variantas* per resguardar il rumantsch: «Maxima», «Splitting», «Engiadin'ota», «Senza», «Plus – en bloc». La varianta la pli adattada è quella da «Splitting» che prevesa ch'ils emprendists/las emprendistas van in mez di a scola a Cuira (roms professiunals) ed in mez di a Glion (roms d'instrucziun generala). Questa varianta ha avantatgs per rinforzar la scola professiunala en Surselva e porscha era pussaivladads al rumantsch. Finanzialmain è ella realistica.

La varianta «Engiadin'ota» prevesa ch'il tudestg ed il rumantsch vegnan instruids in sper l'auter e ch'ils Rumantschs vegnan separads per tscherts blocs tematics e per tschertas periodas da la classa e reunids en classas rumantschas. Questa varianta po funcziunar be en Engiadina, nua che praticamain tuttas magistras e tuts magisters da la scola professiunala san domaduas linguas rumantsch e tudestg.

La LR sustegna mintga soluziun che garantescha ina ferma preschientscha dal rumantsch en la scola professiunala. La varianta «Splitting» ha il dischavantatg ch'ils idioms da las regiuns da Surmeir e Sutselva pudessan mo vegnir resguardads cun in engaschi spezial dals scolar che stuessan ir per in mez di a Glion a scola. La Surselva avess dentant in avantatg considerabel. Ina varianta senza rumantsch per las scolaras ed ils scolar rumantschs na pudess la LR betg acceptar.

Scolas medias

- posiziun tar la revisiun parziala da la lescha davart las scolas medias en il grischun
- posiziun tar la revisiun parziala da la lescha davart la scol'auta professiunala da pedagogia.

La LR ha fatg valair il sequent:

- La revisiun na dastga sut naginas circumstanzas reducir l'instrucziun rumantscha cuntanschida ils ultims decennis en las scolas

medias. Questa instrucziun stuess pudair vegnir schlargiada e rinforzada.

- Il rumantsch è da resguardar sco criteri da recepziun – almain egual al tudestg – en las scolas gimnasialas per scolaras e scolars ch’han già scola rumantscha.
- Scolaras e scolars ch’han l’intenziun da daventar magistras e magisters èn d’infurmar davart las pussaivladads da scolaziun specificas en il gimnasi en vista a la scol’auta pedagogica.
- La matura bilingua sto vegnir menziunada explicitamain en la lescha, damai che quest tipus da maturitad ha en il chantun Grischun triling in’impurtanza speziala.
- Render conscienta la trilinguitad chantunala e promover la cha-pientscha vicendaivla sto er figurar en l’artitgel da l’intent da la lescha da scola media.
- Cun ina contribuziun chantunala specifica duain las scolas medias privatas che porschan in’instrucziun sistematica e differenziada da rumantsch vegnir motivadas ed indemnissadas per quest’in-strucziun speziala.
- La scol’auta professiunala da pedagogia sto garantir avunda scolastas e scolasts qualifitgads er linguisticamain per l’instrucziun en terra rumantscha. La LR preferiss da mantegnair il seminari e da sviluppar vinavant la scolaziun da las scolastas e dals scolasts sin basa seminaristica integrala, ella è dentant pronta da sustegnair la realisaziun d’ina scol’auta professiunala da pedagogia sche quella tegna quint dals basegns specifics da la Rumantschia.
- La LR sa gida cun la conferenza da scolasts da rumantsch en scolas medias per organisar occurrenz. Per l’emprima giada è vegnida organisada ina reuniun comunabla dals/da las scolast(a)s da rumantsch da las scolas medias professiunalas e commercialas.
- Seduta cun il rectorat da la scola chantunala e la direcziun dal seminari da scolastAs conc. las refurmas da la scola media.

Scolas autas

- Documentaziun cun «Facts & Figures» per mauns dad instituts e da singuls professers.
- Infurmaziun da gruppas da studentas e students en la LR e cun referats.
- Contacts cun perscrutaders en il sectur da la planisaziun linguistica.
- Contacts cun ils exponents per l’instrucziun da rumantsch en las universitads da la Svizra.
- Discussiun cun ils responsabels da la scol’auta politecnica a Turitg e da l’universitad davart la successiun dad Iso Camartin en la professura da lingua e cultura rumantscha.
- Stages per studentas/students en il post da linguatg.

Scolaziun da creschid(a)s

- Contribuziuns per curs da rumantsch regionalis cun main che 8 participant(a)s.
- Curs per persunas che scrivan regularmain rumantsch (chanzlists persunas da l'administraziun, translaturas e translatur, persunal da butias).
- Vast program da scolaziun da creschid(a)s en connex cun la Scuntrada.
- Collavuraziun cun la Scola per linguistica applitgada (SLA).
- Participaziun a la nova Cuminanza da lavur per la furmaziun da creschids Grischun (FCGR).
- Delegaziun en la grupp da lavur per la reorganisaziun da la scolaziun da creschid(a)s en Surselva (Rita Killias).

Lavur da giuventetgna

- Recepziun da la GIURU sco uniun affiliada da la LR (cf. documents)
- Contribuziun da fr. 32 500.– a la revista Punts.
- Integraziun da la giuventetgna en la Scuntrada cun diversas occurrenzas, surtut per il program da la saira.
- Sustegn dal Movie Encarden, Surrein.
- Contribuziun als participants ed a las participantas al seminari da Pasca da la Giuventetgna da cuminanzas etnicas europeas (GCEE).
- Sustegn dad ediziuns da musica da giuventetgna u portatuns.

4. ASSIMILAZIUN/INTEGRAZIUN

Survista dals curs

En collavuraziun cun diversas instituziuns autoritads communalas e regionalas e cun las uniuns Scuntrada e furmaziun èn vegnids organisads ils sequents curs da rumantsch:

Ardez	1 curs	4 participantAs
Bever	1	8
Casti	1	9
Champfèr	2	11
Cuira	12 (6 surs. 5 vall. 1 rg)	93
Flem	4	38
Ftan	2	11
Glion	6	60
Laax	1	8
Lon	1	8
Müstair	2	15
Mustér	2	11
Puntraschigna	1	11
Rueun	1	11
Sagogn	3	30
Savognin	2	24
Schlarigna	1	8
Scuol	2	22
Sedrun	1	9
Sumvitg/Surrein	1	5
Tinizong	1	12
Trin	2	14
Tschlin e Strada	2	14
Val s. Pieder	2	20
Vella	2	9
Zernez	2	12
Zuoz	1	4
total	59 curs	481 participantAs

En questa cifra nun èn inclusas las personas che fan ils curs da stad da la Fundaziun Planta a Samedan, da la Fundaziun Retoromana a Laax, da la Renania en Schons e da l'UdG a Scuol e Sta. Maria, da l'Uniun da cura e traffic da Savognin. Ulteriurs curs vegnan offrìs da la Scolas da club (Migros) e da scolas autas popularas en diversas citads svizras. En tut frequentan passa 700 personas curs da rumantsch.

Novs meds d'instrucziun per emprender rumantsch

Las lecziuns 1–5 dal nov med «En lingia directa» – cudesch principal + cudesch d'exercizi – èn cumparids l'atun 1997 en sursilvan, surmiran, puter e vallader. L'ediziun en sutsilvan è en preparaziun. Las lecziuns 6 - 10 èn gia avant maun en la versiun da basa (vallader) e vegnan uss adattadas en ils auters idioms. En il decurs dal 1998 duain cumparair anc las lecziuns 11 – 15. Suenter vegn realisada la cassetta accompagnanta.

Contribuziuns per curs d'integraziun

La Scuntrada e Formaziun Surselva e la Scuntrada e Furmaziun Ladina retschaivan contribuziuns per curs che na portan betg sasezs.

La suprastanza LR ha fatg ina revisiun dal regulativ per ils curs d'assimilaziun/integraziun linguistica (cf. documents).

Ils curs a Cuira vegnan organisads da la LR; ils curs en Surselva e Sutselva dals collavuratur regiunals da la Lia rumantscha.

5. RUMANTSCH GRISCHUN

Actualisaziun da la banca da datas

L'entschatta da l'onn avain nus pudì furnir in *up-date* (*nova versiun*) dal *Pledari grond sin discs per il sistem Macintosh* (quel per il sistem DOS/Windows era già pront l'onn passà).

Era quest onn avain nus cuntinuà cun l'amplificaziun e surtut cun l'optimaziun da nossa banca da datas. En stretga collavuraziun cun ils differents posts da lavur da la LR cun il post da translaziun da la chanzlia chantunala, ma era cun ils applitgaders/las applitgadras è la *banca da datas creschida per radund 2000 endataziuns* e cumpigliava a la fin da l'onn da rapport 188 792 endataziuns.

Prest mintga di endatain nus *novs plets* e *locuziuns* e faschain *correcturas* e *cumplettaziuns*. Sper las amplificaziuns dal material avain nus fatg surtut numerusas correcturas e cumplettaziuns redacziunalas dal material linguistic. Nus discutain actualmain cun noss specialist, signur Arnold Loepfe, Alsoft Termin/Trimmis, pussaivladads d'optimar anc pli fitg il *program da tschertgar ils plets*. Il stretg contact cun ils utilisaders da nossa banca da datas e lur collavuraziun ans permetta da meglierar permanentamain la banca da datas e d'adattar quella adina puspè als basegns da quels.

Durant quest onn avain nus intensivà en spezial la collavuraziun cun la chanzlia chantunala. Nus ans spruvain da coordinar e discutir surtut la terminologia administrativ-giuridica. La nova terminologia da la *chanzlia chantunala* vegn integrada en nossa banca da datas cun la sigla CC.

Per il cumenzament dal 1998 avain nus puspè previs in *up-date*. Per pudair satisfar anc meglier ils basegns da noss utilisaders vulain nus

porscher anc pli savens in up-date surtut als posts (sco noss posts interns il post da translaziun dal chantun las redacziuns dals meds da massa etc.) che ston disponer d'ina banca da datas linguistica pli actuala pussaivel.

La davosa cifra da PG sin discs vendids sa munta a: 252 (194 DOS/Windows 58 Macintosh). La gronda part dals PG sin discs vegnan duvrads da pliras personas (p.ex. en biros chanzlias redacziuns), uschia ch'il dumber effectiv d'utilisaders è in bun pau pli grond che la quantad vendida.

Sin giavisch da blers da noss utilisaders avain nus mess a disposiziun la *glista dals verbs rg* en ina versiun da filemaker. (Ina glista provisorie da las conjugaziuns dals verbs rg avain nus distribuì als differents posts ed a las personas che scrivan regularmain texts en rg cf. *Publicaziuns*).

Las lavurs per in *pitschen vocabulari da locuziuns* nun han fatg grond progress quest onn essend la persona responsabla engaschada cun outras lavurs urgentas (lectorats e translaziuns). Cun far regularmain excerpts e cumplettaziuns da la banca da datas entran dentant savens novas locuziuns en la banca da datas. Quellas vegnan endatadas cun ina sigla speziala (VLC/ELC) e servan uschia sco basa per il vocabulari da locuziuns.

Accompagnament linguistic

Sper las lavurs d'amplificaziun da la banca da datas avain nus fatg era quest onn divers *lectorats* da translaziuns en rg avain sustegnì en cas da basegn il post da translaziun ed avain *accompagnà linguisticamain differents projects*.

Preschientscha da la LR en l'Internet

Dapi l'atun 1996 è la LR preschenta en l'*Internet* cun ina homepage e duas paginas infurmaziuns en rumantsch, tudestg ed englais davart la Rumantschia (incl. cartas linguisticas) e davart ils servetschs che nus pudain porscher. La LR dispona tras quai era d'ina *adressa dad e-mail* (posta electronica). Da quella vegn fatg diever adina pli savens saja quai da personas ed instituziuns externas sco era da la LR per communitgar spert e bunmartgà cun nossa clientella. Adina dapli da noss clients dattan incumbensas da translatar e dumondan las translaziuns fatgas directamain per e-mail.

Actualmain discutain nus cun ils spezialists anc differentas pussaivladads d'optimar nossa preschientscha en l'Internet.

Homepage: <http://www.spin.ch/liarumantscha>
e-mail: liarum@spin.ch

Meds d'instrucziun

En connex cun numerus curs da rg avain nus elavurà en cooperaziun cun il Post d'infurmaziun e da documentaziun **materialias per in curs da rumantsch grischun** che sa drizza a personas da lingua rumantscha.

Quest curs cumpiglia da preschent ca. 120 paginas fotocopiadas. Questa furma ans permetta dad experimentar il material en ils differents curs e d'adattar, optimar ed amplifitgar quel permanentamain. (cf. glista da publicaziuns)

Cumissiun consultativa rg/LR

Cumposiziun ed incumbensa da la cumissiun, cf. rapport 1996.

La cumissiun è sa radunada ils 25-2-97 per in di da lavur intensiv ed ha pudì preschentar a la suprastanza LR dus palpiris (palpiri strategic, palpiri operaziunal) sco resultat da lur lavur (cf. documents). La manadra da la cumissiun ha preschentà quel en ina radunanza da suprastanza. La suprastanza ed il cussegl han acceptà ils palpiris elavurads; cun quai è la lavur da la cumissiun terminada.

Infurmaziun e curs

- 11 fin 15-08-97 durant la Scuntrada a Domat:
 - in lavuratori rg sco curs infurmativ (A.-A.D.G. ed Ignaz Cathomen)
 - in workshop rg (per personas che san gia rg e che vulan profundar lur enconuschientschas (A.-A.D.G. e M.G.)

Bunas pussaivladads d'infurmar davart projects da linguatg durant la Scuntrada

- in curs da rg/principiants da lingua rumantscha (G.H., Ma.M. ed U.M.)
- in workshop rg per giuvenils da las minoritads europeicas (G.H.)
- november 97, Zernez, curs infurmativ en il rom da la Scuntrada e furmaziun ladina (A.-A.D.G., M.G.)

Curs da rg ordaifer il temp da lavur LR:

- 01-02-97 2., di da repetiziun dal curs intensiv da rg, SLA/SAL e BZ (curs intensiv avust 1996 1. di da repetiziun: 02-11-97 (A.-A.D.G.)
- 21-03-97, 4-04-97, 18-04-97, 3 venderdis a Cuira, curs da rg ed infurmaziun davart il project per il persunal da l'administraziun chantunala, organisà da la SLA/SAL e da l'Uffizi dal persunal ed organisaziun dal chantun GR, 18 persunas (A.-A.D.G.)
- semester da stad 1997, Cuira, curs da rg per persunas da lingua rumantscha a la Scola per linguistica applitgada SLA/SAL (manadra: Aita Dermont-Stupan)
- semester d'enviern/primavaira 1996/97 Cuira/LR, curs da rg per persunas da lingua tudestga (manadra: Gabriela Holderegger)
- semester d'enviern 97/98, mintga mardi, curs da rg e da linguistica applitgada a l'universitad da Turitg (A.-A.D.G.)
- october/november 97, Cuira, SLA/SAL e LR, curs da rg per il persunal da las redacziuns da La Quotidiana e da l'ANR, 6 venderdis mintgamai 5 lecziuns, 2 dis repetiziun ed accumpagnament (A.-A.D.G. e M.G.)

Publicaziuns

Bibliografia dal rumantsch grischun, Litteratura primara (texts en rg) e Litteratura secundara (texts davart il rg), PRG/LR, december 1997, 45 p., (fotocopias, vegn actualisada permanentamain)

Curs da rumantsch grischun per persunas da lingua rumantscha, materialias cumpiladas dad Anna-Alice Dazzi e Manfred Gross, LR, 1997 (versiun provisorias, vegn actualisada ed amplifitgada permanentamain ca. 120 p.)

Glista provisorias da las conjugaziuns dals verbs rg, A–Z (abandonar – zuppentar), PRG/LR, 1997 (138 p. fotocopias u sin filemaker).

Pledari grond sin discs sistem MacIntosh, Radiar Sent/LR, 1997 update/nova versiun (4 discs incl. instrucziuns per l'installaziun).

Schweizer Sprachen/Langues suisses/Lingue svizzere/Linguas svizras deutsch/français/italiano/rumantsch, Konversationsführer/Guide de conversation/Manuale di conversazione/Guid da conversaziun, Dererste viersprachige Konversationsführer der Schweiz/Le premier guide de conversation quadrilingue pour la Suisse/Il primo manuale quadrilingue di conversazione per la Svizzera/L'emprim guid da conversaziun

quadriling per la Svizra, Neuchâtel, Editions Dynamicha 1997, (redacziun: Sébastien Bourquin; Manfred Gross e Daniel Telli/LR; Giovanni Grassi, Jérôme Voumard).

Publicaziuns davart il rg da collavuraturAs da la LR:

Cathomas Bernard, Geben und Nehmen: Sprachenpolitik im europäischen Kontakt, en: Unsere Nachbarn am Weg der Schweiz/Nos voisins à la rencontre d'une Suisse en évolution/Confinanti lungi il cammino della Svizzera/La Svizra e ses vischins, Verlag Sauerländer (Jahrbuch «Die Schweiz» der NHG) 1996/97 132–140.

Cathomas Bernard, Sprachplanung und Geisteswissenschaften, en: 50 Jahre/ans/anni/onns/years Auf dem Weg [in die Zukunft], hg. von der Schweizerischen Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften Bern, 1997, 99–105.

Dazzi Gross, Anna-Alice, «Lörn Inglisch its isi!» u lingua discurrenda e lingua scritta, en: Chalender Ladin 87, Uniun dals Grischs 1997, 40–44.

Gregori Gian Peder, In tschercha d'ün standard per la Rumantschia Las differentas provas da realisar üna lingua da scrittüra rumantscha cumünaivla, en: Chalender Ladin 87, Uniun dals Grischs 1997, 31–36.

6. POST DA LINGUATG

Ils blers duairs spontans pretendan reacziun directa ed impedeschan ina lavur sistematica e coordinada. Rubricas senza sigla pertutgan domadus collavuratur.

Terminologia e neologia (C.S.)

Sper bleras dumondas spontanas per ils idioms e per il rg èn las suandantas glistas terminologicas pli grondas vegnidas terminadas:

- Terminologia selviculturala (640 terms) per l'administraziun e la tgira dal guaud
- Nums da peschs che vivan en auas svizras (72 nums)
- Scienza da la terra geologia (300 terms), en collavuraziun cun prof. Adrian Pfiffner, Berna.
- Terms per la medischna da reproducziun (ca. 70 terms)
- Sistematica e terminologia speziala per l'instrucziun da biologia e botanica en il seminari da scolastas e scolasts a Cuir, per mauns da dna. M. Lutz; cuntinua.

Lavurs permanentas èn:

- Cumplettaziun e standardisaziun da la banca da datas (en collavuraziun cun A.-A.D.G.)
- Glistas pli pitschnas per translaziuns en ed ord chasa (neologia en differentes champs e per differenta glieud)
- Partenari da lavur per l'integraziun dal rg en la banca da datas da la Confederaziun «Termdat»; actualmain en lavur «Dretg da linguas», part rumantscha cun ca. 300 terms.

Traducziuns, cussegliaziun linguistica e lectorats

- Lectorats da traducziuns fatgas en chasa ed ordaifer
- Tenor basegn traducziuns en rg ed en idioms, spezialmain traducziuns pretensiusas e tecnicas sco er substituziun da vacanzas da las translaturas

Dapi in tschert temp ans stentain nus da chattar novas pussaivladads da propagar il rumantsch, spezialmain il rg. Quest onn avain nus pudì translatar ed adattar pliras applicaziuns per computers che vegnan distribuidas sin vias usitadas da vendita. I sa tracta dal program universal per gestiuns pitschnas «KHK Classic Line» e dal program per la gestiun finanziaria «Win Ware». Plinavant avain nus cumplettà il program per cartografia «Helvetikus 97» cun ils cumonds da lavur rumantschs.

Er per il diever direct cun il computer èn trais contracts fundamentals per la selvicultura vegnids creads per rumantsch e la SELVA, l'organiziun professiunala per la selvicultura las derasa sco WORD. DOT sin disc. I sa tracta dals suandants contracts:

- contract per lavurs forestalas
- contract da cumpra da laina radunda
- contract d'engaschament per persunal forestal.

Program da correctura

Per il rumantsch grischun ha gia Georges Darms fatg preparaziuns relativamain progredidas per in program da correctura. L'entir material linguistic endatà è vegnì analisà tenor ils criteris necessaris per in program effizient: furmas irregularas, tut las conjugaziuns dals verbs, furmaziun dal plural, cumbinaziuns cun apostrofs, etc. La lavur che fiss anc da far è quella dal specialist che realisescha il program electronic tecnic. Per questa lavur ston ins quintar tenor offerta cun ina summa da radund fr. 50 000.–.

A l'entschatta da l'onni da rapport ha la LR offrì a las interessentas ed als interessents in program da correctura sut la cundiziun ch'ils cumpraders fissan pronts da surpigliar ils custs da la realisaziun tecnica. Malgrà dus scrivers a las persunas interessadas ed in'orientaziun da detagl durant la Scuntrada han be 38 persunas demussà interess. Per purtar ils custs da fr. 50 000.– avess quai chaschunà custs per 1 program da passa fr. 1 300.–. Quai nun eran las cumpradras ed ils cumpraders pronts da pagar. Per quest motiv è il project vegnì sistì.

Il post da linguatg e la suprastanza han era già da s'occupar cun dumondas per programs da correctura per vallader e sursilvan. Per il project vallader ha la LR gia mess a disposiziun ina lavur da cussegliaziun e correctura da Manfred Gross. Il project en vallader è progredì, stuess dentant anc vegnir optimà. La suprastanza considerescha en quest connex il sequent:

- La realisaziun da programs da correctura per ils idioms è in'incumbensa da las regiuns. La LR po dar contribuziuns per projects circumscriets, na po dentant betg surpigliar senza la realisaziun da tals projects. Quai chaschunass cas da precedenza e custs che surpassan las pussaivladads da la LR.
- In program da correctura en rumantsch grischun vegn be realisà, sche las cumpradras ed ils cumpraders èn pronts da purtar ils custs da la realisaziun tecnica ed electronica.
- L'effect da programs da correctura sto vegnir relativà, cunquai ch'els sa limiteschan sulettamain a l'aspect ortografic. L'ortografia è dentant be ina part dal diever correct dal linguatg. Pleds scrits endretg pon vegnir cumbinads a structurass linguistics e construcziuns cumpletamain nuncorrectas.
- In program da correctura na remplazza ina scolaziun linguistica differenziada e na serva ad augmentar la cumpetenza linguistica. Il problem nun è per regla quel da l'ortografia, mabain quel che bleras persunas na san betg rumantsch avunda, cunquai che la scolaziun fundamentala e la pratica da duvrar la lingua mancan.
- Experienceschas cun programs da correctura en auters linguatgs integrads en ils computers, cumprovan che las pli bleras persunas na fan betg u strusch adiever da tals programs.
- Propostas per realisar programs da correctura da l'Engiadina e da la Surselva vegnan examinadas cun resguard a las prioritads da la lavur rumantscha.

Scolaziun ed agids speziels

- Agid per l'informatica en chasa e per persunas che collavuran cun la LR
- Instrucziun veterinara al Plantahof: adattaziun da las materialias d'instrucziun ed accumpagnament dal curs (G.P.G.)
- Tgirà ed instrui studentas e students durant lur dimora da lavur en la LR, totalmain 8 emnas (C.S.)
- Instrucziun da rumantsch per l'equipa d'infurmaziun dal radio rumantsch (6 uras); ina cuntinuaziun è prevista
- Incumbensa d'instrucziun a la Scol'auta a Son Gagl (semester d'enviern) (C.S.)

Construir en rumantsch (Romontsch 3000)

Marcus Munsch ha suttamess a la suprastanza e preschentà a la Scuntrada in vast project che vul rumantschar l'entir sector da construcziun e dar al rumantsch il status d'in med da communicaziun effizient per la circulaziun d'infurmaziuns en la branscha da construcziun. Da rumantschar fissan formulars, glistas da basa per differents intents, contracts da diversas sorts, las differentas normas tecnicas da la SIA, il plan da custs da construcziun las tariffas da reschia etc. Per cuntanscher il plaun operaziunal effectiv stuessan tut questas materialias vegnir messas a

disposiziun sin systems electronics cumpatibels ed era amplifitgadas consequentamain en connex cun midadas dals manuals respectivs en ils auters linguatgs.

La suprastanza vesa la necessitad da s'engaschar per rumantschar quest vast sector d'activitad en territori rumantsch, ella vesa dentant er las difficultads che sa tschentan e las limitas dadas entras la situaziun da noss linguatg e da la branscha da construcziun.

Avant che prender ina decisiun vegnan scleridas las sequentas dumondas: dimensiun finanziaria dal project; finanziaziun; implementaziun per la terminologia e materialias creadas tar las interpresas; evaluaziun da las lavurs.

Cunquai ch'il project ha ina dimensiun vasta ha la suprastanza spustà ina decisiun sin l'onn 1998 per che la nova suprastanza ed il nov secretari general possian prender invista en il project e prender las decisiuns ch'els vulan responsar. Avant che cumenzar il project sto la finanziaziun vegnir garantida, surtut era tras sponsoring ed engaschament da la branscha pertutgada.

Ediziuns e meds d'instrucziun

- Supervisiun e coordinaziun da tut las versiuns dal med per emprender rumantsch «En lingua directa» (G.P.G.)
- Pagina rumantscha en la gasetta «Terra Grischuna» (6 numers ad onn) (G.P.G.)

Relaziuns publicas e cumissiuns

- Infurmà scolas davart la LR, il rumantsch, meds rumantschs per la scola e.u.v.
 - 20-3: Scola chantunala da Winterthur dna. H. Bader cun 18 personas
 - 07-4: Scola professiunala da Cuir, R. L. Deplazes e 7 scolars
- Retschavì personas estras per dar scleriments
 - 3-9: chanzlia federala: dna. M. Käser, Berna e sgr. S.-P. Feikere Republica Centralafricana
 - 28-11: Universitad da Turitg: prof. Th. Bearth cun 3 studentas
- Differentas audienzas pli lungas per studentAs e docentAs d'universitads
- Scleriments e documentaziuns pli vastas davart il rumantsch, spezialmain per interessenza da l'exteriur
- Artitgels pitschens en gasettas e revistas, contribuziuns al radio per incumbensa da la LR
- Delegà en la «Gruppa accumpagnanta per il rumantsch en scola a Domat» (G.P.G.)
- Delegà en la «Cumissiun chantunala per meds d'instrucziun per las scolas da vischnancas sin il cunfin linguistic» (G.P.G.)
- Organisà la Scuntrada a Domat 1997, agid da G. Defuns (3 mais) (G.P.G.)

Perscrutaziun e contribuziuns scientificas

- Referat al congress «EuroLinguistik» a Berlin, mars 96: «Überwindung der Sprachgrenzen – zurück zur Realität» (C.S. temp privat)
- «Tge datti da rir sur dal rumantsch da Domat?» en: Bündnerwald 1/97, Cuir, p. 64 – 67. (C.S.)
- «Rätoromanische Schweiz» en: Kontaktlinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung 2. Halbband. Goebel H. et. al. (ed.), Berlin, New York, p. 1879 – 1887. (C.S.)

Lectorats

- Lectorat da la versiun putera e valladra dal nov cudesch da matematica per la 4. cl. primara (A.-A.D.G. e M.G.) durant il temp liber/sin agen quint)
- Dieta da lavur per sclerir dumondas en connex cun l'elavuraziun dal Vocabulari puter/vallader redacziun: G. Tschärner (C. Gustin J.C. Arquint, J. Guidon, A. Gordon, Anna-Alice Dazzi Gross)
- Lectorat dal cudesch da matematica, stgalim 3 e stgalim 4 sursilvan (C.S.)

7. POST DA TRANSLAZIUN

En il decurs da quest onn han gi lieu plirs inscunters tranter la Chanzlia chantunala e la LR cun l'intenziun da promover ils contacts tranter lur servetschs da translaziun (cf. *Rumantsch grischun*). Per coordinar las lavurs da translaziun ha noss post surpiglià l'incumbensa da rimnar, registrar ed archivar models da leschas ed auters texts ed als render accessibels a tut las translaturas e translatur en l'intschess rumantsch (eventualmain era sur Internet). La finamira è d'evitar lavurs dublas e garantir ina tscherta unitad da la terminologia.

Il 1997 avain nus danovamain exequì in dumber creschent da translaziuns en rumantsch grischun ed en ils idioms. Ultra da quai avain nus lectorà e curregì texts d'ordaifer noss post e respundì a las numerusas dumondas da translaziun e da terminologia ch'ans vegnan tschentadas al telefon e sur fax.

Per *La Quotidiana* che cumpara dapi l'entschatta da l'onn avain nus surpiglià las translaziuns dals inserats e da las annunzias da mort ed era translaziuns d'artitgels pli lungs en rumantsch grischun.

A la *Scuntrada* essan nus stadas a disposiziun per curs en rumantsch grischun ed avain furnì differentas translaziuns, per exempel davart l'istorgia da Domat, l'exposiziun davart ils avieuls e las Ovras da Domat. A partir da l'entschatta da l'onn translatain nus era ils texts per l'ediziun rumantscha da la revista *Paraplegia* da la Fundaziun svizra per paraplegichers che cumpara quatter giadas l'onn.

Intginas lavurs spezialas dal 1997:

- *Bun viadi*, cudesch illustrà davart la posta, Elisabeth Bardill/Romano Pedetti, ed. stamparia Aschera
- *Zonas alluvialas da la Svizra/Recreaziun en il guaud*, 2 brochurettas d'infurmaziun da l'Uffizi federal d'ambient, guaud e cuntrada
- *Observaziun dals guauds svizzers*, brochura plegabla da l'Uffizi federal d'ambient, guaud e cuntrada
- *Laina tropica*, brochura ed infurmaziuns per il diever conscient da laina, da l'acziun Fond Bruno Manser
- *Nagin rument en pigna*, infurmaziun per l'utilisaziun da stgaudaments cun laina e cheminés
- *Accompagnament socialpedagogic/L'avegnir nascha en il pitschen* brochuras da pro juventute:
- *Praticum en in manaschi* (tips ed infurmaziuns), da ch Barat da juvenils en Svizra
- *Nova societad helvetica*, texts per l'ediziun 1997
- *Revista «Mittelalter»*, texts per las ediziuns 1–4
- *Program d'infurmaziun per plazzas da la posta*, CD-ROM
- *Novas recumandaziuns per il tractament da l'infecziun HIV tar creschids*, Home-Page Internet
- *Fundaziun Scienza e giuventetgna*, exposiziun

La LR sustegna tenor reglament e decisiuns da la suprastanza translaziuns per instituziuns ed organisaziuns caritativas.

Collavuraziun cun il post da translaziun chantunal

Suenter duas sentupadas tranter la Chanzlia chantunala e la Lia rumantscha, ils 14-04-1997 (en la Biblioteca chantunala) ed ils 25-06-1997 (en Chasa rumantscha) s'han inscuntrads ils traducturs dal chantun (Ursina Saluz e Duri Blumenthal), cun U.M. e cun M.G. per discutir ed elavurar in concept per in Servetsch da linguistica applitgada da la LR, era en vista ad ina collavuraziun pli stretga tranter las duas instituziuns e per megliar la coordinaziun da la translaziun rumantscha. Ils inscunters han gi lieu ils 01/10, ils 24/10 ed ils 28/11 (er cun C.S.) en Chasa rumantscha. Il concept è pront e sto anc vegnir sancziunà dal directur da la Chanzlia chantunala e da la suprastanza LR.

8. SERVETSCH D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN

En quest post ha Manfred Gross lavurà 60%. Diversas lavurs (documentar medias ed interessents instituziunals e privats, infurmaziuns directas e.a.) succedan er tras il secretariat.

Documentaziun

Il servetsch d'infurmaziun e documentaziun è vegnì amplifitgà cun diversas materialias da basa.

L'inventarisaziun en collavuraziun cun instituziuns cun incumbensas complementaras èn stadas punctualas ed occasiunalas.

Infurmaziun

La Rumantschia dispona ussa da plirs cudeschs e documents d'infurmaziun davart sia lingua e cultura (*Facts & Figures*, Cuiria 1996, en las quatter linguas naziunalas svizras ed en englais; A. Baur: *Allegra genügt nicht*, Cuiria 1996; *Ibid.: Viva la Grischia*, Cuiria 1997; J.J. Furer: *Le romanche en péril?* Berna 1996; Gloor, D., et al.: *Fünf Idiome – eine Schriftsprache?*, Cuiria 1996; Uffizi federal da statistica: *Die Sprachlandschaften der Schweiz*, Berna 1997). Dumondas davart il rumantsch en general pon pia -uschelunsch ch'ellas nun èn pli spezialas – vegnir respundidas directamain dal secretariat. Il manader dal PID vegn uschia dispensà per autras lavurs impurtantas ed urgentas, sco lectorats, translaziuns, curs e lavurs specificamain linguisticas (surtut en connex cun il rumantsch grischun).

Il 1997 avain nus en spezial:

- a) infurmà regularmain ils meds da massa davart la lavur da la LR ed en connex cun projects specifics,
- b) scrit plirs artigels per revistas e gasettas,
- c) infurmà e documentà studentas e students en connex cun lavurs da diplom/dissertaziuns euv.
- d) infurmà scolaras e scolars da gimnasis svizzers,
- e) gè contact cun instituziuns ed organisaziuns grischunas, svizras ed estras e cun blers auters interessents per la lingua e cultura rumantscha,
- f) gidà magistras e magisters da la Bassa ad organisar emnas da lavur en l'intschess rumantsch
- g) realisà ensemen cun il Post da rumantsch grischun (A.-A.D.G.) in curs da rg per schurnalistAs da LQ e da l'ANR (cf. 5. Rumantsch grischun).

Lavurs linguisticas

Per incumbensa da *Dynamicha, Moviment per ina Svizra multiculturala*, avain nus elavurà in concept e procurà per la versiun rumantscha d'in guid da conversaziun cumpari sut il titel «Linguas svizras» en las quatter linguas naziunalas.

Nus avain elavurà ensemen cun il Post da rumantsch grischun novas materialias per emprender rumantsch grischun (cf. 5. Rumantsch grischun).

Per incumbensa da l'Uffizi da polizia da fieu dal chantun Grischun ed en collavuraziun cun capopumpiers da las regiuns rumantschas avain nus elavurà in «*Pro memoria. Scolaziun da basa dals pumpiers*» en rumantsch grischun che vegn edì da l'Associaziun svizra da pumpiers.

Lectorats e translaziuns

- *Lexicon istoric rumantsch*: lectorà divers texts dal LIR, translats dad Ines Gartmann ed Ursulina Monn. A partir dal 1. da schaner 1998 fa M.G. quest lectorat en ses temp liber.
- Divers lectorats per incumbensa dal Post da translaziun.
- Diversas translaziuns en vallader ed en rumantsch grischun; translaziuns pli grondas: Parc Naziunal Svizzer: Cratschla 1/1997 ediziun speziala en rg; J.-F. Aubert, L'assemblea federala 1848 – 1998, Berna, 1998 en rg (privat).

Referats/dietas/infurmaziuns directas

- 14/1, Turitg: Prelecziun a l'universitad da Turitg davart «Moderne Sprachplanung» (B.C.)
- 15/1, Yverdon: Referat en l'8avel Forum svizzer davart «Zur Diskrepanz zwischen Anspruch und Realität in der schweizerischen Sprachenlandschaft» (B.C.)
- 16/1, Turitg: Referat a l'ETH davart «Quo vadis perscrutaziun dal rumantsch?» (B.C.)

Manfred Gross (2. persuna da sanester) dal post d'infurmaziun e documentaziun LR a chaschun d'in podi da discussiun.

- 30/1, Friburg: Referat davart la situaziun dal rumantsch en il Grischun salvà a l'ocasiun da la Conferenza generala da la Communauté romande du Pays de Fribourg (M.G.)
- 1/2, Cuira: 1. di da cudeschs grischun (B.C.)
- 4/2, Trin: Discussiun cun prescolina (B.C.)
- 18/2, Cuira: Infurmaziuns per bibliotecaras dal BAJ: L'impurtanza da la litteratura e l'offerta da cudeschs rumantschs (B.C.)
- 26/2, Arosa: Referat «50 Millionen Europäer sprechen Minderheitensprachen. – Der Mensch: das vielsprachige Wesen» (B.C.)
- 9/3, San Murezzan: Congress giubilar da dentists, Suvretta House: Parallelas tranter cultivar ils dents e cultivar ina cultura minoritara (Jost Falett)
- 21/3, Cuira: Infurmaziuns davart il rumantsch ad ina classa da la Scola chantunala «Im Lee/Winterthur» (C.S.)
- 15/4, San Murezzan: referat per ils KIWANIS davart: Activitads e strategias per l'avegnir da la Lia rumantscha (Jost Falett)
- 30/4 – 4/5, Genevra: Salon du livre et de la presse (G.J., Me.M.)
- 5/5 Cuira: Infurmaziuns davart il rumantsch ad ina classa dal «Freies Gymnasium/Basile» (G.P.G.)
- 20/5, Berna: Hearing da l'Uffizi federal da cultura en vista a la realisaziun dad ina lescha federala davart las linguas uffizialas (B.C.)
- 24/5, Cuira: Dieta e radunanza annuala dal «Arbeitskreis Deutsch als Fremdsprache (DaF) in der Schweiz». Referat davart il rumantsch e la Rumantschia (A.-A.D.G.)
- 10/6, Cuira: Infurmaziuns davart il rumantsch ad ina classa gimnasiala da la Scola chantunala Hohe Promenade/Turitg (A.-A.D.G.)
- 26/6, Cuira: Infurmaziun per il gimnasi Rämibühl Turitg: «Die Rätoromania heute – Probleme und Chancen einer «Lesser used language» (B.C.)
- 2/7, Milano: Inauguraziun dal Center cultural svizzer (CCS) (B.C.)
- 17/7, Samedan: 25 onns cuors da la Fundaziun Planta (J.F.)
- 26/8, Cuira: Infurmaziun per studentas da la TU-Minca: Referat «Sprachplanung» (B.C.)
- 26/8, Cuira: Infurmaziuns davart la LR la politica da lingua e la lavur rumantscha ad ina gruppa da scolastAs da las trais vals dolomitanas Fascha, Badia e Gherdëina (M.G.)
- 29/8, Spligia: Inscunter LR, PGI, Walservereinigung, Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna cun «Coscienza svizzera» (B.C. Gion Kunfermann)
- 3/9, Lausanne, Rencontres Suisses: «Débat sur le thème de la compréhension confédérale» (B.C.)
- 4/9, Cuira/LR: Infurmaziun davart la LR e sia lavur per la 5. e 6. classa primara da Zuoz, scolasts: Nina Dazzi Andry, Arno Sulser (A.-A.D.G.)

- 6/9, Soloturn: Forum '97. Participaziun a l'atelier 2 («Le rôle des minorités dans la Suisse de demain»). Jost Falett, Manfred Gross e Gabriela Holderegger, Erwin Huonder (pres. Giuru)
- 9/9, San Murezzan: referat per il ROTARY, Hotel Steffani, davart: Activitads e strategias per l'avegnir da la Lia rumantscha (Jost Falett)
- 12/9, Tusaun: Discussiun al podi durant la 4. Dieta da cultura: «Convenziun da las Alps – nua resta la cultura» (B.C.)
- 22/9, Cuira: Infurmaziuns ad ina classa da gimnasiastAs da Basilea (M.G.). Gidà ad organisar in champ da lavur en Engiadina ed intermedià persunas da contact
- 24/9, Berna: Occurrenza da la fundaziun «Allez-Hopp-CH!» (B.C.)
- 24/9, Cuira/LR: Infurmaziun davart il rumantsch per ina classa commerciala da Sargans, scolast: Valentin Vincenz (A.-A.D.G.)
- 25–26/9, Bulsaun: Seminari infurmativ da l'Italia l'Austria ed il Grischun: «Novas ordinaziuns da protecziun per las minoritads en Europa» (B.C.)
- 9–10/10, Samedan: Dieta da l'Arge Alp: «Schule – Wege zur Mehrsprachigkeit» (B.C.)
- 9–11/10, Bellinzona: 6avel Inscunter tessines: «Aspects dal plurilinguïsem» (C.S.)
- 18/10, Milano: Inscunter en il Center cultural svizzer (CCS): «Noi: Ladini, Romanci, Italiani – Poesie e canzoni, poeti e cantanti» (B.C.)
- 22/10 Soazza/Mesolcina: Inscunter cun represchentantas e represchentants da la «Associaziun Metropola Svizra», da la PGI, da l'Uniun dals Gualsers e da la Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna per discutir la partizipaziun da las minoritads linguisticas dal Grischun a l'Expo 2001 (J.F. M.G.)
- 23/10, Cuira/LR: Infurmaziun davart la LR e sia lavur per la 1. cl. da mussadras da la Scola grischuna da dunnas, scolasta: Anna Tina Campell (A.-A.D.G.)
- 7–8/11, Sion: Colloqui ed assemblea generala da l'Associaziun da lavur per la promoziun da l'instrucziun plurilingua en Svizra (APIPS) (B.C. ed E.C.)
- 8/11, Cuira: Barat d'infurmaziuns e d'experientschas per las persunas responsablas ed autras persunas interessadas en vischnancas pitschnas davart la collavuraziun intercommunala
- 12/11: referat per la Scola auta populara Kreuzlingen davart: La quarta lingua – rumantsch: Istorgia, situaziun d'oz e champ da tensiun tranter la plurilinguitad e l'identitad naziunala (Jost Falett)
- 19/11, Cuira: Infurmaziuns davart la LR ad ina classa da la scola professiunala dad Untervaz
- 24/11, Cuira: Infurmaziun davart la LR sias finamiras e sia lavur concreta a duas classas da seminaristAs (total 43) dal seminari Unterstrass, Turitg (M.G.).

- 24/11, Losanna: Preparaziun da l'occurrenza «S'unir pour s'ouvrir» da Rencontres Suisses.
- 26/11, Cuira/LR: Infurmaziuns/intervista davart il rumantsch e la Rumantschia a J.P. Péroncel-Hugoz, schurnalist da la gasetta Le Monde, Paris (A.-A.D.G.)
- 29/11, Müstair: «La lingua jaura» referat salvà a l'occurrenza da la Conferenza generala ladina 1997 en Val Müstair (M. G.).

9. MEDS DA MASSA

Las medias han rapportà en moda fitg vasta davart nosa lavur e tematicas rumantschas avant e durant la Scuntrada. Sveglià interess en las medias han era ils giubileums da la Renania (75 onns), ils Dis da litteratura, la realisaziun da la Quotidiana, la lavur da l'Agentura da novitads rumantscha, l'abdicaziun dal secretari e las discussiuns en diversas vischnancas conc. il 2. linguatg per las scolas primaras (talian u rumantsch).

Orientaziuns directas per las medias

28/4: Preschentaziun da la nova reclama da Coca-Cola cun inscripziun en rumantsch

30/4, Cuira: Preschentaziun dal placat per la Scuntrada 1997 e dal concept da program

10/8, Domat: Orientaziun a las medias, tractandas da la radunanza da delegadAs LR ed avertura da la Scuntrada

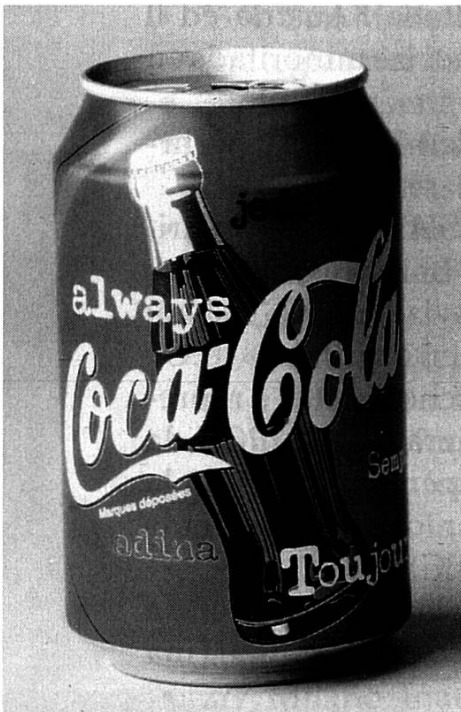
15/8, Domat: Bilantscha da la Scuntrada

4/12, Bever: Preschentaziun da «Girumbella», disc cumpact dubel e cassetas

13/12, Cuira: Orientaziun a las medias davart las tractandas da la radunanza da delegadAs LR.

Agentura da novitads rumantscha (ANR)

La LR è represchentada en il cussegl da fundaziun e persequitescha la lavur da l'ANR. Discussiuns hai dà en connex cun in'interpellaziun en il cussegl grond davart la lavur da l'ANR ed

Da nov er cun inscripziun rumantscha: «Adina Coca-Cola».

en connex cun la restructuraziun. La LR sustegna ina stretga collavuraziun da l'ANR cun la redacziun da la Quotidiana e sa gida en connex cun dumondas da preventiv ed instanzas a las autoritads.

La Quotidiana

Cun translaziuns, acziuns da propaganda e motivaziun ed infurmaziun è la Quotidiana vegnida sustegnida consequentamain. La suprastanza ha exprimì sia stima e ses sustegn per la lavur che la redacziun e l'editur da la Quotidiana prestan. L'ediziun da 5 numers da gasetta ad emna contribuescha decisivamain a la preschientscha dal rumantsch ed a ses mantegniment. En spezial è vegnì appellà a las Rumantschas ed als Rumantschs ed a lur instituziuns privatas e publicas da resguardar la Quotidiana per inserats. Sulettamain uschia po il dumber d'inserats rumantschs en la Quotidiana vegnir augmentà. Cun l'editur da la Quotidiana è vegnidas discutadas pussaivladads per rumantschar la part dals inserats, dentant sa mussan limitas finanzialas ed organisatoricas.

Radios locals

En las concessiuns da Radio Grischa e Radio Piz è fixà ch'ils radios concessiunads han da suttametter in concept davart il resguard dal rumantsch en lur programs. En il rom da lur rapports annuals han quests radios da tematisar l'effect da lur emissiuns per la diversità linguistica e lur collavuraziun cun la LR conc. la preschientscha dal rumantsch en las emissiuns. En ina reuniun dals 18-6-1997, clamada da l'Uffizi federal da communicaziun (UFCOM) èn las pretensiuns da la Rumantschia vegnidas preschentadas:

- emissiuns rumantschas fixas durant in temp d'emissiun favuraivel
- emissiuns curtas da novitads almain 3 x al di
- infurmaziun en linguatg tudestg davart tematicas rumantschas.

L'Uffizi federal da communicaziun (UFCOM) na vul sa fixar sin procentualas dal program en rumantsch. El metta paisa sin cunvegns praticablas tranter ils radios locals e la LR. Per la fin d'october 1997 spetgava l'UFCOM in rapport davart las discussiuns ed eventualas cunvegns. Quest rapport è anc pendent. Las discussiuns ston cuntinuar; senza ina tscherta pressiun da vart da la LR na po ina megliur betg vegnir cuntanschida.

10. TEATER RUMANTSCH

Cussegliaziun

Il post da teater è vegnì consultà savens durant l'onn da rapport areguard dumondas da dretgs e cussegliaziun. El ha tramess radund 70 spediziuns da tocs da teater per la tscherna.

Las activitads èn stadas grondas cun 33 representaziuns pli grondas e numerusas representaziuns pli pitschnas. L'Uniun da teater Trun ha representà la Rumantschia al Festival da teater ad Aarau cun il toc «La vieua maliziusa ni Ils temperaments» dad August v. Kotzebue.

Biblioteca da teater/Mussavia dramatic/La Scena

La LR ha retschet 37 teaters – 6 originals e 31 translaziuns – per integrar en la biblioteca da teater. Quella cumpiglia totalmain 1443 teaters rumantschs. Durant l'onn da rapport è vegnida endatada l'entira biblioteca da tocs en ina banca da datas sin computer tenor differents chavazzins. Ella vegn cumpletta ed amplifitgada permanentain.

Scena or dal teater «Il cant dil salep» dad Alfonso Paso representà da l'Uniun da teater Domat/Ems durant la Scuntrada

Il Mussavia dramatic III è vegnì amplifitgà cun ina nova furniziun e cun in 4. ordinatur. Cunquai ch'il post da teater aveva retschet pliras empustaziuns per il Mussavia dramatic èn vegnids producids «en chasa» intgins exemplars per pudair ademplir ils giavischs d'abunament.

En la retscha La Scena è cumparì il numer 76: *Tge mond pitang* da Vaclav Havel, translaziun en surmiran da Reto Capeder.

Collavuraziun cun l'Uniun grischuna per il teater popular (UTP)

Ils contacts cun l'UTP èn stretgs, cunquai che la manadra dal post represchenta la LR en la suprastanza da quella. En spezial furnescha ella regularmain texts per «Il reflectur» ed è responsabla per la redacziun da las contribuziuns rumantschas. Tut las translaziuns en rumantsch per l'uniun vegnan fatgas da la LR.

Karin Pattis ha prendì part a las sedutas da la suprastanza da l'UTP, a quellas dal comité permanent, a las sedutas da l'artef98 («Arbeitsgruppe Theaterfestival 1998» per il Festival da teater a Tusaun) ed ha collavurà tar divers projects.

Tenor pussaivladad visita ella las represchentaziuns rumantschas.

Commembranzas

La LR è commembrada da la SSCT/SGTK (Societad svizra per la cultura da teater). Ella vegn represchentada da Giovanni Netzer. – Ulteriuras commembranzas per la Rumantschia van sur l'UTP.

Contribuziuns per translaziuns e tocs originals a

- Augustin Ottiglia per «La mort dal poet» da Tista Murk
- Beer Thomas per «Il revoluzer» dad Ulla Kling
- Caduff Erwin per «Il cant dil salep» dad Alfonso Paso
- Caprez Anna per «Üna stauza per set» da Martin Fischer
- Cathomas Rita per «Gion Cavrer» e per «Tobby» da Curt Goetz
- Cavigelli Michael per «Incaps e pannas la sera da Nadal» da Hedwig Bolliger
- Conrad Annetta per «L'ultima butietta» da Josef Brun
- Derungs Eligi per «In'insla mo per damas»
- Dietrich Gion per «Carezia e scumbegls» da Anthony Marriot e Bob Grant
- Dolf Christ Casper per «Egn rafino cumpogn» da Max Bachofner
- Foffa Livio per «Gian Müller from America» da Carmelo Pesenti
- Gordon Anita per «Consequenzas» da Carmelo Pesenti
- Grass Seraina per «Il Nadel da las bes-chas» da Markus Hottiger e per «Mincha nuf vain al pettan» da Peter Grütter
- Hosang Giuseppa per «In jogurt per dus» da Stanley Price
- Jegher Moscha per «La trapla da meirs» dad Agatha Christie e per «Egn manegia e l'oter painsa» da Carmelo Pesenti
- Michael Käthi per «Otto igl retg digl lotto» da Hans Kirchhoff
- Schneller Elsi per «Las duonnas dal bain Laret» dad Anton Mals
- Spinass Violanta per «Bunbury» dad Oscar Wilde
- Stecher Benedict per «600 000»
- Tenner Gion per «Sketchs» da divers auturs
- Venzin Hubert per «Noblesse oblige» da Molière, «Il di dalla mumma» dad Ulla Kling, «Survetsch a Golgata» da Marcel Dornier, «Las Haseldorf Sisters» da Hors Vincon, «Igl ustier dalla posta» da Walter G. Pfaus.

Contribuziuns spezialas

- ad Annemieke Buob per in champ da teater organisà da la SADS
- a la Calandaria per sustegnair la lavur da teater
- al Teater Val d'Alvra per «Bunbury»
- a SchuSchu per teater da marionettas
- a l'Uniun da teater Trun per participaziun e represchentaziun al festival ad Aarau
- a l'Uniun grischuna per il teater popular (UTP) per il «Reflectur», per «lavurs generalas» e per il «4. Festival da teater» a Tusaun.

11. CHANT E MUSICA

Il post da chant è vegnì consultà en il rom dals davos onns per la cussegliaziun e furniziun da chanzuns.

Il zercladur è la retscha «Ediziun chanzuns LR» vegnida cumplettada cun la 6. furniziun. Totalmain èn vegnidas agiuntadas als ordinaturs 4 chanzuns per chor viril e 9 chanzuns per chor maschadà. L'ediziun per chor maschadà cuntegna surtut chanzuns da Benedetg Dolf. Il dumber d'abunents munta a 90 per la collecziun da chanzuns per chor maschadà e 60 per chor viril.

Tar il cudesch «Girumbella – chanzunettas, versets e gös» è vegnì edì en collavuraziun cun Rico Peterelli, seminaristas dal seminari da mus-sadras ed uffants da Bever e Puntraschigna in DC dubel ed ina MC dubla.

Cun tristezza avain nus stuì prender cumià dal commember da la cumissiun da chant *Mario Candrian* ch'è mort l'avrigl.

Contribuziuns da la LR a

- Calcedon: L'emprema ga... (DC/MC)
- Cantauturs passiunai: Sen plaz scola (DC)
- Chor baselgia Müstair e Cerchel musical Surselva: Chant e musica da Nadal (DC/MC)
- Chor viril alpina Flem: Tuns da Flem (DC/MC)
- Cor masdo Bever: Participaziun al Festival internaziunal a Vienna
- Diabolics (DC)
- Stecher Benedict: Benedict '98 (DC)
- Uniun Rumantscha da Surmeir: Surmeir canta – poesia Peder Cadotsch (DC + cudeschet)

12. EDIZIUNS 1997

Las ediziuns èn vegnidas procuradas e tgiradas dal secretariat.

Ediziuns novas

- Albert Anton Willi (1872 – 1954) – Entagliader da mascras (ed. LR e Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna)
- Ben ha bugen Onna/Ben ho gugent ad Anna/Ben ò gugent Anna (1. ed. sursilvan 500 expl., puter 300 expl., surmiran 300 expl.)
- Cun Hannibal fissigl tot oter/fuss tut auter/füssa tuot oter (1. ed. sursilvan 600 expl., vallader 530 expl., surmiran 430 expl.)
- En lingia directa (1. part, lecziuns 1 – 5, cudesch principal + cudesch da lavur, en sursilvan, surmiran, puter e vallader, sutsilvan ediziun separada)
- Girumbella, 2 cassetas (1 vallader, 1 puter), 1 disc cumpact dubel (1. ed. 300 cass. nr. 1, 300 cass. nr. 2, 500 DCD)

Restampas

- Blocs da transmissiun (1000 blocs)
- Dicziunari tudais-ch – ladin, Bezzola e Tönjachen (5. ed. 150 expl.)
- Flurina (sursilvan/vallader, 1000 expl.)
- Maurus e Madlaina (sursilvan/vallader, 1000 expl.)
- Poliglott (sursilvan/vallader, Langenscheidt, 1500 expl.)
- Trutta e Blondina (sursilvan, 500 expl.)
- Uorsin (surmiran/sutsilvan, 500 expl.)

Carnets OSL

- nr. 2061: «Il giattin e la staila da Nadal» (Pabst/Madlaina Schloeth 1. ed. 800 expl. vallader)
- nr. 2062: «Signur Pelung» (Schindler/Gion Gaudenz, 1. ed. 600 expl. puter)
- nr. 2063: «Ureglias asen» (Michel Andriuet, 1. ed. 800 expl. sursilvan)
- nr. 2064: «Nateira misteriosa – Angivigns» (Paulina Schumacher, 1. ed. 600 expl. surmiran)

Collavuraziun da la LR per projects realisads dad autras chasas edituras/organisaziuns:

- Ils collavuratur regiunals da la LR procuran per la gronda part da la lavur editoriala da las uniuns regiunalas.
- Cun la chasa editura Octopus è la LR en contact per l'ediziun da las ovras da Giacun Hasper Muoth, ediziun da Breil.
- Cun la chasa editura Zytglogge, Berna, è vegnida discutada l'ediziun bilingua dal roman «Fortunat Kauer» da Linard Bardill.
- Cun la chasa editura Hueber a Frauenfeld è vegnida discutada l'ediziun «Viva la Grisca» dad Arthur Baur. Quest'ediziun ha la

- LR era gidà a derasar ad interessents ordaifer il territori rumantsch che dumondan regularmain infurmaziuns davart la Rumantschia.
- En stretga collavuraziun cun la LR han las «Editions Dynamicha» edì il guid da conversaziun en las quatter linguas svizras.
 - Per ina versiun franzosa da «Allegra ne suffit pas!» dad Arthur Baur, messa en franzos da Laurent Gautheron, è la LR sa gidada da chattar ina chasa editura. In'eventuala ediziun è prevista per 1998.
 - Per l'ediziun «Le romanche en péril? – Evolution et perspective. Recensement fédéral de la population 1990» da Jean-Jacques Furer è la LR stada en contact cun l'Uffizi federal da statistica.
 - Cun las ediziuns Pro Juventute, Turitg, è vegnì realisà ina restampa da «Nicolo» da Verena Pavoni.
 - Per l'ediziun «Ils misteris dalla scaffiziun e svilup digl univers» da Mathias Deflorin avain nus gidà a chattar ina pussaivladad d'ediziun.
 - Per intermediar in'eventuala ediziun en rumantsch da «Der Rattenfänger von Hameln» – versiun rumantscha da Gion Peder Thöni – è vegnidas fatgas lavurs preliminaras per sclerir las dumondas da dretg.
 - Al'Uniun rumantsch grischun è vegnì intermedià in'ediziun «Vom Hühnchen, das goldene Eier legen wollte» da la chasa editura Nagel & Kimche, Turitg.

La LR ha retschet contribuziuns per realisar atgnas ediziuns u restampas da las suandantas instituziuns:

- Pro Patria per «En lingua directa»
- Chantun Grischun per ils portatuns «Girumbella» en puter e vallader
- Ulteriuras dumondas da contribuziun per «Girumbella» èn anc avertas.

Contribuziun da la LR per ediziuns a:

- Candreia Emil per «Mies Stierva»
- Chasa editura Bündner Monatsblatt per «La fin dil mund da Petrarca» da Donat Cadruvi
- Chasa editura Zytglogge per «Fortunat Kauer» da Linard Bardill
- Conferenza generala ladina per revista «Aviöl»
- Cumpignia da mats Rueun per «Cronica»
- Gaggini/Bizzozero SA per «Giuglielm Tell»
- Janett Jon per cudeschs da scola ecumens
- Maissen-Berther A. per «Lirica da Maria Beer»
- Marionna Lombriser per cassetas «In tozzel historiettas»
- Renania per «Il cratsch vean» da Jacob Michael e per «La streietta»
- Romania per «Ischi» 97 e per l'ediziun da Toni Halter
- Scola chantunala per «Fred»

- UdG per «Poesias» da Tista Murk e per «Simbols populars» dad Ulrich Vital
- URS per «Sulom Surmiran» e «Surmeir canta» da Peder Cadotsch

Lectorats per ediziuns:

Ils collavuraturers regionalis ed ils posts da lavur da la LR fan divers lectorats per ediziuns da la LR, da las uniuns affiliadas e da privats.

Ediziuns en preparaziun:

- Carnet OSL «Giauda l'amur e ta protegia cunter AIDS» en rumantsch grischun (prevedì per primavaira 1998 restampa communal rumantsch, tudestg, franzos e talian).
- «Im Wald sind keine Räuber» dad Astrid Lindgren (en vallader sursilvan e surmiran). La versiun en vallader è avant maun e sto anc vegnir lectorada. Las ulteriuras versiuns vegnan fatgas sin fundament dal manuscrit vallader.
- «Med per emprender rumantsch grischun per Rumantschas e Rumantschs».
- Per la reediziun da Funtaunas 3 «Da la revoluziun franzosa a l'avertura litterara» ha Gion Deplazes retschet l'incumbensa da far la revisiun e singulas cumplettaziuns. La lavur è terminada. La reediziun è prevista per 1999 u 2000.
- Tar «L'istorgia dals Rumantschs» en comics da Peter Haas e Felix Giger vegn preparada ina cuntinuaziun cun in 3. tom. L'ovra duess sa madirar fin il 1999/2000. La Cuminanza da lavur per lectura a la giuventetgna ha realisà preschentaziuns da questa lavur vid comics en diversas scolas.

Libreria rumantscha «Il Palantin»

«Il Palantin» vegn manà da dunna Elisabeth Maranta autonomamain e senza sustegn da la LR che metta a disposiziun sias ediziuns tenor la norma che vala er per tuttas autras librerias che vendan cudeschs rumantschs.

Propagaziun e vendita da publicaziuns

La LR è sortida da l'organisaziun «Spediziun cudeschs dal Grischun/Bündner Buchvertrieb», cunquai che questa derasaziun da cudeschs na pudeva satisfar a las pretensiuns da la vendita da cudeschs rumantschs. Cun in stan è la LR stada preschenta al «Salon international du livre et de la presse» a Genevra. Per differentas exposiziuns en ed ordaifer la Svizra è vegnidas messas a disposiziun ediziuns rumantschas per motivs da propaganda e preschientscha rumantscha. Per quest intent collavura la LR era cun l'uniun «Cudeschs dal Grischun». Karin Pattis è commembra da la suprastanza da quest'uniun.

Er cun ina modesta propaganda ha la vendita già in bun esit. La LR sa stenta da furnir tut ils cudeschs accessibels en rumantsch a singulas

La vendita da cudeschs è stada fitg buna. Qua il stan a la Scuntrada

persunas ed er a librarías en ed ordaifer il territori. Quest servetsch vegn stimà e gida considerablament a derasar las ediziuns rumantschas.

L'Uniun da scripturas e scripturs rumantschs ha suttamess il giavisch da procurar anc dapli che fin ussa che librarías en ed ordaifer il Grischun vendian era litteratura rumantscha. En il context da la fiera da cudeschs actuala e da la massa da cudeschs esi grev da mantegnair ina preschientscha vesavla per la litteratura rumantscha. La LR è decidida da far ses pussaivel.

Ina chaschun speziala per la preschentaziun e vendita da cudeschs è sa dada cun la Scuntrada. Acziuns da vendita spezialas per pretschs reducids èn vegnidas fatgas per las scolas medias e professunalas e per singuls titels pli vegls.

Ensemen cun l'uniun Cudeschs dal Grischun è vegnida persecitada la dumonda da la preschientscha rumantscha a la fiera da cudeschs 1998 a Frankfurt nua che la Svizra è giast.

L'Uniun da scripturas e scripturs rumantschs s'occupa era cun questa dumonda.

Antiquariat da cudeschs rumantschs

L'antiquariat funcziuna be a moda passiva. La LR prenda encunter cudeschs ord relaschs e donaziuns ed intermediéscha quels a bibliotecas, instituziuns ed interessentAs privatAs. Ella na fa dentant acziuns sistematicas per engrondir l'antiquariat.

Regals da cudeschs

Per tombolas, premis e diversas occurrenz èn vegnidas messas a disposiziun ediziuns per cundiziuns spezialas u gratuitamain. Per incumbensa ed a quint da la Pro Helvetia furnescha la LR cudeschs ad universitads, centers da perscrutaziun ed a persunas cun funcziun da multipligader en l'exteriur.

Diversas instituziuns, bibliotecas ed uniuns han retschet regals da cudeschs, numnadamain:

Arge Alp per seminari; Biblioteca Castrisch; Biblioteca chantunala, Cuir; Biblioteca Chesa di Ladins, Ortisei/Val Gardena; Biblioteca Chesa

Planta, Samedan; Biblioteca naziunala, Berna; Biblioteca populara Arcas, Cuira; Biblioteca publica e da scoula, San Murezzan; Center cultural svizzer; Center didactic, Surselva; Centro culturale svizzero, Milano; Chasa da vegls Bodematt, Malters; Chasa editura per meds d'instrucziun Cuira; Chor Rezia, Cuira per tombola; Chor viril e chor mischedau Turitg per tombola; Cudeschs dal Grischun per biblioteca sin viadi; Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna per «Satgados sin viadi»; Exposiziun d'avieuls a la Scuntrada per tombola; Fundaziun Romandie Svizzerza italiana, Retoromania per champ da giuvenils; Pravenda evangelica Sta. Maria per martgà; Uffizi federal da cultura, Berna; differentas schurnalistas e schurnalists.

Rapport dal president da la cumissiun da redacziun dals carnets OSL (Michel Andriuet):

Durant l'onn 1997 han trais finamiras già prioritad en nossa cumissiun.

a) l'ediziun da carnets OSL

b) la restructuraziun da la vendita dals carnets OSL

c) emprim carnet OSL en rumantsch grischun

a) L'onn 1997 ha la cumissiun da redacziun pudì edir quatter carnets novs.

– «Signur Pelung» en puter, per il stgalim bass. Translaziun d'in carnet OSL tudestg («Herr Langfuss» da Regine Schindler)

– «Il giattin e la staila da Nadal» en vallader, per il stgalim bass. Translaziun d'in carnet OSL tudestg («Die Katze und der Stern» da Martha Pabst).

– «Nateira misteriosa» en surmiran, per il stgalim mesaun. Carnet original. Paulina Schuhmacher-Sonder ha chapì da crear in carnet plain ligns e cruscheras sur da la natira.

– «Ureglias asen» en sursilvan, per il stgalim mesaun. Carnet original, scrit da mia paucadad. Il carnet cuntegna poesias che porschan era insatge per l'egl e per l'ureglia.

b) En stretga collavuraziun cun la Chasa editura OSL a Turitg avain nus procurà che mintga regiun rumantscha haja puspè in chauvendider. L'incarica dal chauvendider è da visitar ina giada per onn mintga scola da sia regiun per preschentar tant il program dad OSL rumantsch sco era il tudestg.

c) Il schaner 1998 cumpara l'emprim carnet OSL en rumantsch grischun. Igl è in carnet che tracta il tema «amur ed AIDS». La translaziun ha dunna Ursulina Monn procurà. Quai è dal reminent era l'emprim carnet che vegn edì en tut ils quatter linguatgs naziunals.

I resta a mai d'engraziar cordialmain a tuttas ed a tuts ch'èn sa gidads cun mai durant quest onn e da giavischar tut il bun per il proxim onn.

Rapport dal vicepresident e represchentant rumantsch (Erwin Ardüser) en la Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna (CGCG):

Litteratura rumantscha: tgi è responsabel?

Onn per onn in cudesch rumantsch per mintga stgalim da vegliadetgna. Quai è ina da las pretensiuns dals participants a l'occurrentza «Dumonda e purschida da la litteratura rumantscha» che ha gì lieu en il rom da la «Scuntrada rumantscha» a Domat.

En il rom da la 5. «Scuntrada rumantscha» è la Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna CGCG – per tudestg Bündner Arbeitsgemeinschaft Jugendbuch BAJ – sa preschentada a la publicitad cun ina exposiziun d'infurmaziun. Ultra da quai ha gì lieu ina discussiun al podi. La tematica: «Dumonda e purschida da la litteratura rumantscha». Quella dumonda fatschenta era la CGCG che s'engascha per la promoziun da bibliotecas popularas e da scola en noss chantun. En spezial sa dumonda ella, schebain ils clients da las bibliotecas fan diever da la purschida rumantscha, e sche las bibliotecas sezzas fan la reclama necessaria per infurmar lecturas e lecturs davart novitads sin la fiera da cudeschs rumantschs.

Tgi è responsabel?

La resposta è uschè simpla sco banala: nagin n'è responsabel. Cun in cudesch rumantsch n'è anc nagin vegnì ritg. E perquai n'èsi era betg da smirveglia che nus n'avain betg ina suletta chasa editura che sa fatschenta en spezial cun l'ediziun da cudeschs rumantschs. Las publicaziuns rumantschas cumparan ina giada en quella ina giada en tshella chasa editura; ina giada tar quella, uniun rumantscha, ina giada tar tshella. Adina puspè ston scriventas e scrivents era sezs metter en pe in'organisaziun u fundar ina chasa editura per insumma pudair publitgar lur ovras.

Pertgè n'è anc nagin vegnì sin l'idea d'unir forzas e finanzas e fundar ina chasa editura rumantscha?

Tge fan CGCG e LR?

Sin fundament da la discussiun a chaschun da la «Scuntrada» esi resortì che la CGCG na po betg influenzar la produenziun da litteratura rumantscha. La Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna po dentant intimar las bibliotecas en il territori rumantsch d'adina puspè far acziuns spezialas en connex cun publicaziuns rumantschas. Uschia less ella p.ex. era empruvar d'organisar turneas da prelecziuns en bibliotecas e scolas rumantschas.

A chaschun d'ina seduta dal represchentant da la CGCG cun la suprastanza LR è vegnida discutada la problematica da las ediziuns rumantschas – en spezial quella da e per la giuventetgna. Da la discussiun è sa resultà il sequent:

- La suprastanza LR è conscianta da las insuffizienzas en il sector d'ediziun, surtut era conc. lectura per la giuventetgna.

- Lectura rumantscha per giuvenils a partir da 13 onns na vegn strusch pli cumprada cunquai ch'ella stat per las scolaras ed ils scolars che san tudestg en concorrenza cun la gronda offerta da litteratura en tudestg.
- Il post d'editur tar la LR è vegnì stritgà per motivs da finanzas. La discussiun per reintrodur quest post sto vegnir fatga. Per il proxim preventiv 1999 sto vegnir suttamess a las autoritads chantunalas e federalas il giavisch instant per in tal post.
- Projects da la GiuRu duain vegnir sustegnids. «Jo» ed «Evelyn – 17 ed en speranza» han gì in bun eco e buna derasaziun.
- La LR duai sa stentar anc dapli ensemen cun las uniuns regionalas per plazzar/preschentar ils cudeschs rumantschs sin fieras ed en butias. Far cudeschs senza in bun marketing na fa nagin senn.
- La realisaziun da cudeschs en plirs idioms difficulescha il ritmus e la qualidad d'ediziuns. Il problem da las ediziuns stat era en connex cun la realisaziun dad in linguatg da scrittira unifitgà. Quella dumonda sto vegnir tematisada era per las scolas.
- Quai che manca èn persunas rumantschas che san scriver in rumantsch actual, simpel ed attractiv.

Cumissiun per lectura d'uffants e giuvenils

La cumissiun da lectura d'uffants e giuvenils è s'inscuntrada a chaschun da la Scuntrada rumantscha a Domat per discutir il proxim proceder e per vegnir orientada davart il stadi actual da las lavurs. – Il curs giavischà per magistras e magisters per mussar spezialmain co intimar e motivar ils scolars da scriver sez en l'atgna lingua sut il titel «Scriver per uffants – scriver cun uffants» durant la Scuntrada n'ha betg pudì vegnir realisà per mancanza d'annunzias.

Ils 10 da december è la cumissiun s'inscuntrada per preparar il program d'ediziuns per 1998. Igl è vegnì decidì d'edir il cudesch «Stolperschritte» da Mirjam Pressler cun ils fegls da lavur accompagnants. Per motivs da finanzas è il program d'ediziuns mudest.

Videos rumantschs

Da diversa vart vegnan giavischs per videos. Il secretariat ha discutà la dumonda cun il schef da la televisiun rumantscha. Dumondas da custs e da dretgs difficuleschan la realisaziun da projects. La dumonda resta actuala. Examinà vegn da realisar videos empè da cudeschs.

13. CONTACTS CUN AUTORITADS PRESCHIENTSCHA RUMANTSCHA

Contact cun las autoritads federalas en connex cun:

- Participaziun dal president da la confederaziun a l'act final da la Scuntrada.
- Resoluziun «rumantsch en l'armada» a cusseglier federal Adolf Ogi.
- Directivas dal cussegl federal per promover la plurilinguitad en l'administraziun generala da la confederaziun dals 19-2-1997.
- Cusseglial federal Moritz Leuenberger en connex cun l'emissiun da l'Arena nua ch'el ha discutà be dals trais linguatgs naziunals.
- Reducziun da las contribuziuns federalas pervia da la bloccada da credit.
- Preparaziun da la lescha federala davart ils linguatgs uffizials da la confederaziun.
- Protocol da cultura en il rom da la convenziun da las Alps.
- Resguard dal rumantsch en il rom da las occurrenzas per «150 onns Confederaziun svizra».
- Ediziun da las analisas da la dumbraziun dal pievel 1990 («Die Sprachenlandschaft Schweiz» Uffizi federal da statistica 1997 e «Le romanche en péril? Evolution et perspective» Uffizi federal da statistica 1996).
- Ratificaziun da la charta europeica dals linguatgs regionalis e minoritars (sessiun da settember dal cussegl naziunal).
- Messadi davart la cunvegna da basa dal cussegl da l'Europa per la protecziun da minoritads naziunals (november 1997).
- Occurrenza «Las minoritads ungaraisas en l'exteriur e l'exempel dals Retorumantschs» (Departament federal dals affars externs)
- Obligaziuns linguisticas en las concessiuns per il Radio Grischa e Radio Piz (Uffizi federal da comunicaziun [UFCOM])
- Reediziun dal «Manual da la promoziun publica e privata da la cultura» (Uffizi federal da cultura).
- Nova lescha federala davart la chapientscha tranter las cumi-nanzas linguisticas.
- Translaziuns per uffizis federalis.
- Dumbraziun dal pievel 2000 (Uffizi federal da statistica). Cura ch'ils resultats dal «Microcensus» èn avant maun vegn decidida la dumonda prevista davart ils linguatgs per la proxima dumbraziun. La LR propona ina 3. dumonda che duess pussibilitar d'eruir anc pli exact tgi che sa rumantsch e dovra quel. In'istanza vegn ponderada en il decurs da 1998.

Differentas da las dumondas surnumnadas èn vegnidas discutadas cun parlamentariss grischuns dal cussegl dals stadis e dal cussegl naziunal.

Sur il chantun Grischun èn vegnids inoltrads a l'Uffizi federal da cultura il quint ed il rapport da lavur sco er il preventiv ed il program da lavur tenor la lescha federala davart agids federals per mantegnair e promover la lingua e cultura rumantscha e taliana art. 4 e l'ordinaziun respectiva dals 26-6-1996.

Ils 28/11: Inscunter cun persunas da contact dal departament federal da l'intern, da l'uffizi federal da cultura e dal departament da cultura chantunal.

Contacts cun il chantun Grischun e ses exponents en connex cun:

- Instanza davart rumantsch grischun en scola.
- Lescha per promover la cultura.
- Revisiun parziala da la lescha da las scolas popularas dal chantun Grischun (introducziun dad in 2. linguatg en las scolas tudestgas).
- Posiziun tar la lescha da las scolas medias e tar la lescha da la scol'auta professiunala da pedagogia.
- Revisiun dal quint LR tras la controlla da finanzas dal chantun Grischun.
- Interpellaziun conc. l'Agentura da novitads rumantscha.
- Preventiv e program da lavur 1998.
- Project «Las linguas dal Grischun».
- Contribuziun chantunala speziala per la scolina a Trin.
- Contribuziuns chantunalas per la lavur rumantscha supplementara chaschunada entras il reglament davart l'adiever dal linguatg uffizial en las vischnancas en Engiadina Bassa, Val Müstair, Surselva, Surmeir e Sutselva.
- Incumbensa, funcziun e finanziaziun dal servetsch linguistic regional.
- Contribuziun per il project «Linguas svizras» dal Moviment per ina Svizra multiculturala: Dynamicha.
- Approvaziun dal quint e dal rapport da lavur 1996.
- Discussiun, ensem cun la Pro Engiadina Bassa, la Corporaziun regionala Val Müstair, Uniun dals Grischs, Romania, Renania, Uniun rumantscha da Surmeir conc. servetsch da linguatg regional.
- Disposiziun departamentala davart la scolaziun supplementara per ils magisters activs en l'instrucziun da rumantsch en vischnancas al cunfin linguistic.
- Dieta da scolaziun da l'Arge Alp 1997 a Samedan.
- Represchantanza rumantscha en la cumissiun per la revisiun da la constituziun chantunala.
- Program d'occupaziun: animaziun culturala.
- Renconuschientscha da las scolas autas professiunalas tras la confederaziun. Sustegn per la scol'auta professiunala «Svizra orientala sid» (Südostschweiz).

- Sustegn da la gasetta da scolars «Aviöl».
- Differents uffizis conc. correspundenza e publicaziuns en rumantsch.
- Coordinaziun da las lavurs da translaziun cun la chanzlia chantunala ed il post da translaziun.
- Scolaziun dal persunal chantunal en rumantsch.
- Projects per l'exposiziun 2001.

Contacts cun vischnancas e citads

La collavuraziun directa cun las vischnancas stat en cumpetenza da las uniuns regionalas e vegn era tgirada dals collavuratur regiunals. Activitads specificas da la LR:

- Invit dals exponents communal ad occurrenzas da la Scuntrada.
- Sustegn da l'organisaziun da la dieta annuala da las vischnancas pitschnas.
- Contacts cun las vischnancas al cunfin linguistic conc. rumantsch sco 2. linguatg en las scolas primaras.
- Infurmaziun da diversas vischnancas en connex cun il reglament da l'adiever uffizial dal rumantsch sin plaun communal.
- Discussiun conc. inscripziuns rumantschas.
- Register dal cudesch funsil en rumantsch.

Contacts per rumantschaziuns

Tut ils posts da lavur da la LR intervegnan regularmain tar uffizis, organisaziuns ed instituziuns per far integrar il rumantsch sin chaus da brevs, per inscripziuns, correspundenzas scrittiras etc. Grazia a questas intervenziuns sa preschentan uffizis federals e chantunals, schizunt las «ambassadas svizras», cun palpieri da scriver en rumantsch. Sa basond sin il princip dal tractament egual dals linguatgs chantunals èsi stà pussaivel da pretender che divers uffizis fan lur circularas er en rumantsch. In grond effect da rumantschaziun ha gè l'introduziun dal rumantsch grischun sco lingua uffiziala dal chantun Grischun (Fegl uffizial, inscripziuns sin plazzals chantunals, circularas).

Contribuziuns directas per rumantschaziuns èn raras.

Manual d'Istorgia Grischuna (MIG)

Cun la Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna, incumbensada da la regenza cun la realisaziun dal «Handbuch Bündner Geschichte (HBG)», vegn discutada l'ediziun dad ina versiun scursanida da quest manual en rumantsch. In project vegn inoltrà a la regenza il 1998. Titel da lavur: Manual d'Istorgia Grischuna (MIG).

Contacts cun la Pro Grigioni Italiano e la Walservereinigung

- Uniun dals Gualsers a la Scuntrada cun exposiziun: «La scuverta dals Gualsers».

- Pro Grigioni Italiano a la Scuntrada cun referats: «Le quattro valli Storia e futuro sviluppo della PGI, I compiti dell'operatore culturale. Rapporti tra Lia Rumantscha e PGI».
- Discussiun, ensemen cun la Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna e la Coscienza svizera, davart occurrenzas en il rom da l'exposiziun naziunala 2001 «Abitar en la metropola Svizra».
- Discussiun cun exponents da la Walservereinigung e da la Pro Grigioni Italiano conc. rumantsch sco 2. lingua en scolas tudestgas al cunfin da linguatg u en circuls maioritarmain rumantschs.
- Discussiun ensemen cun la PGI conc. la preschientscha dal rumantsch e talian en ils radios locals.

Contacts da lavur cun diversas instituziuns ed organisaziuns en territori rumantsch, Grischun e Svizra

- Academia svizra per las ciencias morales e socialas (ASSM): artitgel per l'ediziun «50 onns ASSM» (Bernard Cathomas) e discussiun conc. evtl. nov project da retschertga «Las Alps»
- Agentura da novitads rumantscha (ANR): Bernard Cathomas, cussegl da fundaziun
- Associaziun da las universitads popularas svizras (AUPS): Jacques Guidon, suprastanza
- Associaziun per la promoziun da l'instrucziun plurilingua en Svizra: Bernard Cathomas, suprastanza
- Associaziun svizra per linguistica applitgada (ASLA/VALS): Anna-Alice Dazzi Gross, suprastanza
- Barat da giuvenils en Svizra: Lina Frei-Baselgia, represchentanta en il comité da patrunadi
- Center da perfecziun per scolast(a)s da scolas superiuras (CPS) Lucerna: Manfred Gross, gruppa da lavur
- Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna (BAJ): Erwin Ardüser, suprastanza. Per la fin da l'onn extrescha Erwin Ardüser e vegn remplazzà da Roman Bezzola.
- Cuminanza da lavur per la furmaziun da creschids Grischun (FCGR).
- Forum 97: Rita Killias-Cantieni, comité d'acziun
- Fundaziun linguatgs e culturas TI: Romedi Arquint, cussegl da fundaziun
- Fundaziun per la scola da linguistica applitgada Turitg (SLA/SAL): Chasper Pult, cussegl da fundaziun
- Fundaziun Retoromana: Discussiun dal project «Vocabulari sursilvan-franzos» da Jean-Jacques Furer. Contribuziun da fr. 10000.—, decidida en preventiv 1998.
- Maison latine Berna: Rita Killias-Cantieni, cussegl da fundaziun
- Museum Ballenberg: Bernard Cathomas, cussegl da fundaziun
- Nova Societad Helvetica Grischun: Bernard Cathomas, suprastanza

- Oвра svizra da lectura per la giuventetgna (OSL): Cristian Joos, cussegl da fundaziun
- Pro Patria: vendita da las ensainas da la Festa naziunala (Georgina Janki); contribuziuns per projects circumscriets.
- Pro Raetia: Bernard Cathomas, suprastanza centrala
- Quarta Lingua: Cristian Joos, suprastanza
- Rencontres Suisses: collavuraziun per il project 1998: «S'unir pour s'ouvrir» (Bernard Cathomas)
- Scola per linguistica applitgada: Manfred Gross, gruppa da lavur
- Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna. Discussiun davart ina versiun scursanida rumantscha dal «Handbuch Bündner Geschichte». In project vegn suttamess 1998.
- Societad svizra per documentaziun: Manfred Gross, suprastanza
- Societad svizra per minoritads: Heidi Derungs-Brücker, suprastanza
- Societad svizra per la cultura da teater (SSCT/SGTK): Giovanni Netzer, suprastanza
- Uniun da traffic dal Grischun: «Onn da cultura 1999». Bernard Cathomas, gruppa da lavur
- Uniun grischuna per il teater popular: Karin Pattis, suprastanza
- Uniun per films da purtret: Manfred Gross, gremi directiv
- Uniun cudeschs dal Grischun: Karin Pattis suprastanza
- Uniun da sentupada 91–2001: Toni Cantieni, gremi directiv.
- Uniun Rumantsch Grischun: vendita d'ediziuns e discussiun da projects.

Contacts regulars cun ulteriuras instituziuns ed organizaziuns:

Academia Amriswil (Dino Larese); Academia svizra per ciencias umanas; Coscienza Svizzer; Cuminanza da lavur da las bibliotecas svizas da lectura publica (CLP/SAB); Federaziun svizra per la furmaziun da creschid(a)s; Fondo naziunal; Forum Helveticum; Fundaziun Schiller Svizra; Fundaziun Waldegg Soloturn; Helvetia Latina; Osservatorio linguistico, TI; Pro Helvetia; Pro Svizra Rumantscha; Protecziun da la patria; Rencontres Suisses; Gruppa svizra per las regions da muntogna (SAB); Scienza e giuventetgna; Societad svizra per pievels periclitads; Suissimage, Societad svizra per la gestiun dals dretgs d'autur dad ovras audiovisivas.

Commemoraziun da «150 onns Stadi federal» ed Expo 2001

- L'exposiziun «Toleranza 1998» na vegn betg preschentada en il Grischun e per quest motiv er betg realisada en rumantsch, malgrà l'engaschament da la LR per quest project.
- La scrittira commemorativa «L'assemblea federala svizra, 1848–1998» vegn, sin intervenziun da la LR, er edida en rumantsch. Translaziun: Manfred Gross (ordaifer ses engaschament da la LR).

- Ina revista svizra che cumpara 4 giadas durant il 1998 na vegn betg realisada en rumantsch, malgrà intervenziuns da la LR. In grond program è previs en connex cun l'idea svizra da la Societad svizra da radio e televisiun (SSR).
- Contact cun ils gremis directivs per garantir il resguard e la preschientscha da la Rumantschia, da la cuminanza linguistica e dal rumantsch per publicaziuns ed inscripziuns. Collavuraziun da l'organisaziun Expo 2001 cun il post da translaziun LR.
- Dumonda al chantun Grischun, dep. da l'intern, ensemen cun la PGI e la Walservereinigung davart la participaziun dal Grischun a l'Expo 2001 e la preschientscha da las regiuns linguisticas.
- Inoltraziun da l'interess da la LR per ina participaziun vid il project «Abitar en la metropola Svizra». Contacts en quest connex cun Coscenza svizra, PGI, Walservereinigung, Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna.
- Discussiun cun Gian Gianotti davart in project «Oral Orientation» dal Theaterforum.

Contacts cun ils Ladins e Furlans

Ils Ladins e Furlans èn vegnids envidads a la Scuntrada en spezial a l'occorrenza da las minoritads. Per ina publicaziun da la «Consulta per i problems ladins» a Balsaun è vegnì scrit ina contribuziun cun il titel: «Kann man voneinander lernen? Die rätoromanische Sprachplanung in der Schweiz» (B.C.)

Cun ina contribuziun speziala è vegnì sustegnì in inscunter dad ina classa da la scola media da Samedan en Val Gardena.

Anc adina pendent è la realisaziun dal «Premi litterar interladin», inizià dals Furlans e previs en collavuraziun cun ils Ladins da las Dolomitas e la Rumantschia.

Contacts cun las baselgias

La prestaziun da las baselgias en connex cun la derasaziun ed il mantegniment dal rumantsch è considerabla (servetschs divins, instrucziun religiosa, ediziuns, scolaziun da creschids, e.a.). Plevons da linguatg tudestg en plaivs rumantschas sa dattan fadia d'emprender e duvrar il rumantsch. Difficultads e per part reacziuns massivas ha purtà il mandat per il di da Rogaziun federala 1997 ch'è vegnì publitgà da la regenza grischuna per l'emprima giada en rumantsch grischun. La LR ha empruvà da gidar en cas da difficultads e da moderar las reacziuns. - En il rom da la SCUNTRADA 1997 è vegnida realisada in'occorrenza cun il tema: *ecumena e lingua*.

Contacts cun instituziuns ordaifer la Svizra e cun organisaziuns internaziunalas

- Rätoromanische Gesellschaft Stuttgart, sgr. Max Kettner, en connex cun la festa da giubileum da 20 onns da questa societad, ils 24–25/10.

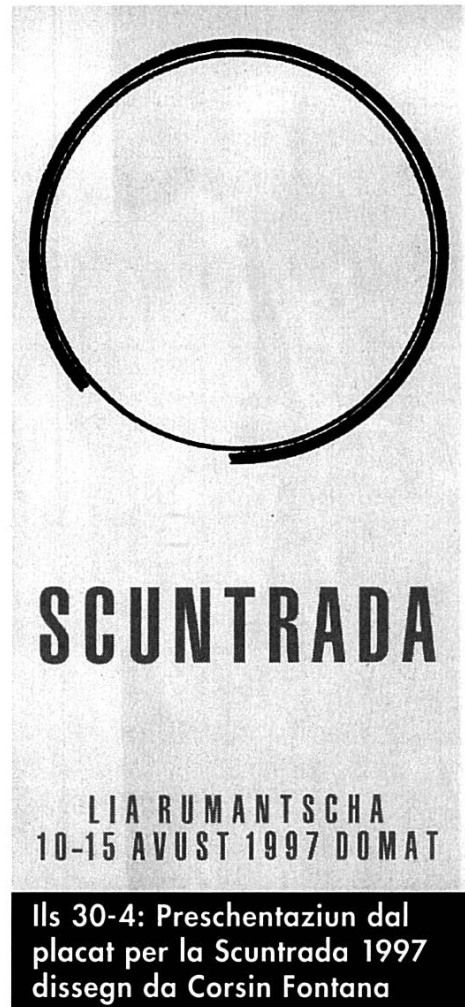
- Direcció General de Política Lingüística, Catalunya. Sur il consulat svizzer a Barcelona è vegnida planisada ina visita en Catalonia per s'occupar cun la teoria e pratica da la planisaziun linguistica. Per quest viadi da studi èn era vegnids envidads ils incumbensads per dumondas da lingua tar confederaziun e chantun ed exponents da las universitads, da radio e televisiun e dal DRG. Il viadi è vegnì spustà sin 1998.
- Per Romedi Arquint sco president da l'Uniun federalistica da las cumanzas etnicas europeicas (UFCE/FUEV) surpiglia la LR ina part da las spesas. Al congress da l'UFCE a Pörtschach am Wörthersee dals 7-11-5-1997 ha participà Gion Kunfermann. Tema dal 42avel congress è stà: «Minderheit und Mehrheit – Partner für Europa». Il congress ha decidì diversas resoluziuns.
- Al «Landtag Brandenburg» è vegnida tramessa in'intervenziun per salvar il vitg sorb da Horno/Rogow.
- Envers Roma è vegnida sustegnida ina petiziun dad organisaziuns dal Tirol dal sid (Dolomitas) per la renconuschientscha da la minoritad ladina.
- Per la participaziun al seminari da Pasca da la Giuventetgna da las cumanzas etnicas europeicas (GCEE) surpiglia la LR ils custs da viadi dals represchentants da la GiuRu.
- Durant la Scuntrada ha gì lieu in seminari davart «La situaziun giuridica e la represchentanza da las minoritads da l'Europa cun represchentants da las sequentas gruppas: Ladins Furlans Ungarais en Rumenia, Valesans, Bretons, Serbs da Vikovar, Catalans e Sorbs.
- Ina chaschun speziala d'inscuntrar las minoritads da l'Italia e da l'Austria è sa dada a chaschun dad in seminari d'infurmaziun per l'Italia, l'Austria ed il Grischun ils 25 e 26-9-1997 a Bulsan. En il center da las discussiuns èn stadas la charta europeica dals linguatgs regionalis e minoritars e la cunvegna da basa per la protecziun da las minoritads naziunalas.
- Davart la DECLERAZIUN UNIVERSALA DALS DRETGS LINGUISTICS, discutada dad instituziuns e dad organisaziuns na-guvernamentalas il settember 1996 a Barcelona è la LR vegnida infurmada cun ils documents necessaris. La decleraziun propona da crear in cussegl da linguas entaifer la ONU e recumonda e promova da crear ina cumissiun mundiala per ils dretgs linguistics, en la quala represchentants dad organisaziuns na-guvernamentalas (NGO) ed autras instituziuns fissan represchentads.
- En la radunanza da delegadas e delegads dals 10-8-1997 ha Gisula Tschärner inoltrà in'interpellaziun conc. ils contacts da la Lia rumantscha e da la Svizra cun il «Biro europeic per linguas main derasadas». La dumonda è vegnida tractada en suprastanza e discutada cun il responsabel per dumondas da linguatg da l'Uffizi federal da cultura e cun il biro d'integraziun en l'administraziun

federala. La confederaziun s'occupa il mument cun ils postulats da la charta europeica dals linguatgs regionalis e minoritars e la cunvegna da basa davart las ordinaziuns da protecziun per las minoritads en Europa. Quests dus documents stattan en cumpetenza dal cussegl d'Europa. Il «Biro europeic per linguas main derasadas» (European Bureau for Lesser Used Languages) è dentant in'instituziun da l'Uniun europeica a la quala la Svizra nun è participada. In engaschament svizzer sin quest sector nun è previs il mument. A la Lia rumantscha statti dentant liber da tgirar contacts cun il «Biro europeic per linguas main derasadas» en il rom dad atgnas decisiuns. Contacts infurmals cun quest biro existan gia. La LR retschaiva era material d'infurmaziun publicaziuns e propostas da quest'uniun europeica. La participaziun a las occurrenzas è averta per la Rumantschia. La Lia rumantscha na po dentant betg daventar commembra stabla. Quest dretg han be stadis en cas da la Rumantschia sulettamain la Svizra. Il status da commember associà u observatur nun exista (anc).

14. SCUNTRADA RUMANTSCHA 1997

Program ed occurrenzas

L'offerta da program è stada multifara e differenziada cun occurrenzas da different tip en ils sequents sectors: lingua, litteratura, scolaziun, planisaziun linguistica, economia, ambient, cultura, teater, film, sport, temp liber, medias, religiun, filosofia, istorgia, musica, pictura, architectura, diversas. Ca. 200 persunas han collavurà sco referentas e referents, manadras e manaders da curs, participantAs da podium da l'animaziun e.a. L'organisaziun generala è vegnida procurada da Gian Peder Gregori cun sustegn da Giusep Defuns. La collavuraziun cun il comité local è stada optimala. La LR

Gion Tumasch Deplazes
 president dal comité d'organiza-
 zaziun local durant ses pled
 d'avertura

engrazia al comité, a la vischnanca politica e burgaisa da Domat ed als generus sponsurs.

Participaziun

La Scuntrada ha gì lieu durant l'emprim'emna da stad suenter ina lunga perioda da trid'aura. Sco dischavantatg è sa mussà che la Scuntrada ha gì lieu da quest temp en l'aglomeraziun da Cuir e na en in territori turistic. La participaziun è stada cun ca. 3000 entradas cuntentavla. Praticamain tut las occurrenz han pudì vegnir realisadas per part er cun fitg buna participaziun. Fitg bain èn stadas frequentadas las occurrenz da la saira cun il program da la giuventetgna.

Scuntrada – Dis da litteratura

Cunquai che la 5avla Scuntrada rumantscha ha gì lieu a Domat sco lieu tradiziunal dals Dis da litteratura è vegnì decidì da cumbinar questas duas occurrenz. La Scuntrada ha durà da glindesdi fin venderdi. L'act final è gist er stà l'avertura dals Dis da litteratura. La collavuraziun cun l'Uniun da scripturas e scripturs rumantschs e cun il comité d'organizaaziun dals Dis da litteratura è stada buna. Ins ha empruvà da chattar ina via adattada per far la punt tranter questas duas occurrenz autonomas e dad attrair in public in pau pli grond. Quai è gartegia be per part, cunquai ch'ils participants a la Scuntrada eran magari stanchels suenter in'emna intensiva ed han perquai forsa gì in pau damain schlantsch per restar anc vinavant als Dis da litteratura.

La Lia rumantscha engrazia al comité d'organizaaziun dals Dis da litteratura ed a l'Uniun da scripturas e scripturs per la buna collavuraziun.

Resultats

Resultats fitg positivs èn vegnids cuntanschids en ils sequents secturs:

- Approfundament da las discussiuns en ils secturs rumantsch grischun en scola, preschientscha dal rumantsch en las scolas

medias e professionali, adiever da la lingua en domenas economicas, preschentaziun d'in project da l'adiever consequent dal rumantsch en il sector da construcziun, resoluziun conc. il rumantsch en l'armada, preschentaziun dad in plan per la creaziun d'in institut per plurilinguitad en il chantun Grischun.

- Impuls per la lavur da giuventetgna e per in'integrasiun pli intensiva da quella per la preparaziun e realisaziun dad ina proxima Scuntrada.
- Inscunter cun autras linguas e minoritads da l'Europa.
- Novs contacts cun exponents da l'industria, da l'agricultura, dal turissem e dal commerzi.
- Vasta infurmaziun davart il rumantsch e las finamiras dal moviment da linguatg sur las medias electronicas dal Grischun (Radio rumantsch, Radio Grischa, Radio Piz) ch'eran preschentadas cun studios a la Scuntrada e ch'han infurmà intensivamain davart cuntegn e decurs da las occurrenzas.

Gian Peder Gregori (sanester) organisatur e coordinatur da la Scuntrada durant in'occurrènz

- Gronda atenziun ha la Scuntrada er chattà en las medias scrittas dal chantun, en spezial en La Quotidiana. Ils rapports en il rest da la Svizra èn stads main intensivs che tar las davosas Scuntradas, dentant anc adina fitg voluminus.

Dimensiun politica

Il president da la confederaziun Arnold Koller, cusseglier guvernativ Joachim Caluori, il director general da la Societad svizra da radio Armin Walpen, il president dal cussegl grond e numerus ulteriurs exponents politics da las regiuns e vischnancas rumantschas han participà a l'act final ed a singulas ulteriuras occurrenzas. Las intenziuns ed ils interess da la Rumantschia han pudì vegnir preschentads a las persunas participadas, a las decisiuns politics sin plaun communal, regional, chantunal e federal.

Evaluaziun

Suenter la Scuntrada ha già lieu in'evaluaziun interna ed in inscunter d'evaluaziun cun las presidentas ed ils presidents da las uniuns affiliadas, cun exponents dal comité local da Domat e cun las persunas directamain participadas a l'organisaziun e realisaziun. En general vegn la Scuntrada giuditgada a moda fitg positiva e reussida.

Proxima Scuntrada

Ina proxima Scuntrada è prevista per l'onn 2000. La suprastanza ed il cussegl han da decider davart il lieu en il decurs dals onns 1998/99. Da considerar per l'organisaziun d'ina proxima Scuntrada:

- concentrar il program
- sparter tranter occurrenz generalas e popularas dad ina vart ed occurrenz da lavur da l'autra vart
- evaluar e qualifitgar las occurrenz che duain vegnir integradas en il program tenor ils criteris d'attractivitat, creativitat ed innovaziun
- propagar las occurrenz, s'orientond a las gruppas d'interess
- concentrar las occurrenz generalas e popularas sin venderdi fin dumengia e far durant l'emna plitost occurrenz specificas cun tematicas per ils spezialists
- ponderar en connex cun la surdada da la Scuntrada e la fixaziun dal termin da quella las pussaivladads da cumbinar la participaziun cun vacanzas
- integrar en il comité d'organisaziun gruppas d'interess p.ex. la giuventetgna, scolastas e scolasts, uniuns regiunalas e localas
- far events e happenings attractivs
- realisar in program surveaivel per mintga interessentA.

15. PERSUNAL FINANZAS ADMINISTRAZIUN

Persunal

Il november è *Bernard Cathomas* vegnì elegì directur da la fundaziun svizra da cultura Pro Helvetia ed ha abditgà sco secretari general. Bernard Cathomas è entrà en servetsch da la LR il 1. d'avust 1980 e banduna quella ils 31 da mars 1998. La suprastanza ha elavurà in profil e publitgà la piazza da secretari general. Sin il termin d'annunzia dals 20-12 èn vegnidas inoltradas 8 annunzias. L'elecziun vegn fatga il 1998.

Giusep Defuns ha lavurà en la LR radund 3 mais en connex cun la preparaziun e realisaziun da la Scuntrada 97.

Martina Candrian ha terminà ses emprendissadi da biro. *Ursina Fatzer* ha entschet per ils 14-7-1997 tar la LR l'emprendissadi mercantil.

2 studentAs - *Conradin Kleiss* ed *Irina Lutz* – han absolvì en la LR stages da 3 emnas.

Daniel Telli che ha collavurà per il project «En lingia directa» (sursilvan) e per divers projects da linguatg banduna la Lia rumantscha la stad 1997 per passentar in onn a l'ester.

La qualificaziun dal persunal e dal cader tenor la pratica chantunala è vegnida examinada e duess vegnir introducida il decurs dal 1998.

Situaziun finanziaria

Il quint da la LR per 1997 mussa in bun resultat. Quel è stà pussaivel cun entradas supplementaras da la Pro Patria (fr. 38 000.–), da la lavur da translaziun (fr. 106 595.– empè da fr. 50 000.– budgetads) dad entradas supplementaras per la Scuntrada (ch'han pussibilità da metter a quint era ina part da la lavur d'organisaziun tras il secretariat), da la buna vendita da cudeschs (fr. 248 130.– empè da fr. 21 500.– tenor preventiv). Er la bassa chareschia ha contribuì al resultat.

En las passivas transitorias (fr. 79 790.–) figureschan ils imports per contribuziuns decididas e projects iniziads ed en lavur. Ina reserva per il project «En lingua directa» (nov med per emprender rumantsch tut ils idioms) munta a fr. 110 908.95. Diversas reservas (fr. 52 300.–) èn fatgas per lavurs da translaziun e dal servetsch da linguatg.

La basa finanziaria actuala facilitescha da prender decisiuns per il futur cun novas consequenzas finanzialas. In grond project che stat en discussiun è la rumantschaziun dal sectur da construcziun («Construir en rumantsch») e la preparaziun ed ediziun d'ina grammatica complessiva dal rumantsch grischun. Custs considerabels chaschunass era la realisaziun da videos per uffants e per la giuventetgna. Ina situaziun da finanzas consolidada è be da cuntanscher cun ina controlla severa dals custs e da las expensas per mintga project e cun stentas supplementaras per augmentar las entradas.

Il preventiv per 1998 quinta cun in surpli d'expensas da fr. 24 947.–. Suenter l'approvaziun dal preventiv ha il parlament federal decidì il december 1997 ina bloccada da credit da 2.5% sin la contribuziun federala tge che chaschuna ina reducziun d'entradas da fr. 53 750.–. La suprastanza sto decider il 1998 en discussiun cun las uniuns affiliadas co cumpensar questa reducziun.

Entradas spezialas

Ultra da las contribuziuns directas da la confederaziun e dal chantun ha la LR gì las sequentas entradas pli grondas:

Vendita d'ediziuns etc. 248 130.25

Chantun Grischun

– scolinas d'exercizi	5 284.60	
– contribuziuns vid las pajas da las mussadras	25 143.30	
– Girumbella	1 500.00	
– curs da rumantsch	2 034.15	33 962.05

Citad da Cuir

– scolinas	95 000.00	
– instrucziun rumantscha	5 000.00	100 000.00

Citad da Turitg
 – contribuziun 1997 5 000.00

Uniun da scolinas Cuir
 – contribuziun als transports
 dals scolarets 11 650.00

Pro Patria
 – Linea diretta 30 000.00
 – contribuziun da solidaritad 8 000.00 38 000.00

Fundaziun Winterhalter
 – Linea diretta 5 000.00

Scuntrada 1997

Vischnanca burgaisa Domat (pajà gia 1996)	25 000.00	
Vischnanca politica Domat	25 000.00	
Pro Helvetia per program general	18 000.00	
Chantun Grischun (quint prov.)	10 513.25	
Procent da cultura Migros	10 000.00	
Pro Helvetia per barats cun minoritads europeicas	8 000.00	
Banca Chantunala Grischuna	5 000.00	
Radio rumantsch	5 000.00	
Associaziun da las universitads popularas svizras	3 000.00	
Fundaziun Winterhalter	3 000.00	
Fundaziun Walter ed Ambrosina Oertli	3 000.00	
Ems Chemie	2 000.00	
UNESCO per occurrenza da minoritads	2 000.00	
Lions club Domat	3 456.00	
Entradas da las occurrenzas	<u>14 786.75</u>	137 756.00

Entradas per divers servetschs:

- Servetschs da translaziun
- Servetschs dal post da linguatg
- Chasa editura per meds d'instrucziun chantunala per lectorats da «Matematica 3» e «Matematica 4»
- Gasetta Coop per pagina rumantscha
- Terra Grischuna per divers lectorats
- Dynamicha per lectorats
- Banca chantunala per divers servetschs linguistics

- Diversas instituziuns per referats dal personal
- Pro Patria per vendita ensainas 1. d'avust
- USR per diversas lavurs
- Interreg per diversas lavurs
- Diversas entradas ord donaziuns.

Contribuziuns spezialas da la LR

La LR sustegna, ultra da las contribuziuns per ediziuns, ovras musicalas e projects da teater ils sequents projects:

- Diversas inscripziuns rumantschas
- Fundaziun Planta e Fundaziun Retoromana: curs da rumantsch
- Cor masdo Bever per la participaziun al festival internaziunal a Vienna
- Scola media Samedan per in'emna da project en las Dolomitas
- Piazza commemorativa Giacun Hasper Muoth a Breil
- Conferenza generala ladina per la revista «Aviöl»
- Exposiziun d'Albert Anton (Natè) Willi (Scuntrada)
- Dieta da cultura a Tusaun
- Renania per 75 onns
- Forum 97
- «Punts» per curs da schurnalissem
- Giuventetgna Rumantscha per in viadi en las Dolomitas
- Movie Encarden per il film rumantsch «Onna»
- Seminari da Pasca da la GCEE
- USR contribuziun speziala per Dis da litteratura
- Barat da giuvenils en Svizra per translaziun.

Infrastructura, biblioteca, archiv

Il telefon è vegnì midà sin il sistem ISDN 3 che pussibilitescha ina colliaziun directa d'ordifer cun ils singuls posts da lavur. Consequenza: novs numers da telefon per la centrala per il fax e per ils singuls posts.

Sin Internet ha la LR ina home-page (<http://www.spin.ch/liarumantscha>) cun infurmaziuns da basa en rumantsch, tudestg, franzos, talian ed englais. Il program da la Scuntrada è er vegnì derasà sur Internet. Per specifitgar la preschientscha da la LR sin Internet è previs in concept. Giavischadas vegnan infurmaziuns davart la pronunzia dal rumantsch ediziuns e chasas edituras, curs da linguatg e terminologias. En discussiun stat era l'integrasiun da l'entir pledari grond sin Internet. Fin ussa è la LR colliada cun l'Internet be cun in computer central dentant anc betg cun la rait interna.

Ina part da la correspundenza, surtut cun instituts, universitads e cun l'exteriur succeda sur e-mail (liarum@spin.ch).

En ils posts da rumantsch grischun, da linguatg e translaziun ston ils computers che na correspundan pli a la capaciad giavischada, vegnir

remplazzads ils proxims onns tenor in concept elavurà dals posts respectivs.

A l'archiv en chasa vegnan agiuntadas las novas materialias tenor la sistematica cumprovada. Ils protocols dals organs da la LR dapi 1980 cumpletmain ed avant 1980 uschè lunsch ch'els èn avant maun, vegnan mess en deposit a l'archiv chantunal.

La biblioteca da la LR vegn amplifitgada regularmain cun las novas ediziuns che cumparan en rumantsch tar las diversas chasas edituras, na vegn dentant betg tgirada professiunalmain. In project da sanar la biblioteca cun forzas da lavur d'in program d'occupaziun cun sustegn da la cassa da dischoccupaziun n'ha betg pudì vegnir realisà durant l'onn da rapport.

Il secretariat da la Lia rumantscha dischlocà a Domat: Cassa e stan d'infurmaziun durant la Scuntrada

DOCUMENTS

1. Revisiun dal reglament per ils collavuratur regionalis decidì da la suprastanza ils 6-5-1997 ed approvà dal cussegl ils 13-6-1997

- 2.4. Ils represchentants/las represchentantas da las uniuns regionalas en la suprastanza da la Lia rumantscha han l'incumbensa d'accompagnar e survegliar las lavurs dals collavuratur regionalis.
- Els fan quai en stretga collavuraziun cun il president u ina persuna numnada da las uniuns regionalas.
- 2.5. Disposiziuns necessarias vegnan prendidas da la suprastanza per regla en consultaziun cun las uniuns regionalas.
- 2.6. La lavur dals collavuratur regionalis vegn qualificada mintg'onn a scrit entras il suprastant LR ed il president da l'uniun regionala mintgamai pertutgada (discurs da qualificaziun).

2. Regulativ per ils curs d'assimilaziun/integraziun linguistica

1. Organisaziun

L'organisaziun succeda directamain tras la LR u tras ils collavuratur regionalis, tras uniuns regionalas, vischnancas u autras uniuns.

Las scolas autas popularas «Scuntrada e furmaziun Surselva» (SFS) e «Scuntrada e furmaziun Ladina» (SFL) organischeschan lur curs d'assimilaziun en atgna reschia (dumber minimal da participantAs: guarda pct.6)

Ils collavuratur regionalis tegnan contact cun ils scolasts per ils curs d'assimilaziun en lur regiuns. Da temp en temp èn reuniuns inditgadas per discutir davart experientschas, meds d'instrucziun etc. Per talas reuniuns paja la LR spesas da viadi a norma da l'urden vertent.

2. Engaschament da la LR

La Lia rumantscha

- procura per meds d'instrucziun
- paja ils/las scolastAs engaschadAs en ses curs (excepziun: SFS SFL)
- incassa (sur ils organisatur resp. scolastAs) il daner da curs
- metta annualmain en il preventiv ina summa commensurada per realisar questa scolaziun
- surpiglia il deficit da curs cun main che 8 participantAs (dumber minimal da participantAs cf. pct.6) organisads da la SFS u SFL. En quest deficit po vegnir quintà per l'organisaziun in import pauschal da 100.- fr. per mintga curs cun main che 8 participantAs.

3. Durada da las uras

La regla è da far 2 lecziuns à 45min./saira.

4. Daner da curs

Daner da curs per participantAs: lecziun dubla à 16.– fr. (per Cuira minimum 18.– fr.; auters centers ordaifer il territori fin 24.– fr. saira/participantA).

5. Paja dals/da las scolastAs

Indemnisaziun da las scolastas/dals scolasts: 100.– fr. per lecziun dubla, incl. preparaziuns. Viadis dal scolast/da la scolasta na vegnan per regla betg indemnisads supplementarmain (excepziun: viadis indispensabels pli lungs). Meds d'instrucziun (era copias etc.) paja il/la participantA.

6. Dumber da participantAs

Tenor pussaivladad duain vegnir furmadas gruppas dad 8 persunas. En lieus pli pitschens e per curs spezials è la LR pronta da contribuir tenor pratica vertenta a curs cun main participantAs. Exempel da quint per 8 sairas cun 6 participantAs:

– daner da curs total (6 x 8 x 16.–)	fr. 768.–
– paja scolastA (8 x 100.–)	fr. 800.– (cf. pct. 5)
– deficit LR	fr. 32.– (cf. pct. 5)

Il curs ordaifer il territori rumantsch surtut en aglomeraziuns pli grondas sco Cuira duess en princip purtar sasez na dastga dentant en mintga cas betg chaschunar gronds deficits.

P.ex. quint per 10 sairas cun 6 participantAs:

– daner da curs total (6 x 10 x 16.–)	fr. 960.–
– paja scolast (10 x 100.–)	fr. 1 000.–
– deficit LR	fr. 40.–

Per curs cun main che 4 participantAs duess il daner da curs vegnir augmentà surtut en lieus nua che curs cun pli blerAs participantAs stuessan esser pussaivels.

7. Rapport e cuntinuitad

Il scolast rapporta davart il curs a la LR u a la SFL/SFS (lieu, termin, participantAs, lavur, meds d'instrucziun, pajaments) cun ils formulars respectivs.

Ils organisaturs e scolastAs sa dattan fadia per la cuntinuitad dals curs.

8. Determinaziuns finalas

Per cas spezials po il secretari en discussiun cun ils organisaturs, scolastAs etc. decider excepziuns da questas normas.

Quest regulativ vala da princip era per ils curs «Geniturs ed uffant», q.v.d. curs specifics per geniturs na rumantschs ch'han lur uffants en scolinas/scolas rumantschas.

Il secretariat LR exequescha quest regulativ.

Revisiun decidida da la suprastanza LR ils 24-9-1997

Entra en vigur il 1. da schaner 1998

3. Intervenziuns parlamentaras en il cussegl grond

- Interpellaziun Plouda conc. l'Agentura da novitads rumantscha (ANR) (vesair protocol dal cussegl grond sessiun da matg 1997)
- Interpellaziun Beck conc. la scola auta professiunala Svizra sid-ost (vesair protocol dal cussegl grond sessiun d'october 1997)
- Interpellaziun Pfenninger conc. la participaziun grischuna a las festivtads naziunals (vesair protocol dal cussegl grond, sessiun da november 1997)

4. Intervenziun parlamentara en il cussegl naziunal

Dumonda simpla en scrit Semadeni conc. «150 onns confederaziun svizra: betg emblidar la quarta lingua» (vesair protocol dal cussegl naziunal, sessiun da settember 1997)

5. Recepziun da la GiuRu sco organisaziun affiliada da la LR

Cun data dals 28-4-1997 suttametta la Giuventetgna Rumantscha (GiuRu) (suttascrit: Marcus Tuor) la dumonda da daventar organisaziun affiliada da la LR tenor art. 8 dals Tschentaments da la LR (TschLR) da 1994. Indicaziuns dals documents suttamess:

1. Statuts da la Giuventetgna Rumantscha (GiuRu) dals 9-8-1991:

«Art. 1: La Giuventetgna Rumantscha è in'uniun surconfessiunala e politicamain neutrala tenor art. 60 ss. dal cudesch civil svizzer.

Art. 2 Intent: La Giuventetgna Rumantscha

- cultivescha e promova il contact tranter ils giuvens e las giuvnas da las differentas regiuns rumantschas sco era da la diaspora;
- rinforza l'enclatga tranter las differentas regiuns rumantschas cun promover las activitads en ils divers secturs che occupan la giuventetgna;
- tschertga e tgira contacts cun gruppas sin plaun chantunal naziunal ed internaziunal che han sumegliantas finamiras.

Art. 3 Commembranza: Commembras e commembers da la Giuventetgna Rumantscha pon esser persunas natirals tranter 16 e 35 onns che discurren rumantsch sco era uniuns da giuventetgna rumantschas.»

2. Glista da commembers: Tenor la glista suttamessa fan las sequentas uniuns da giuventetgna part a la GiuRu: gruppas da giuventetgna da la Renania e da la Romania, la Ladinia e la Meirana; uniuns da giuventetgna dad Andiastr, Dardin, Falera, Ftan, Guarda, Laax, Lantsch, Mustér, Riom, Sevgein, Tinizong, Tschlin e Zernez. Ultra da quai 186 commembras/commembers singul(a)s.
3. Il quint da la GiuRu per ils 31-10-1996 mussa tar expensas da fr. 4954.40 ed entradas da fr. 14543.25, in avanzament da fr. 9588.85. La bilantscha documentescha in agen capital da fr. 19529.30 ed in total da la bilantscha da fr. 29606.–.
4. Ina da las activitads principalas da la GiuRu è l'ediziun da la gasetta giuvna «PUNTS». Quella serra tenor il rendaquint da 1996 cun expensas da fr. 82030.03 cun in deficit da fr. 1406.93. Il project PUNTS vegn gestiunà dad in cussegl d'administraziun spezial.
5. Seminari da Pasca: In'activitad impurtanta da la GiuRu è la participaziun al Seminari da Pasca da la Giuventetgna da las cuminanze etnicas europeicas. 1996 è quest Seminari da Pasca (SePa 96) vegnì organisà en terra rumantscha a Zuoz.

Proposta da la suprastanza e dal cussegl LR

La suprastanza ed il cussegl LR proponan a la radunanza da delegadas e delegads:

- da recepir la GiuRu sco nova organisaziun affiliada LR;
- da conceder a questa nova uniun surregionala 5 delegad(a)s tenor art. 13 cif. 2 TschLR;
- dad integrar il president en il cussegl LR tenor art. 21 TschLR;
- da fixar la contribuziun a la nova organisaziun affiliada en il rom dal preventiv.

La radunanza da delegadas e delegads dals 10-8-1997 a Domat ha sancziunà questas propostas senza cuntravuschs.

6. Brev dals 25-6-1997 a la regenza dal chantun Grischun conc. il rumantsch grischun en scola

En sia tschentada dals 13-6-1998 ha il cussegl da la Lia rumantscha cun *Jachen Curdin Arquint* (Societad Retorumantscha), *Luregn Mathias Cavelty* (Cuminanza rumantscha da radio e televisiun), *Robert Giacometti* (Uniun dals Grischs), *Romano Plaz* (Uniun Rumantscha da Surmeir), *Sep Item* (Renania), *Marcus Tuor* (represchentant Romania) ensemen cun la suprastanza LR decidì unanimamain da suttametter a la regenza dal chantun Grischun las sequentas decisziuns concernent il rumantsch grischun en scola:

1. **La regenza sco autoritad cumpetenta per decisiuns en la domena scola duai sviluppar concepts e strategias per introducir il rumantsch grischun sco lingua da scola en las scolas rumantschas.**
Motivaziun: Las experientschas mussan che la populaziun creschida, che retschaiva texts da tut gener en rumantsch grischun, ha difficultads d'acceptar quests texts per la lectura. La disa da leger tals texts sto vegnir intermediada en scola.
2. **Il novs cudeschs da quint en preparaziun duain vegnir realisads sulettamain en rumantsch grischun.**
Motivaziun: Quests meds d'instrucziun en il rom quint/matematica èn adattads a moda speziala per in emprim inscunter sistematic cun il rumantsch grischun. Cun ina motivaziun ed introducziun a las scolastas ed als scolasts duess quest emprim pass d'introducir il rumantsch grischun esser pussaivel senza pli grondas difficultads.
3. **Per ina fasa transitoria duai il chantun Grischun realisar sper ils meds d'instrucziun en ils idioms era anc ina versiun en rumantsch grischun.**
Motivaziun: Las vischnancas resp. ils cussegls da scola e las scolastas ed ils scolasts han alura la pussaivladad da far adiever da quests meds e qua tras introducir a moda culanta il rumantsch grischun en scola.

La suprastanza è vegnida incumbensada dal cussegl da star a disposiziun a las autoritads da scola chantunalas per discussiuns e collavuraziun en connex cun quest project d'introducir il linguatg comunabel rumantsch en las scolas. L'intenziun è da rinforzar l'identitad rumantscha e francar la posiziun dal rumantsch en scola ed en ils divers secturs da la cuminanza linguistica.

En in'emprima fasa stuessan discussiuns detagliadas cun las scolastas ed ils scolasts, dentant era cun las autoritads da scola localas e chantunalas, preparar il terren e sclerir puncts relevants per quest project.

Nus spetgain cun interess Vossa resposta a questas decisiuns dal cussegl LR, engraziain per Vossa tenuta averta e positiva e salidain cun perfetga stima e cordialmain LIA RUMANTSCHA

Jost Falett president

Bernard Cathomas secretari

7. Palpiri strategic e palpiri operaziunal davart il rg

Palpiri strategic

cun principis generalis per il diever dal rg tras la LR

- 1) La Lia rumantscha accepta las decisiuns da la regenza grischuna dals 2-07-1996 (cf. agiunta) sco directivas per l'applicaziun dal rumantsch grischun en il *sectur da l'administraziun e da la scola*.
- 2) La Lia rumantscha collavura cun il *chantun Grischun* per realisar questas decisiuns.
- 3) La Lia rumantscha intimescha e cusseglia ils responsabels dals *meds da massa rumantscha* da duvrar il rumantsch grischun en secturs adattads.
- 4) En dumondas dal rumantsch grischun en *scola* collavura la Lia rumantscha cun il chantun:

Scola obligatoria/stgalim secundar I

Sin il champ da la scola obligatoria stat la LR a disposiziun cun il persunal specialisà per curs da scolastAs e per eventuals meds d'instrucziun.

Scolas medias stgalim aut/stgalim secundar II

La LR stat a disposiziun cun il persunal specialisà per curs da scolastAs. La LR è pronta da collavurar tar la concepziun generala e la realisaziun da meds d'instrucziun per quest stgalim.

- 5) La Lia rumantscha cusseglia *persunas privatas instituziuns privatas publicas* che sa drizzan cun texts da different gener a l'entir territori rumantsch da duvrar il rumantsch grischun.

Palpiri operaziunal

cun finamiras generalas per l'applicaziun pratica dal rg en ils differents secturs publics e privats

1) **Finamira generala**

La Lia rumantscha promova la buna veglia envers il rumantsch grischun e la derasaziun da la lingua da tetg en ils champs adattads.

2) **Chantun e confederaziun**

Ina buna collavuraziun tranter ils posts pertutgads è da grond'impurtanza e d'interess e vegn giavischada da tuttas varts. La Lia rumantscha collavura perquai cun il chantun Grischun per realisar las decisiuns da la regenza dals 2-07-96 areguard l'applicaziun dal rumantsch grischun en il *sectur da l'administraziun*. Ella stat en spezial a disposiziun a l'administraziun chantunala e federala cun ses post da linguistica applitgada. Ella sa stenta da pussibilitar e sustegnair la coordinaziun tar la creaziun da neo-

logissems. La LR collavura surtut cun ils posts da translaziun dal chantun e da la confederaziun en dumondas da terminologia administrativa e giuridica.

3) Meds da massa

La LR sustegna las singulas redacziuns en la fasa d'introducziun dal rg e metta a disposiziun persunas cumpetentas per dar curs da rg per il persunal dals meds da massa rumantschas. Ella metta er a disposiziun il material d'instrucziun necessari.

Diever dal rg

Pressa: Il rg duai vegnir duvrà en texts scrits che sa drizzan a l'entir territori rumantscha. Quai pon esser artitgels che tractan tematicas surregiunalas, chantunalas, naziunalas ed internaziunalas.

Radio/tv: Cunquai che tut ils products da radio e televisiun sa drizzan a l'entir territori rumantsch, ston ins specifitgar: il rg duai vegnir applitgà surtut en novitads/actualitads u autras emissiuns da character pli formal. Il pled scrit inserì a la tv (titels suttitels) duai vegnir scrit en rg.

4) Scola

La Lia rumantscha collavura cun il chantun per realisar las decisiuns da la regenza dals 2-07-96 areguard l'applicaziun dal rumantsch grischun en il sector da la scola.

Giavischabel è inA represchentantA da la LR (almain cun vusch consultativa) en ils gremis decisivs dal chantun. Cun quai pudess ins optimar la collavuraziun e profitar da sinergias ed evitar uschia duplicitads e discussiuns nunnecessarias.

Scola obligatoria/stgalim secundar I: Intermediaziun d'enconuschientschas passivas dal rg.

Scolas obligatorias en la diaspora: La LR sustegna eventuals giavischs d'instruir rg.

Scola media stgalim aut/stgalim secundar II: Intermediaziun d'enconuschientschas activas dal rg.

Problem dals meds d'instrucziun per quest stgalim: i n'exista nagina basa legala dal chantun per meds d'instrucziun per quest stgalim!

Pratica vertenta per ils auters linguatgs. Meds da differentas chasas edituras naziunalas ed internaziunalas, pajads da las scolaras e dals scolars sezs!

Situaziun actuala: per la litteratura exista il med *Funtaunas*, per la linguistica sto anc vegnir elavurà in med d'instrucziun adattà.

La LR tschertga en discussiun cun il chantun vias per finanziair meds d'instrucziun per quest stgalim. Ella è era pronta da colla-

vurar tar la concepziun e realisaziun da meds d'instrucziun per quest stgalim.

Universitads/stgalim terziar: La LR mantegna ils contacts cun las instanzas chantunalas universitaras per dar e mantegnair curs da rumantsch grischun. Ella sa stenta da pussibilitar a studentas e students da far in stage a la LR ed intimescha da far lavurs da seminari, da licenziat e da doctorat ch'han ina utilitad pratica per l'elavuraziun e la derasaziun dal rg.

5) Persunas privatas instituziuns publicas e privatas

La LR organisescha, porscha e sustegna curs d'introducziun en il rg per persunas privatas e per persunas engaschadas en instituziuns privatas e publicas e procura per ils meds d'instrucziun necessaris (elavuraziun da meds didactics, cumplettaziun da la grammatica rg amplificaziun permanenta da la banca da datas etc.).

La LR collavura cun las instituziuns per la scolaziun da creschids (Scuntrada e furnaziun ladina e sursilvana etc.) en dumondas dal rg. Ella stat en spezial a disposiziun cun persunas cumpetentas per dar curs da u davart il rg e/u procura per il material d'infurmaziun e d'instrucziun necessari.

Elavurà da la cumissiun consultativa per l'applicaziun dal rumantsch grischun e sancziunà dal cussegl LR ils 13-6-1997.

Defunctas e defuncts 1997

Nus ans regurdain en pia memoria dals defuncts stads engaschads en il moviment linguistic-cultural rumantsch u per il rumantsch.

<i>Mario Candrian</i> dirigent e commember da la cumissiun da chant LR	1931–1997
<i>Jachen Ulrich Gaudenz</i> translatur da la Bibla e cussegliader linguistic	1897–1997
<i>Robert Luzzi</i> scriptur	1927–1997
<i>Gion Arthur Manetsch</i> organisatur dad occurrenzas da folclora	1910–1997
<i>Curo Mani</i> scriptur e redactur dal Pledari sutsilvan	1918–1997
<i>Peter Saladin</i> president da la gruppa da lavur per il rapport «Quadrilinguitad svizra – preschent e futur» (1989) sco basa per la revisiun d'art. 116 CF.	1935–1997

Rapports da las uniuns affiliadas

Societad retorumantscha

L'on 1997 ha la SRR pudü valütar las müdadas da structura externa ch'ella es statta sforzada da far dal 1996, pervi ch'ella ha stuvü drizzar aint in ün nouv dachasa pels büros da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun (voir rapport 1996). Il bilantsch s'ha preschantà sco ourdvar positiv, saja quai dal püt vista intern o dal püt da vista extern.

Als 9 schner 1997, in occasiun d'ün apero d'avertüra pel nouv dachasa, han var 20 giasts chattà la via a la Ringstrasse 34 a Cuaira. Il cheuredactor, il dr. Felix Giger, ha circumscrit il criteris chi han guidà la squadra dal DRG a scumpartir il spazi, defini il prüm be tras la posiziun da las fanestras e la cubatura. Sortind da la pratica dal minchadi s'esa rivà ad üna disposiziun raziunala dal spazi pels lös da lavur e pel material scientific ed a premissas chi permettàn üna lavur da perscrutaziun e da redacziun chi tegna quint da las pussibilitats tecnologicas d'hoz. Implü nu s'haja manchanta da tgnair in ögl eir las reservas chi ston esser avant man per üna gestiun chi's müda cul ir dals ons e chi's sviluppa. Da vart da la cumischiun da l'Academia svizra da las ciencias morales e socialas (ASSMS) pels vocabularis naziunals esa gnü constatà cha l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun e sia gestiun as preschaintan, sül chomp svizzer, sco exemplarics. Quista valütaziun da l'extern es fichun allegraivla, ma ella ans impegna eir da cuntinuar mantgnond la qualità tradiziunala, il ritem da lavur ed il spiert d'innovaziun sco fin da qua. Id ha fat plaschair cha'l di da las portas avertas, stat organisà per la prüma jada il di davo l'avertüra ufficiala, als 10 da schner 1997, ha attrat ad üna trentina dad interessadas ed interessats. I nu basta nempe cha l'Institut dal DRG saja arcugnuschü in circuls scientifics. Id es important ch'el chatta eir in noss ambiaint rumantsch almain ün pa da quell' arcugnuschentscha e da quel rebomb cha'ls prüms ideaturs e realisaturs dal DRG til laivan dar.

Sur da la discussiun per quai chi riguarda la decentralisaziun rapporta la LR s'vess. Davart da la SRR sun gnüts confermats ils argumaints chi, dal 1996, vaivan indüt la suprastanza da mantgnair il sez da l'Institut dal DRG a Cuaira. Quels d'eiran gnüts preschantats a seis temp in üna charta dal president da la SRR als deputats al Grond Cussagl. La posiziun da la SRR es gnüda confermada e differenziada, per part cun novs argumaints, tras il dr. Felix Giger chi s'ha miss a disposiziun sco commember da la gruppa da lavur da la LR, e tras parairs scrits dal prof. Roland Ris e da la prof. Ricarda Liver.

Dals resultats positivs da la nouva infrastruttura ha tut cugnuschentscha als 27 gën l'intera cumischiun da la ASSMS chi, cun ün intent ficher davart dal president, ha fixà sia tschantada annuala a Cuoira. I s'han pudüts atschertar cha'l purtret extern e la valütaziun interna sun congruentas e cha la squadra da redacziun as santa bain aint il nouv ambiaint.

Dal 1996 han gnü lö las tschernas statutaricas. In piazza da noss vegl e fidel commember Gion Artur Manetsch chi'd es gnü clomà a megldra vita (cf. necrolog in La Quotidiana 1-07-97) ha aderi Rita Cathomas-Bearth. Sco nouva commembra da suprastanza e sco redactura ladina da las Annalas vain tschernüda Esther Krättli. Al ravarenda Gion Gaudenz, chi ha demischiunà sco redactur, ma na sco suprastant, pertocca ün cordial grazcha fich na be per sia preziosa lavur, ma eir per la prontezza ch'el ha gnü da restar sül post fin chi'd es – davo lungas staintas – stat pussibel da guadagnar üna successura. Cun seis nas fin per texts da valor pell'istorgia culturala e cun sia facultà da extrar da quels passadas chi sun bunas d'illustrar il viver e resentir dal passà in ün möd specialmaing culuri ha'l inrichi blers toms da las Annalas in seis 12 ons d'operusità.

Davo las tractandas han referi il romanist Werner Carigiet ed il pedagog Rico Cathomas sur dal tema «Èn las scolaras ed ils scolar rumantschs bilinguals?» Ils resultats da lur stüdis dan la pussibilità da trar conclusiuns chi funcziunan sco novs chavazzins per las scoulas fundamentalas rumantschas. I muossan cha l'idea cha'l rumantsch saja da resguardar sco elemaint retardant pel svilup da l'uffant manca da basa reala eir sch'ella es latentamaing avant man daspö la fundaziun da la scoula dal stadi in Grischun. Id es da sperar cha'ls novs chavazzins possan avair l'effet d'ün aual d'aua frais-cha pel chomp da las scoulas rumantschas.

Las duos publicaziuns da la SRR, il Dicziunari Rumantsch Grischun e las Annalas han pudü gnir realisadas sco fin da qua. Sur da la lavur pel DRG rapporta la squadra da redacziun in möd extais. Per quai chi riguarda ils separats chi gnivan miss a disposiziun als auturs ed a las auturas da contribuziuns pellas Annalas ha la suprastanza trat la decisiun cha, confuorm a las normas generalas d'hoz per simlas publicaziuns, i's desista da metter a disposiziun separats. Percunter pon ils auturs e las auturas survgnir üna disketta chi tils/tillas permetta da proveder sves pel text. Implü pona retrar sün giavüsch ulteriurs exemplars dal numer da las Annalas pel predscha da producziun. Cun quistas disposiziuns s'haja chattà üna soluziun per ün problem chi daiva da chefar daspö divers ons.

Plü cha la lavur vi dal DRG prosegua e plü evidaint chi'd es cha'l DRG es ün lexicon da la cultura alpina, unic e dad ota qualità. El guadogna

d'importanza in ün temp ingio chi's cumainza a verer cha'l svilup unifuorm, portà impustüt da criteris quantitativs, instradà daspö ils ons 1950, sto gnir rimplazzà tras criteris qualitativs e differenziats. L'ex-perienza da bleras generaziuns, preschantada ed interpretada aint il DRG, po, tuot tenor, servir da basa pel möd da verer chi s'inserva da la tradiziun per rivar a soluziuns innovativas e drizzadas vers l'avegnir.

Il parsura: Jachen Curdin Arquint

Suprastanza

<i>President</i>	Dr. Jachen Curdin Arquint, Cuira
<i>Vicepresident</i>	Dr. Arnold Spescha, Cuira
<i>Actuara</i>	Anna-Alice Dazzi Gross, Cuira
<i>Chaschiera</i>	Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
<i>Assessurs</i>	Dumenic Andry, Zuoz
	Dr. Cristian Collenberg, Cuira
	Rest Luis Deplazes, Rabius
	Jost Falett, Bever
	Martin Gabriel, Glion
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
	Cristian Joos, Cuira
	Gion Arthur Manetsch, Cuira †
	Chasper Pult, Pasqual/Milaun
	Dr. Stefan Sonder, Cuira
<i>President d'onur</i>	Dr. Gion Deplazes, Cuira
<i>Redacziun Annalas</i>	Roman Caviezel, Cuira
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
<i>Revisurs da quint</i>	Cristian Cavegn, Cuira
	Chasper Stupan, Cuira
<i>Dicziunari Rumantsch</i>	Dr. Felix Giger, Cuira, chauredacziun
<i>Grischun</i>	Marga Annatina Secchi, Cuira, redacziun
	Dr. Carli Tomaschett, Cuira, redacziun
	Kuno Widmer, Cuira, redacziun
	Claudio Vincenz, Cuira, redacziun
	Ines Gartmann, Cuira, documentaziun
	Alexa Pelican-Arquisch, Cuira, secretariat

Romania

1. Radunonza da delegadas e delegai 1996

1996 ei stau igl onn giubilar dalla Romania, in onn cun diversas purschidas en differentas regiuns. La radunonza da delegadas e delegai dils 23 da november 1996, ch'ei denton seconcentrada sulettamein sin las tractandas usitadas, ha giu liug ad Andiast. Il salid musical ha il chor mischedau sut direcziun da Flurin Gabriel purtau. Il plaid da beinvegni dallas autoritads d'Andiast ha president communal Lucas Sgier fatg. La summa dils presents: 65 personas.

2. Sesidas dils organs administrativs/executivs

La **suprastonza** tenor conclus dalla radunonza da delegadas e delegai 1996 cun niev 7 dels, ha giu duront igl entir onn 13 sesidas. Ins ha empruau da risguardar igl entir intschess, era sche Trun sco sedia ha giu la prioritad. Dallas sesidas da suprastonza fan era part cun vusch consultativa il collaboratur regional Carli Scherrer e la representanta dalla Romania ella suprastonza dalla Ligia Romontscha Rita Killias-Cantieni.

Cul **Cussegl dalla Romania**, in organ informativ e consultativ dalla suprastonza, enquera quella da coordinar il contact ora ella regiun. Collaboratura pil Plaun ei Heidi Caviezel-Cathomen, la Lumnezia Angela Lombris-Casanova, la Foppa Gion Cavelti, ella Cadi fa quei Carli Scherrer sez cun susteniment da Tarcisi Hendry en Tujetsch.

3. Nossas secziuns

La **Romania da giuventetgna** ei oz representada cun in mandat ella suprastonza dalla Romania. Aschia ei il brat d'informaziuns segiraus. La suprastonza persequitescha cun viv interess las activitads dils giuvens. Ella sa constatar che las midadas ein considerablas e sto era remarcar ch'ils students, avon biars onns la petga dalla 'Romania pintga,' ein oz strusch pli representai.

Il **Cerchel cultural Laax** cun Erwin Ardüser alla testa ha saviu festivar uonn siu 20avel anniversari. Era uonn ha el fatg purschidas dil pli different gener: Scolaziun da carschi, seras litteraras, cant e musica, tgira d'usits, collaboraziun regionala, eav. Ils dus accents principals ein indispiteivlamein stai ils «125 onns Flurin Camathias» e l'avertura dalla biblioteca publica e da scola.

La **Scuntrada e Formaziun Surselva**, ina secziun da cuminonza dalla Romania, Renania e Ligia Romontscha, fa buna lavur da formaziun e scolaziun en Surselva. Da rodund 180 cuors d'ina uisa ni l'otra ein vida 30 da quels cuors da romontsch. Ina considerabla prestaziun. Da menziunar ei enzatgei singular: Alla SFS eis ei gartegiau d' iniziar cuors da romontsch a Val S. Pieder.

La SFS stat avon midadas al tgamun. R.Luis Deplazes sco president e sia dunna Margrita sco meina-menaschi vulan metter la responsablada en mauns pli giuvens. La Romania ei allerta per che la sparta romontscha dalla futura SFS vegni buca alla cuorta.

4. Nossa sedia

Dapi entgins onns ha la Romania sia sedia ella **Cuort Ligia Grischa** a Trun. Cheu dispona ella sur dad in center d'informaziun, documentaziun e vendita. Quel stat a disposiziun a tut tgi ch'ei interessaus per fatgs romontschs. Ultra da quei stat da niev ina sala da sentupada a disposiziun dalla Romania. La suprastonza intenda da duvrar la sala sco local per cuors, sentupadas, sesidas, exposiziuns, eav.

Ellas localitads affittadas dalla Romania sesanfla era la **Fundaziun Biblioteca Romania**. Era la biblioteca stat a disposiziun als interessents, denton mo per lectura el liug.

5. Ils accents dallas activitads

5.1 Cun la **fiasta finala** da Sogn Stiafen a Trun ei il giubileum da 100 onns ius a fin.

Quei act festiv ha ina gada dapli demonstreu la rihezia culturala dalla Surselva. Igl onn giubilar ei staus in onn cun biara, mo era biala lavur. Fazit: Cun la finamira primara per quei onn, numnadamein da render la Romania pli enconuschenta e mussar tgi ch'ella ei e tgei ch'ella fa, ha la suprastonza fatg in bien pass ella dretga direcziun. Ei drova denton cuntinuaziun.

5.2 La Romania ha realisau egl onn current las suandontas **ediziuns**:

- **Da cumpignia** cudisch da canzuns popularas, ina restonza dil program da lavur digl onn giubilar
- **Mals e malsognas** Ischi giubilar
- **Ovras da Toni Halter** ediziun selectiva en treis toms

5.3 La **lavor comunabla denter Romania e Renania**, ina lavor che funcziunescha sil sector pratic da mintga gi oreifer, ei seconcentrada uonn sin la cuntinuaziun dalla reglamentaziun dil romontsch sco lungatg uffical e sias consequenzas. Ils presidents dallas duas uniuns han presentau lur ideas agl Uffeci circuital dil cumin Rueun ed alla radunonza dils presidents comunals dalla Foppa e dalla Muntogna da Schons. Ultra da quei han las duas uniuns installau in survetsch linguistic comunabel.

In auter accent ella lavor comunabla denter Romania e Renania ein ils «**Cuors per canzlistas e canzlists**» e la reediziun da «**Enstizun**». Las duas uniuns vegnan ad augmentar lur purschida sin quei sector.

Las duas suprastonzas tgiran il contact cun la **Corporaziun da vischnauncas Surselva**.

- 5.4 La grupp da lavur «**Sensibilisaziun linguistica e culturala**», purtada dil collaboratur regional e ses gidonters, prepara acziuns specialas.
- 5.5 **In'administraziun efficianta** sto s'adattar al temps. Suenter 13 onns da buna lavur ed en vesta a midadas persunalas el proxim avegnir ha ina cumissiun speciala dalla suprastonza analisau da rudien il post da collaboraziun. Ils resultats da quella analisa vegnan realisai successivamein.
- 5.6 La suprastonza ei sescuntrada cun **representants dalla Fugna da Razén**. La situaziun pil romontsch a Razén ei difficila, era sche la Romontschia dispona leu da buns pégnis d'untgida. La Romania sustegn ils da Razén nua ch'ella sa.
- 5.7 La suprastonza ha tematisau la damonda dil **romontsch en baselgia**. En ina sesida cun sur decan Marcus Flury reconuscha la Romania ils gronds merets dil clerus per il manteniment dil romontsch.

6. Collaboraziun cun la Ligia Romontscha

La Ligia Romontscha cloma pil solit a **duas sesidas ordinarias** ad onn: Igl ei stau quella dils 14 da december 1996 a Cuera e quella dils 10 d'uost 1997 a Domat.

Quella dils 10 d'uost 1997 ha iniziau la **Scuntrada** da Domat, q.v.d. sin territori dalla Romania, che ha giu in bien success. Alla Ligia Romontscha ed alla vischnaunca da Domat cul comité local sut la bitgetta d'antierur president Gion Tumasch Deplazes s'auda per lur grond engaschi nossa reconuschientsha ed in cordial Dieus paghi.

Il **Cussegl dalla LR** ei vegnius clamaus a treis sesidas.

En ina istanza alla regenza grischuna ha il cussegl dalla LR cussegliau da far vinavon cun l'introducziun dil Romontsch Grischun en scola. La risposta dalla regenza sa buca cuntentar. Era la suprastonza dalla Romania vess spitgau ina tenuta meins reservada. Ella sa che precauziun ei imperativ categoric, ella ei denton era perschuada ch'ei drova pass pigns per cuntinuar.

7. Informaziuns generalas

La suprastonza persequitescha cun viv interess il svilup sil sectur dalla pressa scretta romontscha. Spel plascher da finalmein saver disponer sur d'ina gasetta dil gi romontscha, **La Quotidiana**, dat ei aunc ina massa panzieris.

A Sagogn ei vegniu fundau in **Cerchel cultural**. La Romania gratulescha als fundaturs e sincerescha sustegn el rom da sias pusseivladads.

8. Finanzas

Era sch'igl ei buca il scopo d'ina uniun per lungatg e cultura da far mun, eisi stau evident per tut ils responsabels dalla Romania che deivets da strusch frs. 30'000.–, la mesadad da quels vegnent neu digl onn giubilar, dicteschan il ritmus da nies engaschi. Sminuir ils deivets per la mesadad ei stau la devisa.

Il quen da gudogn e sperdita muossa sper entradas da 231094.85 frs. expensas da 221280.55 frs. Il gudogn pigl onn da lavur 96/97 munta 9814.30 frs. Il deivet ella bilanza vegn aschia reducius sin 19312.54 frs.

Ch'ei resta sper las ediziuns dil «Da cumpignia», digl Ischi giubilar e dallas ovras selectivas da Toni Halter buca massa mieds finansials per susteniments per lavur litterara e culturala ei dètg evident. Perquei ein quels savens da valeta plitost simbolica. Egl onn current ha ei dau contribuziuns per las suandontas ovras:

- a) per litteratura:
 - **Il steiler** da G. Netzer e sora A. Derungs
 - **Lucas e siu uorset** da L. Flepp e B. Cathomen
 - **Sentiments** da B. Pelican
 - **La fin dil mund a Petrarca** da D. Cadruvi
- b) per cant musica e teater:
 - **Ils fisichers**, uniun da teater Trun
 - **Onna**, film da Movie Encarden Surrein
- c) per lungatg e cuors:
 - **Historia dalla vischnaunca da Degen** (div. auturs)

9. Ingraziament

Sco president partent eisi miu grond basegns d'admetter a tuts e tuttas che han luvrau igl onn vargau per la Romania in grond engraziament. En special vala quei per mes pli stretgs collaboraturs che han prestau buna lavur: la suprastonza, il collaboratur regiunal, ses gidonters e siu biro e la delegadà ella suprastonza dalla LR.

En quei engraziament less jeu era includer il secretariat dalla LR cun dr. Bernard Cathomas al guvernagl e menziunar la buna collaboraziun cun la suprastonza dalla Renania.

Cuera, entschatta october 1997

Il parsura: Gion A. Derungs

(In rapport pli extendì publitgescha la Romania sco separat)

RAPPORT DIL COLLABORATUR REGIONAL

Mia lavur selai resumar sut suandonts tetels:

Romontschaziuns – Intervenziuns – Survetschs – «Da cumpignia» – Cudisch da telefon – Vendita da cudischs – Cussegliaziun – Contacts – Administraziun romontscha – Sesidas e rapports

Romontschaziuns

Savens arrivan per posta e fax sbozs per fegls sgulonts da fatschentas e stizuns. Sch'ei fa basegns, vegnan els currigi, translatai e transformai en in document duvreivel per derasar.

Era rapports, reglaments ed auter scartiram setschenta mintga jamna sin meisa per curreger ni translatar. Ton sco pusseivel liquideschel jeu mez las correcturas e translaziuns. Caussas pli voluminusas vegnan empaladas vinavon alla LR.

Intervenziuns

Cura ch'il romontsch vegn ignoraus el sectur da propaganda, fegls sgulonts ed inscripziuns tucca ei d'intervegnir. Da Glion ensi ed anen han talas intervenziuns purtau empau migliur.

Survetschs

Quei sectur cuntegn in tschuat. Curreger, scriver brevs, gratulaziuns, annunzias da mort, necrologs etc. Survetschs ch'ins fa bugen a gliעד en pitgira ch'ei adina dètg engrazievla persunter.

«Da cumpignia»

Aschia senumna il cudisch da canzuns popularas che la Romania ha ediu la primavera vargada. Ensemen cun Ursin Defuns, Kurt Jeitziner e Giusep Giuanin Decurtins hai jeu accumpignau l'ediziun naven dalla selecziun dallas canzuns tochen en stampa.

Cudisch da telefon

La direcziun dalla Telecom sestenta ch'il romontsch seigi representaus commensuradamein en la part ufficiala dil cudisch. Mo era las indicaziuns persunalas d'abonntas ed abonntes da nies intschess duessen esser romontschas. Da nies center anora havein nus tarmess varga 400 brevs a persunas romontschas che figuravan cun indicaziuns tudestgas ell'ediziun da 1996. Circa 300 persunas han acceptau nossa proposta per indicaziuns romontschas.

Cussegliaziun

Beinsavens ei il collaboratur regional buns per plaid e cussegl. Savens setracta ei da damondas linguisticas. Era dirigents arrivan en nies center

per s'orientar dalla purschida da canzuns e per cussegliaziun musicala en general.

Referats

Scolas e gruppas dalla Bassa passentan magari lur vacanzas en nossa regiun ed arrivan ella Cuort Ligia Grischa per seschar orientar sur dil romontsch en general ed en special dalla situaziun dil rumantsch grischun e dalla veta romontscha el vitg.

Carli Scherrer collaboratur regiunal

Suprastonza

President

Vicepresident

Cassier/administratur

AssessurAs

Gion A. Derungs, Cuir

Pieder Antoni Halter, Sumvitg

Giusep G. Decurtins, Falera

sora Florentina Camartin, Cuir

Marcus Tuor, Mustér

RedacturAs

Ischi

Nies Tschespet

Hubert Giger, Panaduz

Marietta Tuor, Reussbühl

Uniun dals Grischs

Nos minchadi rumantsch es stat marcà l'on 1997 da differents eveniments da gronda e pitschn'importanza.

In december 1996 ha sdarlossà ün eveniment la Rumantschia. Il cussagl administrativ dal Fögl Ladin ha decis da nun edir plü quista gazetta etablida pro'ls Ladins. Motivs finansials e la mancanza da redactuors qualifichats han manà a la mort dal Fögl. L'Uniun dals Grischs, cun bleras lecturas e lectuors, ha deplorà il pass, nun ha però pudü impedir quist fat. Ils respunsabels da l'Engadiner Post han reagì subit. Els han integrà duos paginas rumantschas in lur gazetta. Als 6 da schner 1997 es cumparüda la prüma jada La Quotidiana, edida da la Gasser SA. Quista gazetta accumulscha ün giavüsch express fingià daspö blers ons.

L'Uniun dals Grischs s'ha in plüssas sezzüdas occupada cul avegnir da la pressa rumantscha. Ils signuors Gammeter e Lebrument accompagnats da lur collavuratuors han preschantà lur concepts redacziunals ed appellà a la lojalità da l'UdG.

La suprastanza es grata e sustegna s'inclegia lur sforzs per mantegner la pressa rumantscha.

Daspö il cumanzamaint da quist on furnischa l'Agentura da novitats ANR our da las regions rumantschas rapports da tuot gener per lur gazettras. Al cumanzamaint es quist servezzan gnü critichà e miss in dumonda dals cliaints, impustüt da la redacziun da la LQ. Intant para però cha l'ANR fetscha lavur cha las gazettras possan trar a nüz.

In avuost s'ha la Rumantschia inscuntrada a Domat per la tschin-chavla Scuntrada. Prunas cuors ed occurrenzhas han attrat l'attenziun da tschients da persunas rumantschas e na rumantschas. Ils dis da litteratura han schlargià quista gronda sporta culturala.

La suprastanza s'ha radunada 8 jadas d'urant l'on 1997 e quai d'arheu in divers cumüns dal territori ladin. Las suprastantas ed ils suprastants novs Elvira Pünchera, Lina Blanke, Roman Andri e Corrado Niggli sun daspö bod duos ons in carica. Lur buna collavuraziun cumprova ch'els s'han indentifichats cun lur mandat, uschè chi s'ha pudü lavurar in möd speditiv ed effiziant.

Claudio Chiogna es sorti a la fin da l'on da la suprastanza e Steivan Gaudenz ha demischiunà sco suppleant da la suprastanza da la Lia. A tuot duos ün sincer ingrazchamaint per la lavur prestada d'urant lur temp d'uffizi. Sco supstant da la UdG es gnü elet Roman Andri da Müstair, fin qua suppleant e pella piazza vacanta pro la Lia es gnü tschernü in december a Cuaira Gion Peider Mischol da Zernez. Duonna Lidia Keller da Samedan cumplettescha la squadra sco suppleanta.

Il rumantsch grischun es ün tema chi occupa adüna darcheu la supranza. L'avegnir muossarà, scha quista lingua tschüffa ragischs eir aint in l'intschess ladin. In si'ultima sezzüda da l'on s'ha exprimida la supranza per la prüma jada ufficialmaing ed in sen positiv per l'idea dal rg.

Als 20 avuost s'han radunats ils cuvits a Lavin per discuter problems dal minchadi ladin. Tanter oter s'haja discutà sur da la distribuziun dal Chalender Ladin. In cumüns plü gronds vegnan inchargiats ils cuvits massa ferm cun quista lavur e degradats uschè a distribuors, impè da pudair far lavur d'infuormaziun e da promoziun. Nus eschan uossa landervia da tscherchar qua vias individualas per schligerir ils cuvits.

Lavur da cuvi pretenda ingaschamaint e sacrifici da bler temp liber. A noss cuvits dschaina ün cordial grazcha fich per lur lavur prestada.

Per mai es il secretariat ün agüd chi s'ha verificrà. Eu sun cuntaint ch'eu poss delegiar las scrivanas.

Cun proponer a Jost Falett sco president da la Lia ha l'UdG fat üna buna lavur. Jost s'ha demuossà in plüssas dumondas sco persuna da fin sentimaint e da bun'incletta per arbitrar las differentas opiniuns illa Rumantschia.

Collavuratuors

L'on passà in november ha Romedi Arquint desdit la piazza sco collavuratur da la Lia. A Romedi dschaina ün cordial grazcha fich per sia lavur prestada d'urant ils duos ons d'ingaschamaint. Roman Bezzola es gnü tschernü sco seis successur. El ha cumanzà sia lavur quist on in schner. Daspö il cumanzamaint da la stà 1997 ha'l installà seis büro a Champfèr.

Cun duos collavuratuors in mezza piazza po garantir l'UdG ün servezzan plü effiziant pels bsögns dal territori puter vallader e jauer.

Magistra ambulanta pel territori puter

Duonna Ladina van Swoll-Melchior ha desdit sia piazza sco magistra ambulanta in Engiadin'ota a la fin da gün. Eir ad ella ün cordial grazcha fich. La piazza es intant amo vacanta. La supranza discuta la pussibilità dad ingaschar üna persuna per tuot il territori ladin.

Instrucziun linguistica per las redacziuns da la pressa rumantscha

L'Uniun dals Grischs ha sport als schurnalists da las gazettas rumantscha e da l'ANR duos cuors da perfecziunamaint in lingua scritta. Cun Jacques Guidon e Gion Tscharner sco magisters es il cuors stat ün success.

Logo

L'Uniun dals Grischs ha laschè crear ün seguond logo. Quist vain per intant stampà be sün palperi da correspundenza e sün placats.

Seguonda lingua estra per scoulas da lingua tudais-cha

La ledscha da scoula prevezza d'introdüer üna seguonda lingua estra illas scoulas primaras da lingua tudais-cha. Nus vain grond plaschair cha'l cumün da San Murezzan ha tschernü il rumantsch sco seguonda lingua. Pellas votantas e pels votants da Samignun nu sun stats ils lioms linguistics cun l'Engiadina ün criteri ferm avuonda. Malavita han els decis dad introdüer il talian sco seguonda lingua estra.

Decentralisaziun da posts da lavur

La radunanza da delegiats da la Lia vuless decentralisar posts da lavur da las instituziuns rumantschas. Eir l'Uniun dals Grischs ha tut posiziun. Ella propuona da decentralisar be quels posts chi lavuran independentamaing dal secretariat.

Chesin Manella

La Corporaziun evangelica da Schlarigna vuless ingrondir il spazi da la chasa da pravenda. Las localitats dal Chesin Manella füssan adattadas per accumplir quist intent. Cuntschaintamaing ha duonna Bernina von Guaita barmöra regalà quist edificzi a l'UdG. Til vender culla mera da pudair investir la munaida in ün oter stabilimaint cun localitats plü adattadas per tuot noss bsögns nun es pussibel be sainz'oter. La suprastanza ha incumbenzà ad ün perit dad examinar il contrat da donaziun.

Il cumün da Zernez e la Fundaziun da la Chesa Planta tscherchan la collavuraziun cun noss'uniun. Els vulessan realisar differents progets.

In occasiun da la radunanza sun gnüdas preschantadas diversas pussibilitats a regard il Chesin Manella ed orientà sur da las trattattivas cullas duos instanzas. La suprastanza ha survgni l'incumbenza da tscherchar e preschantar soluziuns plü concretas in üna prosma radunanza.

Chalender Ladin

Uffants e giuvenils survegnan dal 1998 la pussibilità da's participar cun lur texts ad üna concorrenza litterara. Lur ouvras gnaran premiadas e publicadas aint il Chalender dal 1999.

Cun üna concorrenza da disegns spera da chattar ün layout nouv per l'archa dal Chalender Ladin.

Donaziun

L'Uniun dals Grischs ha survgni ün import considerabel our dal relasch da duonna Bernina von Guaita. Cun sias donaziuns ha'la demuossà grond'inclotta per nossa lingua e cultura.

Ingrazchamaint

A tuot las personas chi s'ingaschan in ün möd o tsel per nossa lingua e cultura rumantscha dschaina ün cordial grazcha fich. Be cun lur

cumprovas da simpatia lur sustegn moral e cun blera lavur idealistica po nossa lingua prosperar e gnir mantgnüda.

Il president: Robert Giacometti

RAPPORT DALS COLLAVURATURS REGIONALS

Scolaziun da creschüts

Dürant il 1997 n'haja organisà trais cuors intensivs d'ün'eivna, duos in lügl e settember a Scuol ed ün in october a Sta. Maria. Eir quist on d'eira la partecipaziun tant dals giasts co eir da persunas chi'd abitan illa regiun cuntantaivla. In lügl d'eiran quai 64 persunas, in settember 20 ed in october 6 persunas.

Fich important sun natüralmaing eir ils cuors da la saira chi cumainzan minch'on in schner ed in settember. L'organisaziun da mia vart insembel culs cuvits locals da l'UdG es necessaria per pudair organisar ils cuors da maniera subregiunala e na locala. Uschea vaina pudü manar tras d'ürant l'utuon 97 differents cuors a Strada, Scuol, Ftan, Ardez e Zernez cun partecipantas e partecipants da bod tuot ils cumüns da la regiun. Intant cha mia persuna e per part ils cuvits sun respunsabels per tour incunter las annunzchas, per partir aint las classas e per la conferma es il secretariat da la Scuntrada e Fuormaziun Ladina respunsabel per la gestiun da las finanzas dals cuors. Dal 1996 ha la suprastanza da l'SFL gnü decis da surdar la lavur da secretariat al Institut otalpin a Ftan. Maya Stecher, la secretaria pro l'Institut d'eira eir la secretaria dal SFL. D'utuon 1997 ha ella però müdà patrun da lavur. Cun Anna-Lena Jannelli ha ingaschè l'Institut üna nouva secretaria. Ün ingrazchamaint special pertocca a las magistras ed als magisters chi's mettan minch'on d'archeu a disposiziun per dar cuors da rumantsch.

Per la prüma jada ha organisà l'UdG ün cuors da rumantsch per las schurnalistas ed ils schurnalists ladins. Jacques Guidon e Gion Tscherner s'han miss a disposiziun per instruir ad üna gruppa da collavuratuors da l'ANR, da La Quotidiana, da la Posta Ladina e dal Radio Rumantsch. L'eco da quista sporta es stat positiv.

Il cuors da chanzlists organisà in november 97 s'ha dedichà a duos tematicas. Sur dals problems linguistics ha discus la gruppa da circa 15 chanzlistas e chanzlists cun Jachen Andry, romanist e magister da rumantsch e spagnöl a l'Institut otalpin a Ftan. Ursina Saluz da Lavin, romanista e traductura pro la Chanzlia chantunala, ha orientà sur dal servezzan da traducziun dal chantun Grischun. Las partecipantas ed ils partecipants da quist cuors sun adüna grats da survgnir infuormaziuns da vart uschè cumpetenta. Il «cuors da rumantsch per Rumantschs» cun

Jachen Curdin Arquint ha gnü lö in favrer 97. Grazcha ad üna reclama speciala pro'ls gremis interessats vaina raggiunt üna bella partecipaziun.

Cuors da rumantsch grischun

Per la prüma jada n'haja pudü organisar ün cuors da rumantsch grischun in Engiadina. Anna-Alice Dazzi e Manfred Gross han introdüt dürant duos sondas a 10 Ladinas e Ladins i'l rumantsch grischun. Eu sper cha tals cuors chi nu servan be ad imprendere rg, però eir a s'infuormar e discuter sur dal rg, pussibilteschan vi e plü üna tenuta plü differenziada da la populaziun invers il rumantsch grischun.

Concept da svilup EB/VM

I'l rom dal concept da svilup II da la regiun Engiadina Bassa/Val Müstair n'haja pisserà chi gnia integrà ün fögl d'oget chi's dedica a la promoziun dal rumantsch. Quista integraziun i'l concept da svilup dà amo daplü paisa e respunsabilità a la regiun per trar masüras per promover la lingua e la cultura rumantscha. La reglamentaziun dal rumantsch sco lingua ufficiala es bainschi fingià acceptada, quella nu basta però per cha la lingua haja üna schanza i'l avegnir. I voul eir masüras da promoziun. Il fögl d'oget cuntegna varsaquantas masüras i'ls differents sectuors.

Lingua ufficiala e servezzan da traducziun

La cumischiun da lingua chi'd es gnüda eletta da la suprastanza da la Pro Engiadina Bassa es respunsabla per las masüras da promoziun chi stan in connex cun la reglamentaziun da la lingua ufficiala illa Val Müstair, in Engiadina Bassa ed ils duos cumüns puters S-chanf e Zuoz. Quista cumischiun ch'eu das-ch presidiar, ha elavurà ün concept per impuonder ils mezs finansials chi vegnan miss a disposiziun da la Confederaziun, dal Chantun e dals cumüns. Nus vain elavurà ün concept chi circumscriba che sforzs chi sun degns da gnir sustgnüts cun quistas finanzas. La cumischiun es da l'avis cha eir scrivondas da vart privata chi sun previssas per ün public plü vast sajan fich importantas per garantir a lunga vista la preschentscha rumantscha. Quista preschentscha eir i'ls sectuors da l'economia, cultura, sport, esser social ed oter plü augmanta fermamaing las schanzas cha la preschentscha rumantscha ufficiala pro'ls cumüns e la regiun haja ün avegnir.

La cumischiun ha etabli plünavant üna rait da traducturas e traductuors. Quels survegnan da temp in temp tschertas lavuors. Tuot il material chi vain tradüt, specialmaing texts cun character da model, ston gnir furnits sün disc e vegnan integrats in üna glista chi vain adüna dacheu actualisada e tramissa a tuot las chanzlias cumünalas ed ad oters gremis. Culs mezs finansials vulain nus surtuot eir investir pro las persunas chi lavuran cun la lingua. Dasper il cuors da chanzlists chi'd ha lö minch'on pigliaina perquai in mera dad organisar regularmaing cuors da corrispondenza ed eir cuors per secretarias e secretaris. Ora-

mai cha'l sistem da scoula actual nu pussibiltescha a la glieud giuvna dad avair üna cumpetenzza tant inavant buna in rumantsch nu resta oter co dad improvar da recuperar quai cun cuors i'l rom da la scoulaziun da creschüts.

Samignun ed il rumantsch

Daspö l'on da scoula 96/97 ha üna da las duos muossadras da Samignun, Martina Benderer, instrui rumantsch in lecziuns facultativas als uffants da scoulina e da scoula primara fin e cun la quarta classa. Il success es stat ourdvard grond. Pel on da scoula 97/98 as vaivan annunzchats da-fatta 40 uffants per pudair imprendder rumantsch. Eu n'ha pudü güdar a la muossadra cun tscherchar üna muossadra da l'Engiadina Bassa chi s'ha declarada pronta dad ir minch'eivna a Samignun ad instruir rumantsch.

In vista al success da quistas lecziuns eschan its nus da l'UdG cun grond optimissem vi da las trattativas culs gremis politics da Samignun per discuter sur da l'introducziun da la seguonda lingua in scoula primara. In ün inscunter cun tuot la magistraglia, cul cussagl da scoula e cul cussagl cumünal da Samignun vain nus, quai voul dir meis collega Roman Bezzola, l'inspectur da scoula Claudio Gustin e mia persuna, improvà da persvader quists gremis a favur da l'introducziun dal rumantsch. Ils duos cussagls s'han exprimts cleramaing a favur dal rumantsch, intant cha divers exponents da la magistraglia han laschè resortir ch'els preferischan il talian. Davo quist inscunter n'haja sport plüssas jadas als exponents dal cumün da Samignun da vulair star a disposiziun per eventualas discussiuns i'l public sur dal tema o eir per otras acziuns cul böt dad orientar sur da l'introducziun dal rumantsch. Davo cha la decisiun a favur dal talian es statta cuntschainta d'eira la frustraziun natüralmaing gronda. Quista decisiun renda amo plü difficila la convivenza illa regiun.

Las scoulas medias regiunalas

In differents discuors cun sar W. Tödli directur dal Institut otalpin a Ftan cun J. C. Arquint, president dal cussagl da quella scoula e cun la magistra e culs duos magisters da rumantsch a l'institut n'haja tematisà la situaziun dal rumantsch illas scoulas medias regiunalas. Dasper ils problems generals da l'instrucziun da rumantsch sül nivel gimnasial dà surtuot il nouv uorden da maturità e sias consequenzas per las scoulas medias regiunalas da discuter. I nu basta da vulair spordscher be a Cuaira üna buna instrucziun rumantscha sün quel s-chalin e da crajer cha tuots tschernan la via sur la scoula chantunala per dvantar plü tard magisters. La situaziun actuala demuossa fingià cha bod tuot ils giuvenils da la regiun frequentan las scoulas medias illa regiun e quai nu's müdarà. Schi nu's riva da realisar üna maturità bilingua eir in ün gimnasi illa regiun, per exaimpel a Ftan, lura varan nus in avegnir üna

s-charsdà fich gronda da magisters primars ladins. Dasper quists aspets nu's poja intunar ferm avuonda che importanza cha üna scoula media ha per üna regiun.

Mezs da massa –organs da publicaziun

Pro'ls mezs da massa illa regiun quai voul dir l'ANR, La Quotidiana, la Posta Ladina, il Radio Rumantsch ed il Radio Piz n'haja adüna darcheu l'ocasiun da dar infuormaziuns sur da las activitats in meis chomp d'operusità. Ingio chi'd es pussibel m'ingascha eir i'l public pels mezs da massa rumantschs.

Cumischiun cultura in Engiadina

Üna cumischiun chi'd es gnüda eletta da la Pro Engiadina Bassa ha survgni l'incumbenza da's dedichar a dumondas da la cultura illa regiun. Üna incumbenza es quella da survagliar e manar il büro da coordinaziun dad arrandschamaints illa regiun. Ün'otra es quella da pisserar per la gestiun dal center da cultura da Nairs a Scuol. Ün böt a lunga vista chi'd es gnü exprimi da differentes capos cumünals füss quel cha la cumischiun coordinescha sustegns finansials dal man public per l'inter sector da la cultura chi'd es d'importanza regionala.

Activitats specialas

A Gluorn i'l Tirolo dal süd ha gnü lö al principi da settember 1997 üna exposiziun da commerzi e mansteranza da la regiun dal Vnuost. I'l rom dal proget dal Interreg sun eir gnüdas invidadas las regiuns vaschinas Engiadina Bassa/Val Müstair. Eu n'ha das-chü am participar a l'organisaziun da la preschantaziun da nossas regiuns, manar discussiuns i'l public ed organisar il program cultural. In vista a las fadias da l'administraziun chantunala e federala dad agir vi e plü tenor ils criteris dal «New Public Management», n'haja pisserà cha meis patrun da lavur vegna pajà per meis ingaschamaint a Gluorn.

Jon Domenic Parolini, collavuratur regional

Al principi da quist an d'he eau surpiglio la lavur da mieu antecessur R. Arquint. Las prümas experiencias sun positivas. Tar la cumbinaziun da duos mezzas plazzas, magister e collavuratur as daun püssas sinergias positivas.

Ediziuns

A sun cumparieus duos bels cudeschs d'iffaunts cun cassetta: «Festa da strias per Merrilu» (text originel da Dorothea Lachner, illustraziuns da Christa Unzner) e «Nus fabbrichains üna punt mez-tuor-mez-chesa» (text originel ed illustraziuns da Pirko Vainio). Que as tratta d'üna coediziun

nouva culla chesa editura Nord/Süd. Ils texts tudas-chs sun gnies tradüts in vallader da Caterina Florineth-Kamm ed in puter dad Elvira Pünchera. Roman Pünchera ho prelet las duos istorgias per la registraziun d'üna cassetta in tuots duos idioms ladins. La lavur tecnica es gnida fatta al studio dal Radio Rumauntsch.

Il cudeschet «Las chanzuns da cumpagnia» es gnieu restampo cun ün augmoint da ses chanzuns novas.

«Poesias» da Tista Murk es ün cudesch nouv chi cumpera al principi da l'an 1998. Guiu Sobiela ho fat la tscherna da las poesias e dals texts accompagnativs cha Tista Murk vaiva edieu per part in differentas publicaziuns u chi d'eiran uoss'auncha in possess da la famiglia Murk. Gion Gaudenz ho repasso linguisticamaing l'inter'ediziun.

Dea Murk ho creò deschi illustraziuns chi imbelleschen il cudesch nouv.

L'istorgia da «Rico ed Anna al Lej da Segl ed al Lej da Garda» vaiva scrit a sieu temp Johanna Spyri. Anita Gordon ho adatto la lingua dal text chi d'eira già tradüt in ün vegl cudesch da scoula. Eir quist'ediziun sorta da la stampa al principi da l'an 1998.

Diversas otras publicaziuns sun in üna fasa da preparaziun e d'examinaziun.

Scuntrada e furmaziun Ladina

La spüerta dal program 96/97 d'eira scu üsito fich varieda. Ils differents cuors e referats sun gnies frequentos in Engiadina Bassa e Val Müstair d'ün bel numer da partecipantas e partecipants. L'Engiadin'Ota es gnida integreda be parzielmaing i'l ram da la SFL. As vaiva musso già püssas voutas cha programs da scolaziun generela in lingua rumauntscha nu vegnan frequentos dals Puters in tela maniera scu ill'otra part da la val.

Ill'organisaziun interna ho que do müdedas tal persunel. Duonna Ladina Campell e duonna Maya Stecher nu staun pü a dispuziun per la lavur da program e secretariat. Ad es ün percas cha tuottas duos duonnas haun pudieu surpiglier infra cuort temp incumbenzas chi correspuondan auncha pü bain a lur interess. Ellas meritan ün cordiel grazcha fich per la lavur prasteda. Il secretariat chi as rechatta tar l'Institut Otalpin a Ftan vain uossa mno da duonna Anna-Lena Janelli.

Per la prüma vouta es gnieu scumpartieu il program da l'an in duos voutas: d'utuon pel prim e da Nadel pel seguond semester.

In avegnir tscherchainsa d'optimer l'organisaziun uschè ch'ella as po stabilir auncha dapü scu pozza importanta per la spüerta culturela ladina.

La suprastanza da l'UdG es pronta da sustgnair la SFL cun ün grand import d'imprast per cha la gestiun possa lavurer cun damain dependenza dals differents sustegns in fuorma da garantias da deficit chi sun inevitabels per cuverner tuot ils cuosts.

Contacts

A püssas classas da scoulas medias da la Bassa d'he eau pudieu preschanter la situaziun dal rumauntsch in generel e quella da nus in Engiadina/Val Müstair.

Cullas collavuraturas e'ls collavuratuors da La Quotidiana da la Posta Ladina dal Radio Rumauntsch e dal Radio Piz d'eiri adüna darcho in contact. A sun gnidas fattas püssas intervistas e publichedas differentas infurmaziuns in e sur dal rumauntsch.

Reguard dumandas dal rumantsch grischun in scoula es mia colliaziun directa cullas conferenzas da las scoulas rumauntschas (CGL/CGrS) da grand avantag. In quist ram s'ho eir pudieu raggiundscher prüms resultats concrets: Il departamaint d'educaziun e cultura admetta a la magistraglia rumauntscha üna partecipaziun directa tal proget da la fasa da proceder.

Persunelmaing predschi il stret contact permanent cun mieu collega da lavur J.D. Parolini culla suprastanza da l'UdG e cullas collavuraturas e'ls collavuratuors da la LR.

Innovaziuns

La redacziun dal «Fögl da las raspedas evangelicas da Segl-Silvaplauna-Champfèr» es gnida intimeda da publicher da maniera pü equilibreda artichels in lingua rumauntscha sper quels da lingua tudascha. Per consequenza sun gnies realisos prüms pass concrets.

Per promover tar la giuventüna l'interess per la lingua scritta ho üna cumischiun da l'UdG elavuro ün concept d'animaziun cul titel: «Scriver creativ da 10 fin a 30 ans». In collavuraziun culs s-chelins da las scoulas primaras fin tar las scoulas professiunelas, medias, seminaris e cun agüd direct da scripturas e scriptuors ladins conclüda l'acziun la sted dal 1998 cun üna concorrenza da scriver. Il Chalender Ladin 1999 publicharo ils texts vandscheders.

Cuors da lingua

In Engiadina'Ota es l'interess per cuors d'assimilaziun respettabel. Que demuossa il grand numer da partecipantas e partecipants dals cuors da quist an. Fich allegraivel es il fat cha our da gruppas da principiants as fuorman cò e lo classas ingaschedas chi cuntinuan lur scolaziun fin ad üna fich bun'incletta da la lingua. A las magistras e'ls magisters chi's mettan a disposiziun per pudair spordscher ün program da lingua pertuocha ün sincer grazcha fich. Eau accumplesch gugent la lezcha da coordinatur, ma vögl surlascher pü bger'iniziativa e respunsabilted pussibla a las personas chi realiseschan ils cuors.

Servezzans speciels

Düraunt l'an sun gnidas fattas differentas traducziuns per personas privatas ed organisaziuns publicas.

Insembel cun oters rapreschantants da l'UdG/LR d'he eau piglio part ad inscunters culs cussagls da scoula da San Murezzan e Samignun per persvader da la necessited da mantgnair, resp. d'introdür il rumauntsch scu prüma lingua estra in scoula primara.

Düraunt il cuors intensiv da sted a Scuol vaiv'eu la funcziun da magister da classa.

A la Scuntrada 97 d'he eau frequento ün cuors da rumantsch grischun.

Per la vendita dal Chalender Ladin sun gnidas tscherchedas pussibiliteds novas. L'evaluaziun da quist experimaint mussaro chenüna varianta cha saro da tscherner per l'avegnir.

La Biblioteca Vagabunda es üna biblioteca ambulanta cun üna tscher-na da cudeschs rumauntschs. Ella vain surdeda da scoula in scoula per cha'ls giuvenils vegnan in contact direct cun cudeschs quaderns e cassetas. La prüma surdeda ho gieu lö traunter la scoula da Champfèr e quella d'Ardez. OTRAS seguiron düraunt l'an.

Roman Bezzola, collavuratur regiunel

Suprastanza

<i>Parsura</i>	Robert Giacometti, Lavin
<i>Viceparsura</i>	Claudio Chiogna, Samedan
<i>Chaschier</i>	Constant Pazeller, Tarasp
<i>Actuara</i>	Elvira Pünchera, S-chanf
<i>Assessur</i>	Corrado Niggli, Segl
<i>SuppleantAs</i>	Roman Andri, Müstair
	Lina Blanke-Florineth, Ftan
<i>Revisuors da quint</i>	Oscar Cuorad, Susch
	Ambrosi Dazzi, S-chanf

Renania

In onn da giubileum

Igl onn 1997 ei staus sut l'enzenna dil giubileum da 75 onns Renania. In tal giubileum ei mintgamai ina buna caschun da dar in'egliada anavos sil vargau, d'examinar criticamein il contonschiu e da s'occupar seriusement digl avegnir. La mira principala dalla Renania, da vuler mantener e promover la cultura ed il lungatg romontsch en siu territori tradiziunal, ei buca semidada en ils 75 onns da sia existenza. Gia avon 75 onns han nos perdavons constatau ch'il lungatg romontsch seigi periclitau fermamein e ch'ei drovi mesiras rigurusas per dustar quei prighel. Deplorablamein vala quella constataziun era oz suenter 75 onns. S'occupont digl avegnir astg'ins denton constatar cun plascher che la Renania ei vinavon intenziunada dad ir quella via, da far tut il pusseivel per che cultura e lungatg romontsch restien duas petgas indispensablas da nossa tiara romontscha. Igl ei era legrevivel da veser ch'ei dat en nies territori renanian da bia glied che s'engascha per quella mira, ch'unfrescha voluntariamein temps liber e forza en favur dil romontsch. Quei dat curascha alla suprastonza ed a tut ils engaschai da cuntinuar la lavur ch'ei vegnida prestada ils davos 75 onns.

La fundaziun dalla Renania

L'iniziativa da fundar uniuns per rinforzar il lungatg romontsch ei naschida enta Schons.

Quei vala per la Renania ed era per la Lia rumantscha. Schons, la Tumliasca e la Muntogna eran exponi da gliez temps il pli fetg all'unda da germanisaziun che smaccava dil nord e dil sid viers il territori romontsch. Gia 1914 han 50 persunas da Schons concludiu a caschun d'ina radunonza populara a Ziràn da numnar ina cumissiun preparatorica per fundar l'Uniun romontscha da Schons. Iniziants eran denter auter Tumasch Dolf, Steafan Loringett e Giachen Mani. L'uiara dils 1914–1918 ha retardau empau quella lavur. La fundaziun ha lu pér giu liug 1917 a Ziràn. Ei vegn rapportau che 150 persunas seigien stadas presentas a quella fundaziun, ina frequenza admirabla che fuss oz strusch pusseivla. 1920 ei lu seformada ina nova uniun romontscha ella Surselva: La Renania romontscha. Iniziants eran ser Theodor Caveng ser P.P. Cadonau, il president communal da Luven, Andrea Dalbert, e Hans Erni. Il december 1921 han l'Uniun romontscha da Schons e La Renania romontscha decidiu en radunonzas separadas da fusiunar las duas uniuns. La nova uniun ei stada l'Uniun romontscha Renania ed il fevrer 1922, pia avon biebein 75 onns, ha giu liug l'emprema sesida dalla cumissiun dalla Renania sut il presidi da Theodor Caveng.

Gia il cumparida december 1920 ei l'emprema gasetta «La Casa Paterna». Il 1921 cumpara igl empren calender Per mintga gi, lu aunc sco ovra

communabla dall'Uniun romontscha da Schons e dalla Renania romontscha e gia il december 1922 cumpara igl empren Dun da Nadal cun litteratura per affons. Quels periodics cumparan era oz suenter 75 onns ed ein era oz parts impurtontas dall'acziun dalla Renania.

La fiasta giubilara a Flond

La gronda famiglia renaniana ei seradunada ils 8 da november 1997 alla sera giubilara «75 onns Renania» ella halla plurivalenta a Flond. Numerus politichers (naziunals, cantunals e communalns), denter quels cusseglier guvernativ Joachim Caluori, representants dalla baselgia, d'organisaziuns culturalas, dalla Lia rumantscha e dallas uniuns affilia-das dalla LR han priu part da quella sentupada. Claudia Cantieni da Donat ha presentau la situaziun dil romontsch ella Val Schons, il president circuital dalla Foppa, Flurin Caviezel da Pitasch, ha discurreu davart la situaziun dil romontsch ella Foppa e sil plaun cantunal ed igl anteriur cusseglier naziunal dr. Martin Bundi da Cuera/Sagogn ei sefatschentaus cul romontsch sil palancau naziunal. Quels interessants votums han demussau che la Renania sedat gronda breigia per mantener il lungatg romontsch en siu territori ed igl appel dall'oratura e dils orators da s'engaschar vinavon per quella impurtonta mira ha anflau bien resun tiels presents. La serada da giubileum ei vegnida embellida cun cant dil Chor mischedau da Flond, dil Chor maschado da Donat e dalla famiglia Candrian da Sagogn. Grond applaus ha era il cabaret ABCD da Suraua giu. Suenter il program ha la capella da musica populara Vorab, ina formaziun ord il territori dalla Renania, sunau. Cun la fiasta giubilara da «75 onns Renania» ha quella vuliu dar novs impuls ed animar ils presents da s'engaschar vinavon en favur da nies lungatg matern. Quei ei sco biars dils presents han confirmau reussiu.

Ina cronica dalla Renania per siu giubileum da 75 onns

La suprastonza dalla Renania ha decidu d'edir ina cronica sil giubileum da 75 onns.

Ina grupp da lavur ha prestau sin quei camp ina gronda lavur, ha ei giu num da sfegliar plunas da protocols, artechels el calender Per mintga gi ed en La Casa Paterna/La Pünt. La cronica dat ina interessanta survesta dalla fundaziun dalla Renania da sia historia e da sia activitad el decuors dils 75 onns vargai. Ella sefatschenta era cun la historia dils periodics ed auters schabetgs impurtonts e muossa che la Renania ei era necessaria egl avegnir. Grazia allas donaziuns da numerusas organisaziuns culturalas e dall'economia eis ei stau pusseivel da realisar quella cronica ch'ei generalmein vegnida ludada.

100 onns Gian Fontana

Ils 16 da november 1897 ei Gian Fontana naschius a Fidaz. El ha frequentau il seminari a Cuera ed ei lu vegnius elegius sco scolast alla scola primara e pli tard alla scola reala da Flem. Gian Fontana ha pér gudiu

instrucziun romontscha al seminari. Sias empremas poesias ha el scret per tudestg. Paucs onns suenter ch'el ha bandunau il seminari ha el fatg in steh sut sia davosa poesia tudestga ed ha dapi lu mo pli scret romontsch. En sia relativamein cuorta veta – Gian Fonatana ei morts cun 38 onns – ha el regalau a nus in immens scazi litterar. Gian Fontana ei era s'engaschus fermamein per la Renania e ses periodics aschia per exempel sco redactur dil calender Per mintga gi.

Ils 7 da december ha giu liug a Flem ina sera commemorativa per Gian Fontana, organisada dalla Renania e dalla Cuminonza romontscha da Flem. Igl interess per quei arranschament ei staus fetg gronds. La sala communal da Flem ha gnanc pudiu tschaffar tut la glied. A quella caschun han ils scolars dalla 3. e 4. classa primara dau il giug da Gian Fontana: Termagls dallas colurs. Professor dr. Iso Camartin ha referiu davart Gian Fontana – il poet da Flem. La serada ei vegnida embellida musicalmein dil Chor viril Alpina da Flem e dalla famiglia Candrian da Sagogn cun Rica-Maria Cathomen da Falera al clavazin.

Avon la serada commemorativa ha ser Martin Fontana, in feagl dil grond poet romontsch salvau in priedi romontsch ella baselgia da s. Martin a Flem-vitg. Quei priedi impressiunont ei vegnius enramaus da produczions musicalas da Barbara Cafilisch e da siu feagl David Cafilisch.

La plema d'aur

Per la secunda ga ha la Renania organisau la concorrenza litterara »La plema d'aur.»

Igl intent da quella concorrenza ei d'animar giuven e vegl da scriver romontsch. Las meglieras lavurs vegnan mintgamai premiadas e publicadas en in dils periodics dalla Renania. La concorrenza litterara ha liug per differentas categorias da vegliadetgna: Scolar(a)s da 7–12 onns fuorman la categoria I, scolar(a)s da 12 – 16 onns la categoria II. Era pils carschi dat ei duas categorias: Categoria I entochen 30 onns e categoria II pli vegls che 30 onns. Cheu las victuras ed ils victurs dalla concorrenza: Scolar(a)s cat. I Vanessa Strauss da Ladir e Mario Venzin da Mustèr; cat. II Marco Caminada da Vrin, ed Angela Capaul da Ruschein. Carschi: Categoria I: Claudia Sialm, Jona: categoria II: Rico Tambornino, Cuera. La Renania ei satisfatga dil bi resultat e vul cuntinuar era il 1998 cun la concorrenza litterara »La plema d'aur».

La Quotidiana

Dapi in onn cumparan La Casa Paterna/La Pünt ella Quotidiana, la gasetta dil gi romontscha. Grazia a quella collaboraziun eis ei reussiu d'augmentar considerablamein la purschida dil romontsch scret en nies territori. Generalmein san ins gir ch'ils ecos positivs ein stai in bien ton pli numerus ch'ils negativs. Secapescha ch'ei dat era tals che lain encrescher per la veglia La Casa Paterna/La Pünt. Difficultads fan a certins

ils differents idioms ella Quotidiana. Ins spera denton che quella difficultad svaneschi plaun e plaun, pertgei sch'ins vul capesch'ins cul temps era ils ulteriurs idioms. El decuors dalla stad ha La Quotidiana midau bravamein il concept ed ha aschia fatg in pass viers ils lecturs. Tscheu e leu astgass ella far aunc in pass pli grond en quella direcziun. Generalmein astgan ins denton gir che La Quotidiana seigi ina buna caussa che mereta il susteniment da nus tuts tenor il motto: En mintga casada romontscha s'auda ina Quotidiana.

Il parsura: Sep Item

RAPPORT DAL COLLAURATUR REGIONAL

Duas lavurs principalas èn stadas en il center da mias activitads da l'onn passà: la redacziun da La Pùnt e l'ediziun dal cudesch da Jacob Michael. Pertutgant la lavur dal collauratur èsi da constatar: Questa lavur sa lascha quantifitgar, ma ses effect be stimar.

La survista resumada da mias lavurs principalas da l'onn passà sa preschenta uschia:

Scolaziun da creschids en Sutselva

La Cumissiun per scolaziun da creschids en Sutselva, sut il presidi dad Annaleta Semadeni, è stada activa il decurs da l'onn passà, da maniera ch'igl ha dà dapli lavur administrativa ed organisatorica sin quest sector. Cun stabilir in program minimal da curs èsi reussì d'augmentar in pau dapli la preschientscha rumantscha en Sutselva.

Per la segunda giada è vegnì organisà in curs da rumantsch da stad ad Andeer. Er la segunda ediziun è daventada in success nunspetgà cun 18 participants en duas partiziuns, instruids da Claudia Cantieni e Gierina Michael.

Las ulteriuras stentas d'organisar curs da rumantsch en Sutselva nun han purtà il success spetgà, da maniera ch'igl è stà pussaivel da realisar be in curs per novizs a Donat.

Ils magisters da Ziràn han cuntinuà lur curs intensiv tar Dumeni Mani a Pignia.

Scolaziun da creschids en Surselva

Durant il 1996 hai jau dà il curs da conversaziun a Flem, cun 54 lecziuns. A partir da l'atun 1997 funcziunescha il curs da conversaziun sco sentupada da discussiun organisada e manada dals participants dal curs.

Ils curs da rumantsch en la Foppa èn integrads en las activitads da la SFS.

Collavuraziun cun la La Pùnt

Cun l'emprim da schaner 1997 è in vigur il contract da collavuraziun cun la Gasser SA: La Casa Patern/La Pùnt en vegnidas integradas en La Quotidiana. Per mancanza da redactor hai jau procurà per la redacziun da la part sutsilvana enfin il fanadur. Pertutgant la concepziun da La Pùnt jau hai insistì da publitgar quella sin duas (fin trais) paginas visiblamain separadas da tshellas e da marcar quellas cun il signet da La Pùnt, ina concepziun che l'editur ha pli tard applitgà er per ils auters idioms. L'idea era da porscher al lectur sutsilvan la chaschun da s'endisar plaun a plaun a la nova situaziun per betg perder abunents.

La lavur redacziunala è stada intensiva e m'ha occupà 2 fin 3 dis l'emna e savens las sondas e dumengias. Quai ha gì per consequenza che jau hai fatg pulit bleras uras supplementaras durant quest temp per insumma anc pudair correspunder in pau a las spetgas sco collavuratur regional. Igl è da conceder che divers projects e diversas lavurs cumenzadas en vegnidas terminadas cun retard u insumma betg vegnidas exequidas. Questa situaziun nuncuncontentaivla m'ha mess sut in enorm squitsch da prestaziun ed jau sun stà fitg led, cura che Gion Risch Cantieni è entrà en uffizi, il qual ha emprendì da lavurar independetmain gia suenter paucas emnas.

Translaziuns e correcturas

Translaziuns èsi stà da far fitg bleras en connex cun la redacziun da La Pùnt.

Ina traducziun pli gronda, che jau valitesch sco impurtanta, è stada quella dals statuts da la Societad da tratga da biestga Ziràn.

In'otra lavur pli gronda è stada la correctura dal cudesch e dals fegls da lavur da «Matematica 3» per la scola da Donat che m'ha occupà durant la primavaira. Questa lavur è vegnida fatga en stretga collavuraziun cun la translatura Georgina Schaller e cun ils translatur da tshels idioms.

Jau hai era gì da far l'adattaziun en sutsilvan dal teater «La Peppshow da Pardeala» translata en vallader dad Ottiglia Augustin. Quest toc è vegnì represchentà da la «Cumpagneia da Donat» il mars da l'onn passà.

Il mastral da Schons, Kurt Rusch, ha puspè laschà translatar ses pled da cumin, il qual el ha salvà per rumantsch, in fatg che è da muntada per la promoziun dal rumantsch en Schons.

Il decurs da l'atun hai jau fatg la correctura da mia transcripziun da «An lingia directa».

Durant l'onn passà hai jau puspè translata in tozzel chanzuns per sutsilvan per l'adiever en scolinas e scolas.

Jau hai era gì l'incumbensa da curreger ils texts sutsilvans da «La Tschuetta».

Collavuraziun cun la suprastanza da la Renania

Jau hai fatg part da tuttas sesidas da la suprastanza da la Renania e da sia radunanza generala ordinaria che ha gì lieu a Ziràn. Jau hai gì duas sentupadas cun il parsura Sep Item per discussiunar la lavur.

Collavuraziun cun cumissiuns e secziuns da la Renania

Jau hai fatg part da dus arranschaments da la «Cuminonza romontscha da Trin». Medemamain hai jau fatg part da tut ils arranschaments dal Ravugl Rumantsch d'Andeer e dad in da la Cuminonza Romontscha da Flem, tgirond uschia ils contacts cun ils ravugls rumantschs renanians. Plinavant hai jau fatg part da las sesidas da la cumissiun «LP».

Contacts cun la LR

Jau hai fatg part da tuttas sesidas da rapport e dad ina radunanza da delegads. Jau tgir stediain il contact cun singulas partiziuns da la LR. Jau hai fatg part da la Scuntrada a Domat sco gidanter da la LR.

Ediziuns e vendita da cudeschs

La vendita da cudeschs da la Renania stagnescha in pau. Quai ha in pau da far cun il temp che jau met a disposiziun per far reclama. Per megliar la vendita stuess ins sviluppar in concept da vendita. Dentant sche la vendita da cudeschs s'augmentass considerablain stuess la Renania engaschar ina persuna per far quella lavur.

La vendita da «La Tschuetta» na fa er betg progress e la sperdita dad abunents cuntinuescha da maniera che nus avain anc 244 abunents (perdend passa 40 abunents durant l'onn passà).

Jau hai dastgà sa gidar cun realisar la pitschna ediziun da regurdanzas da Gion Christ Demarmels.

Jau hai legì en il computer las istorgias novas da ser Ulrich Caflisch per preparar in'eventuala ediziun.

Ina lavur pulit gronda ed intensiva è stada da far il lectorat da l'ediziun da las raquintaziuns da ser Jacob Michael, selecziunadas per l'emprim tom. Il material è ì en stampa il december suenter che nus avain dastgà constatar in bun sustegn finanziel per quest'ovra.

Jau hai legì en il computer in text dad Anton Simonett: «Igl rumantsch an Sutselva» per preparar in'ediziun per in auter onn.

Teater

En mia funcziun hai jau frequentà las represchentaziuns da teater sin l'intschess da la Renania. A Donat hai jeu fatg reschia dal toc «La Peepshow da Pardeala», mess en scena da la «Cumpagneia». Deplorablain ha il teater rumantsch en Schons adina damain aspectaturs.

Contacts en general

Il decurs da l'onn passà hai jau gì plitost paucs contacts cun represchentants da las vischnancas da noss intschess.

Cun bun success hai jau dastgà assister ad ina seduta cun il president communal ed il chanzlist d'Andeer pertutgant LP sco organ da publicaziun uffizial.

Ina interessanta visita è stada quella da represchentants da scola dal Tirol dal sid (Roland Verra, Edgar Moroder) cun discussiun davart la situaziun en scola en Sutselva ad Andeer. Duas giadas hai jau dastgà preschentar la situaziun dal rumantsch a duas gruppas da studis dal Giapun.

In'otra fitg interessanta visita è stada quella da prof. Leonardo Savoia da l'Universitad da Firenze. El fa in studi cumparativ, cumparegliond il sutsilvan cun dialects lombards.

Rumantschaziuns

Rumantschaziuns èn daventadas ina part marginala da mia lavur.

Incumbensas generalas

Las lavurs administrativas per la Renania stattan en in rom commensurà: jau hai gè da scriver intgins protocols per mancanza dad actuar. Mintgatant èsi dad exequir lavurs per la Cumissiun per scolaziun da creschids.

Jau hai fatg lavurs administrativas en connex cun la concorrenza litterara «La Plema d'aur», fatg la publicaziun, placats, text da pressa, reclama e la repartiziun da las lavurs inoltradas. Mintgatant tutgi er dad ir ad affischar placats (Plema d'aur, occurrenzas rumantschas, scolaziun da creschids, Scuntrada, Dis da litteratura).

Jau hai era gè da responder inqual dumonda da dirigents concernent chanzuns rumantschas, surtut en sutsilvan. Ina lavur pli gronda è stada la traducziun da chanzuns da la «Stiva da filar» per in chor tessinai.

En connex cun il giubileum «75 onns Renania» hai jau fatg part da las sesidas da la cumissiun «gi da sport» ed hai fatg las lavurs administrativas per quella. Jau hai era dastgà sustegnair ils auturs da la «Cronica» cun furnir il material giavischè. Jau hai era dastgà far part da la sairada giubilara da Flond sco dirigent dal «Cor maschado da Donat». Jau hai scrit invitaziuns per las festivitads giubilaras da Flond e da Flem ed organisà il transport dals commembers sutsilvans a quests lieus.

Bartolome Tscharner, collavuratur regiunal

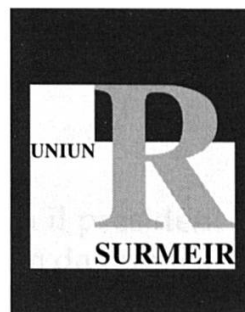
Suprastanza

<i>Parsura</i>	Sep Item, Flem-Vitg
<i>Cassier</i>	Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
<i>AssessurAs</i>	Claudia Cantieni-Clopath, Donat Johann Clopath, Trin-Mulin Martin Fontana, Flem-Fidaz Georgina Janki, Vuorz Barbara Riedhauser-Riesch, Ziràn Annaleta Semadeni, Andeer Martin Wetten, Luven
<i>Revisurs</i>	Gieri Risch, Vuorz Martin Cantieni, Donat

RedacturAs

<i>Casa Paterna/La Pùnt</i>	Augustin Beeli, Sagogn Gion Risch Cantieni, Farden
<i>Calender per mintga gi</i>	Martin Fontana, Flem-Fidaz Paul Michael, Cuirra Gierina Jörimann-Cantieni, Tumein Peter Michael, Arezen
<i>Tschuetta</i>	Emmi Caviezel, Cuirra Augustin Manetsch, Mustér Christ Casper Dolf, Vargistagn Normanda Fehr, Andeer Paul Frigg, Preaz

Uniun rumantscha da Surmeir

Cun la fegn digl onn 1996 èn eidas a fegn er tottas activitads giubilaras pigls 75 onns URS. Bagn igl fatg culminont è stada la seirada giubilara igls 22 da november a Savognin. An preschientscha digl president dalla regenza grischuna, Joachim Caluori, igl president dalla Leia rumantscha, dr. Chasper Pult, autoritads dalla Rumantscheia, baselgia e politica ed en fitg grond andomber dalla populaziun rumantscha, vainsa dastgea galdeir ena scuntrada rumantscha significanta.

Ferm persvadia tgi chesta festività vegia do novs impuls pigl avigneir digl ravogl rumantsch, vaia banduno chella seirada nunambli-dabla.

Igl program pigl onn 97 ò la suprastanza drizzo pitost agl avigneir. Uscheia ò ins promovia la cunvagnientscha per igl mantignamaint digl rumantsch intercommunal e persequito la situaziun dalla pressa rumantscha tgi ò piglia ena nova dimensiun cun la preschientscha d'en organ quotidian.

La lavour da promoziun per en lungatg tradiziunal è stediamentg preschainta e la furma dall'applicaziun è multifara è pretenda totta fantascheia.

Cunvagnientscha intercomunala

La cumischung per l'introducziun dalla cunvagnientscha intercomunala ò presto buna lavour. Igl meis da matg èn igls mastrals u delegos digls cumegns nias infurmos an tgossa. Igl resung è sto fitg positiv schibagn tgi la regiun da Surmeir consista da cumegns cun las pi differentas constellaziuns linguisticas. Uscheia cumegns cun quasi 100% abitants rumantschs e tals cun ena minoritad rumantscha tgi na lube-scha mianc ena scola rumantscha. La cumischung è er vedlonder da visitar igls singuls cumegns e gidar ad els per l'introducziun basignevla. Ans fò plascheir da dastgeir constatar, tgi gio treis cumegns scu ampren igl cumegn da Stierva suando digl cumegn da Salouf e Riom-Parsonz on accepto la cunvagnientscha. Oters suandar on spertamaintg.

Scuntrada rumantscha a Domat

A Domat ò gia li chest onn la 5avla «Scuntrada» rumantscha. Ena purscheida professiunala e vasta ò purschia infurmaziuns per tots sentimaints ed interess. L'URS è stada represchentada tras igl collaboratour regiunal per part tras igl president e la suprastanza in corpore tar diversas acziuns. Ena scuntrada dat er adegna puspe la pussebladad da scuntrar RumantschsAs, interessos surtot giovens tgi èn per solit betg ancunaschaints an tala sparta.

Pagina da Surmeir

Chest onn cumpara la Pagina da Surmeir per la 51avla gEDA. Frestga scu igl sies vistgia porscha ella emda per emda lectura ed infurmaziun regiunala. Ca. 90% digls SurmiransAs rumantschs ligian igl organ. Ella cumpara la gievgia e scu igls ples lecteurs/As ans on infurmo, vign tala ligeida chel de scu amprem organ. Ple da discorrer ò gia chest onn la politica anturn la PdS. Per l'egna gevigl da saveir quant sierada tgi la finanziaziun digl organ seia. Siva tgi las subvenziuns ordinaras alla pressa rumantscha èn neidas discargedas digl preventiv dalla LR e surpigliadas dalla ANR (Agentura da novitads rumantscha) era l'existenza dalla PdS fitg intscherta. Cun grond sustign dalla regenza cantunala, surtot digl departamaint Caluori digl parlamaint e dalla cumischung ANR, è, an rancunaschientscha dalla situaziun solitara scu er an rancunaschientscha dalla gronda derasaziun ed acceptanza dalla nosa pagina tradiziunala an Surmeir, l'existenza da tala neida reglementada commensuradamaintg sen tot igls scalems.

La situaziun actuala sen igl intschess dalla pressa rumantscha ed igl augmoint digls abunents dalla PdS igl onn 1997, conferman la tenuta dalla nosa suprastanza, da mantigneir pigl mument anavant la Pagina da Surmeir.

Agentura da novitads rumantscha (ANR)

L'URS è commembra dall'ANR e peglia part cun en delego alla giunta. Siva tgi interessenzas privatas on lantschea independent, spontan ed ord frustraziun e cun gronda euforia igl project «Gasetta quotidiana», tgi era igl mument scu project communabel, sen buna veia da sa sviluppar sot l'egida dall'ANR, ò tala gia d'az orientar da nov. Per mancanza d'experientscha, pero ord ferma persvasiun per la tgossa, e sot constanta critica digl adversari, ègl tuttegna reuschia da stgaffeir premissas e constellaziuns tgi ampurmettan pigl avigneir nova prosperitad per la pressa rumantscha. Pigl noss intschess segna Gion Nutegn Stgier scu collaboratour dall'ANR.

La Quotidiana

Igl project Quotidiana è en vigl postulat dalla Rumantscheia. L'URS ò mai nego en tal project ò pero mess an relaziun tal adegna puspe cun la purscheida locala jamnila ed igls abunents pussebels. Scu uniun regiunala per la promoziun digl lungatg è la purscheida e ligeida activa digl pled scretg sen meisa dad immensa impurtanza. Chel vot deir tgi l'URS na dastga betg perder la pi pitschna cella (lectour e lectoura rumantsch) tras experimaints. Betg las gasettas digl de èn igl noss pi grond prieveil, ma surtot talas jamnilas tgi vignan distribueidas localmaintg or digl intschess tudestg e vignan per part anc subvenziunadas digls cumegn. Avert è er la dumonda digl figl uffizial surmiran. Talas ed anc otras ponderaziuns on mutivo la suprastanza da betg antrar an tgossa. Digl

reminent ans fògl plascheir da saveir tgi er la Quotidiana sa dad bregia da sarveir igl intschess surmiran cun per part atgnas producziuns. La collaboraziun PdS e Quotidiana è dada tras la nossa commembraza e collaboraziun tar l'ANR. Ena concorrenza sanga è da beneventar. Chel product, tgi dominescha e risguarda igls divers aspects fundamentals tgi pertotgan la tgira digl lungatg, duess surveiver. Angaschamaint è dumando da tottas varts.

Sulom surmiran

Gio dastgainsa ans legrar dalla 7avla ediziun digl Sulom surmiran. Er chest onn cumpara el sot la caporedacziun da deputada Rina Steier-Peduzzi cugl motto: «Or dalla mappa». La furma ed igl cuntign digl noss organ litterar e popular annual ò catto en resung fitg angraztgevel e mutivond tar la nossa populaziun...

Vocabulari surmiran

Cun sustign digl cantun e sen iniziativa dall'URS vign proximamaintg a cumpareir igl nov vocabulari surmiran. L'ediziun è angal stada pussebla cun fitg grond sustign digl cantun e scu med da scola. Scu redacter responsabel agescha cun gronda perseveranza e premura igl instancantabel scolast surmiran Faust Signorell.

Sustigns

Er chest onn ò l'URS dastgea galdeir gronds sustigns da vart da confederaziun, cantun, LR, ANR, cume gns, interpresas e privats. Sainza chels sustigns fiss la promoziun da lungatg betg pussebla. Nous angraztgagn persiva.

Persunal e collaboratours regulars

Agl biro dall'URS lavouran permanentamaintg igl collaboratour regional Reto Capeder. Scu impiego dalla LR stat el a dispoziziun all'URS scu uniun affiliada dalla LR per l'animaziun e coordinaziun an dumondas dalla promoziun digl lungatg. El substituescha er an cass d'absenza igl redacter dalla Padina da Surmeir. Cun la redaziun dalla Pagina da Surmeir è incarico Peder Antona Baltermia scu reponsabel. Igl sies pensum vign chinto cun 80% lavour per la redacziun dalla PdS e 20% scu correspondent local pigl radio rumantsch. Igl redacter vign sustignia d'ena grupp da collaboratours permanents Gabriella Sonder-Dosch, Salouf, Emil Candreia, Stierva e Gion Nutegn Stgier, Sur/Savognin. Scu gidantra per l'administraziun funcziuneschan agl biro dall'URS, Anita Netzer-Stampbach e Pina Iseppi-Uffer. A Riom sustignia Georgetta Collet-Cola, l'administraziun e la contabilitad.

Leia rumantscha

La nossa collaboraziun cun la LR è fitg bunga. La lavour dalla LR è per nous scu uniun affiliada persvadenta ed ans dat igl sustign basignevel.

L'URS è rappresentata a sua volta dalla LR con il delegato Gion Pol Simeon, che si impegna fedelmente nei nostri interessi. Il momento funzionale è stato affidato alla LR. Suo assessore sta a disposizione Remi Capeder.

Undrientschas

La parteida pcd di quel cantun grischun è eligia cun gronda pluralità iegl noss amei e commember dalla cumischung per la cunvagnientscha intercomunala, lic.jur. Stefan Engler, scu candidat per iegl post da cunseglier guvernativ. Cordiala gratulaziun aegl noss amei, tgi è s'angaschea gio plessas gedas pigl noss muviment rumantsch surmiran.

Angraztgamaint

La suprastanza dall'URS engraztga cordialmentg a tots collaboratours ed a tottas collaboratouras, incaricos, ameis e simpatisants, a scolasts e scolastas, allas scolas, aegl responsabels, an las diversas instituziuns, allas autoritads publicas, per la lavour, iegl sustign e pigl angaschamaint demusso pigl mantignamaint dalla nossa retga ierta, iegl lungatg rumantsch.

otgover 1997

Igl president: Romano Plaz

RAPPORT DIGL COLLABORATOUR REGIONAL

Igl giubileum di quel 1996 è passò e la lavour cuntinuescha er pigl collaboratour regional. Pansond alla sia incumbenza uriunda dalla promoziun ed animaziun da lungatg sen iegl divers sectours dalla veta da mintga de, è iegl collaboratour regional nia confronto durant iegl onns veaple cun la lavour da biro ed administrativa. Per saveir adampleir er iegl pensum dall'animaziun, cun realisar divers projects e sustigneir iegl cumegn, las uniuns ed instituziuns fiss iegl basigns avant mang d'occupar chesta incumbenza anc cun ena persunga. Igl è betg da creir tgi cò niss surfatg, pertge an colliaziun cun biro e redaziun dalla Pagina da Surmeir dattigl lavour ple tgi dètgavonda.

Pero perfign dus persungas an uffezi na ramplazzan, e duessan er betg ramplazzar la lavour ed iegl angaschamaint da mintga singul.

Ediziuns 97

La pi gronda lavour è caschuno chest onn la preparaziun dall'ediziun comunabla URS e Radio rumantsch per en codesch e CD cun poesias

da Peder Cadotsch. Er schiglio è igl onn scadut sto en onn retg d'ediziuns per l'URS. Cumpareidas èn diversas ediziuns:

- La festa per la streia Merrilu codesch per unfants. Translaziun Reto Capeder
- Punt abitada, codesch per unfants translaziun Reto Capeder
- Nateira misteriosa, en OSL cun blers angivigns cumpilo da Paulina Schumacher
- Ben ò gugent Anna, en codesch per igl scalem masang/ot, ena translaziun da Violanta Spinaz Bonifazi
- Cun Hannibal fissgl tot oter, en codesch per igl scalem bass ed en codesch tgi tratta igl carstgang ed igl animal. La translaziun ò procura Gabriella Sonder
- Surmeir canta – Poesia Peder Cadotsch, en codesch cun poesias an cumbinaziun cun ena CD, registrada digl radio rumantsch e cantada da tot igls chors surmirans, cumpara per Nadal 97.

Ediziuns estras

- Correspundenzas ediziun dall'Uniun da scriptours/as rumantschs.

Scuntrada e furmaziun

Schi pac taimp scu per igls curs u las occurenzas dalla Scuntrada e furmaziun pigl 1997 n'è mai sto avant mang. Bleras lavours tgi ston neir liquidadas er urgentamaintg, pretendan bler taimp. Sch'ins vot por-scher duple sen chel sectour e ple variaziun, ègl necessari da nominar ena grupp da lavour tgi sa fatschainta dalla dumonda da scolaziun per carschias. An chel cass ins savess er schlarger igl program ed offerer perfign er enqual curs u referat an en oter lungatg. Agl collaboratour regional resta igl mument totta lavour d'organisaziun, realisaziun ed administraziun. Uscheia vainsa realiso sulettamaintg:

- Curs da cuschinar a Savognin cun 9 part.

Curs da lungatg

Igl davos onn è sto signia dalla mancanza da material d'instrucziun per igls curs da rumantsch. Siva tg'ins veva decida per en nov project è la realisaziun sa tratga alla lunga ed igls datums digls curs on stua neir referias 3 gedas. Finalmaintg èn avant mang las amprenas 5 lecziuns digl codesch d'instrucziun «An lengia directa» ed igls curs pon antschever a Casti Lai e Savognin.

Impurtantissim ègl tg'igls participantAs digls curs da rumantsch vegian er la caschung da duvrar igl rumantsch aint igl travagl da mintga de, cass cuntrari sa dumondigl cun raschung: pertge amprenar rumantsch?

Teater

Igl onn 96/97 è sto en onn cun 5 represchentaziuns da teater aint igl rom usito. Scu tg'ins è oriento vignan pero parageas dasper las represchenta-

ziuns da tschever e seiras hilaricas er puspe teaters dallas dus uniuns pi grondas, la «Tribuna sursetra» e «Teater Val Alvra». Igl collaboratour regional translatescha u procura translaziuns per las uniuns e metta a disposiziun igls ordonatours cun ena gronda schelta da teaters. Igl è plaschevel tgi blers passan an noss biro, cura tgi tschertgan en teater. Scu collaboratour regional vaia visito tottas occurenzas da teater digl onn scadut.

Rumantschaziuns

Deplorablamentg am ègl reuschia da far angal pitschens pass sen chest sectour. La mia speranza schea oz adegna duple sen la «Cunvagnientscha intercomunala», tgi cuntigna er en artetgel tgi prevei las inscripziuns rumantschas e tgi chellas vignan promoveidas davart digl singul cumegn.

Poesia cant e musica

La realisaziun d'en codeschet da poesias an cumbinaziun cun ena CD è prubablamentg igl «hit» da chest onn. Ansemen cugl radio rumantsch vainsa edia chest codeschet cun 22 poesias da Peder Cadotsch e fotografias dalla regiun da Surmeir. Sen la CD cumparan tot igls chors surmirans tgi porschan uscheia en bel matg canzungs atravers igl intschess surmiran.

Vendita da codeschs

La vendita da codeschs sa drezza grondamentg tenor las ediziuns novas.

Nous vagn spedia digl noss biro anor codeschs e cartas, cassetas e discs compacts per en fitg grond import ed ischan preschaints er allas fieras da Savognin e Lantsch. Da sperar ans resta tgi las ediziuns per scolars e giuvenils seian actualas e tgi porschan buna lectura.

Cunvagnientscha intercomunala

Ansemen cun la reglementaziun digl lungatg uffizial digls cumegns surmirans exista er en ageid linguistic tgi duess sustigneir igls cumegns ed an spezial las canzleias cun translaziuns da texts urgents, dalla constituziun communal, leschas, regulativs e.o.p. Ansemen cun l'acceptanza da chella «Cunvagnientscha intercomunala» è er carscheida dalunga la dumonda da translaziun. Anfignen tgi vagn gia statuaia igl ageid linguistic ò igl collaboratour regional gia da surpiglier tottas translaziuns. Chegl ò duvro bler taimp. Agl futur duess chell'incumbensa neir reparteida sen plessas persungas. Igl cantun Grischun ans sustigna finanzialmentg.

Translaziuns e correcturas

Chella lavour para da davantar en pensum enorm pigls proxims onns. Anc pi grev sarogl pero da mutivar persungas da pruar sez da translatar.

Skeptica e tema da far sbagls èn per solit igl muteiv principal per desister.

Translaziuns pi grondas:

- Sagonda part «Linea diretta» med d'instrucziun per igls curs da rumantsch codesch principal scu er igl codesch da lavour ed igl vocabulari lotiers.
- Constituziuns communalas, regulativs, urdens, publicaziuns per divers cumegns surmirans.
- Texts pi curts u pi lungs inserats e prospects per persungas privatas, affars, presidents d'uniuns mastrals e.u.a.
- La festa per la streia Merrilu, codesch d'unfants.
- Punt abitada, codesch d'unfants.

Correcturas:

- Codesch da scola matematica 3
- Cun Hannibal fissigl tot oter, codesch per scolars
- Sulom surmiran

Otras lavours

Er chest onn va ia procuro scu collaboratour regiunal 5 emdas la redacziun dalla Pagina da Surmeir. Chella incumbensa dasper la lavour digl collaboratour regiunal surpassa totta capaciad ed ia sa ma deditgier chel taimp a pacas otras tgossas. Bleras gedas ins è er liia agl telefon per dumondas seia chegl scu ageid linguistic, u er per tgossas tgi pertotgan la redacziun dalla Pagina. Uscheia screiva er artetgels per la pressa, dung infurmaziuns e fatsch referats per gruppas, dung intervistas a schurnalists ed otras gruppas etc.

Concludond lessa angraztger a tots chels tgi s'angaschan er venavant per igl lungatg e per la cultura rumantscha.

Fegn d'otgover 1997

Reto Capeder, collaboratour regiunal

Suprastanza

<i>Parsoura</i>	Romano Plaz, Savognin
<i>Viceparsoura ed actuar</i>	Gustav Sonder, Salouf
<i>Cassier</i>	Gion Cola, Riom
<i>AssessourAs</i>	Ida Baselgia, Lantsch
	Gion Nutegn Stgier, Sur
<i>Delego/-ada</i>	
<i>dalla Meirana</i>	Gion Capeder, Casti
	Franca Casparin, Savognin
<i>RevisourAs da chint</i>	Berti Farrér, Stierva
	Gion Mareia Cotti, Sur
<i>Pagina da Surmeir</i>	Peder Antona Baltermia, Salouf
<i>Sulom surmiran</i>	Rina Steier, Savognin
	Reto Capeder, Savognin
	Carmen Dedual, Parsonz
	Rita Uffer, Savognin

Uniun da scripturas e scripturs rumantschs

Suenter ils set onns grass sajan suandads ils set onns maghers, raquinta in autur da l'orient vegl. En l'Uniun da scripturas e scripturs rumantschs ha suandà il 1997 in onn magher suenter l'onn grass dal 1996 areguard las finanzas sco er areguard las activitads. L'onn dal giubileum da 50 onns era passà, la cassa bunamain svidada, l'energia dada ora. Dada ora, però betg exausta! Gia il schaner essan nus, q.v.d. ils trais gremis responsabels da l'USR, sesids ensemen ed avain cun bler'ardur sbozzà in program plitost magher. Magher mo en il senn quantitativ, cunquai che nus avain stritgà la dieta da lavur ed ans essan restrenschilds a mo in numer da *Litteratura*.

Quest onn ans essan nus dentant occupads in pau pli profundamain da las structuras internas da l'uniun; quai n'ha fatg nagin donn. Personalmain ma pari dad esser cun l'USR sco cun ina chasa: Durant in onn (giubileum) è sa preschentada la chasa in lung temp cun portas e rusnas avertas, mussond a tut la gliעד tut las chombras, er ils anguls secrets ed emblidads. L'onn suenter ha la chasa serrà intginas da las averturas, ed ils abitants han fatg retratga, èn sa profundads en ina fasa da lavur interna. Sa chapescha che las portas e fanestras principalas èn stadas avertas er il 1997: L'USR ha edì il numer 21 da la *Litteratura*, ed ella ha realisà puspè ils Dis da Litteratura a Domat – sco mintg'onn in punct culminant en la scena litterara dal mund rumantsch.

Dis da Litteratura

Cunquai che la Scuntrada 1997 ha gè lieu a Domat, e quai mo curt avant il temp usità dals Dis da Litteratura, ha decidì l'USR da spustar ils Dis da Litteratura e d'als agiuntar a la Scuntrada, l'avust. Concretamain èsi stà uschia: La Scuntrada è vegnida scursanida per 1½ dis, ed ils Dis da litteratura han suandà immediat, cumenzond venderdi saira sco adina. Questa cumbinaziun è stada concepida per nizzegiar las sinergias da las duas organisaziuns; però ella è daventada plitost ina part cun la zanga enstagl d'ina schliaziun maximala, organisatoricamain, finanzialmain, sco er da l'idea enora. Ma tuts han dà fadia da spendrar domadus uffants (SCUNTRADA e DIS), d'als separar en il dretg senn e d'als tegnair en la convivenza necessaria ed armonica – per resumar l'entira interpresa cun in maletg. Cunquai che questa cumbinaziun na vegn strusch a capitar anc ina gia san ins la valitar sco in experiment singul, e quai cun ina tscherta toleranza post festam e cun in zichel umor amiaivel!

Il comité dals Dis da Litteratura che sa cumponeva da Flurin Spescha, Anita Simeon e Benedetto Vigne, ha puspè realisà in program plain

ritgezzas e surpraisas, cun il success ch'il publicum nun è stà pli pitschen che auters onns, malgrà la stancladad suenter la Scuntrada. L'avertura ha già lieu immediat suenter l'act final da la Scuntrada, cun ina primrecitaziun da Flurin Spescha «L'epidemia virala en l'Africa dal sid» (Friedrich Dürrenmatt) e cun musica dal saxofonist Werner Lüdi. Quai e la nocturna cun las «Correspondenzas» prelegidas ed in concert da Pipo Pollina ha fatg ina buna cesura tranter las duas grondas occurrenzas da quella emna en il Tircal da Domat. La sonda e la dumengia èn stadas deditgadas per part a las prelecziuns moderadas e discutadas e per part a las «rosinas»: La prelecziun da Reto Hänni sonda ed il giast da surpraisa dumengia, la cabarettista rumena Maya Morgenstern cun «Heute abend Lola blau». Il premi Term Bel ha gudagnà Flurin Spescha cun ses text «Déjà-vu»; la prelecziun dals tschintg texts nominàds e la discussiun publica cun la giuria han demussà che questa furma cuntenta dapli ch'ina massa infinita da paginas prelegidas. Vinavant è stà a disposiziun il bloc liber sonda suentermezdi, puspè ina plattafurma enorm impurtanta per mintgin e mintgina che vul preschentar ses text.

Signur prof. Heinrich Schmid il «bab» dal rumantsch grischun ha regalà a l'USR ina summa da fr.5 000.–, ina part da ses grond premi da cultura ch'el aveva gudagnà l'onn avant. L'USR ha decidì da duvrar questa contribuziun per ils Dis da Litteratura 1997.

Post da lectorat

L'USR porscha vinavant lectorats. Perquai che lectorar in text è delicat ed è ina chausa da grond'intensidad e responsablidad, ha dà il post da lectorat biler da discutir, adina puspè. En consequenza ha la suprastanza proponì il lectorat sco tematica per in'entira dieta da lavur (1998); vinavant ha ella cumenzà a manar ina glista interna da personas che l'USR recumonda per la lavur da lectorat.

Contacts ordaiifer l'uniun

Durant l'onn 1997 ha tractandà la suprastanza cun ils manaders dal Radio rumantsch pertutgant las prelecziuns litteraras che nun eran pli vegnidas emessas pervia da motivs finansials. Ils responsabels dal Radio rumantsch èn sa declarads pronts da cumenzar puspè cun prelecziuns regularas mintg'emna; els èn vidlonder da chattar ina schliaziun cun las personas che prelegian e cun la Pro Litteris, ed els èn pronts d'impunder danovamain ina summa da lur preventiv per quai.

Il SSV (Schweiz. Schriftstellerverband) e l'USR han per pitschnina part in'istorgia cuminaivla e cultiveschan oz in contact liber ed il SSV è avert per acziuns singulas pli stretgas; ina è la publicaziun da la versiun scursanida da la cronica USR per tudestg (Flurin Spescha). Il contact stuess fluir tranter scripturas e scripturs singuls dals linguatgs, senza incumbensas uffizialas. Perquai ha la radunanza generala era affirmà da chalar cun la represchentaziun uffiziala (numnada fin ussa en la glista

d'uffizis USSR). Quai è stà il fritg d'in discurs extendì tranter las duas presidentas. Giavischè han omaduas che pliras commembras e commembers da l'USR possian sa decider per ina commembranza en il SSV.

Il contact tranter l'USR ed il Biro europeic per linguas main derasadas è vegni activà e schlargià ad in tema per la Lia rumantscha sco per la Svizra. Commember cumplain dal Biro na po noss stadi betg vegnir per il mument; cundiziun fiss la commembranza en l'Uniun europeica. Mia visita a Bruxelles ha purtà intgins novs impuls concrets e contacts persunals.

A Milaun ha già lieu l'october en il Centro Culturale Svizzero in inscunter da chantauturs ed auturs da las linguas ladin, rumantsch e talian (incl. dialect milanais), organisà da differentas instituziuns da Milaun e Lugano.

Messa da cudeschs a Frankfurt 1998

Dapi il mars 1997 è ina grupp formal da l'USR vidlonder da rimnar ideas e propostas concretas per la represchentaziun da la Svizra, la quala è envidada sco giast a la messa da l'october 1998. Il concept da questa represchentaziun quadrilingua è stà in'aventura per sasez. A la fin da l'onn avain nus almain savì che mintga lingua svizra haja a disposiziun ina saira entira per realisar in'arranschament. Il december ha elavurà la grupp formal da l'USR in sboz concret ch'è fitg original e che persvada.

In project particular è vegnì instradà tras la chasa editura Wolfbach: Ina translaziun da stafetta, q.v.d 4 texts different (tudestg, franzos, talian, rumantsch) ch'èn vegnids translats mintgamai tras tut ils auters linguatgs ed a la fin enavos en la lingua originala. L'ovra ha da cumparair l'october 1998.

Litteratura

La redacziun *Litteratura* ha realisà il numer 21 «Correspondenzas» cun ina idea totalmain nova: quatter correspondenzas ch'èn vegnidas fatgas da mintgamai dus commembers; quels èn vegnids incumbensads da la redacziun sco pèr. Las duas persunas s'han scrit vivendaivlamain en vi ed ennà durant intgins mais. La correspundenza tranter Clo Duri Bezzola e Gion Mathias Cavelti è vegnida prelegida sco Nocturn a chaschun dals Dis da Litteratura, l'emprima saira.

Radunanza generala 1997

La radunanza generala 1997 ha già lieu ils 27/28 da settember en Lumnezia, ina fin d'emna sulegliva cun bell'aura e bun spiert. Sonda saira avain nus cultivà a Vella la cumpagnia ed il discurs, uras ed uras; nus vulevan aposta tegnair liber la sonda per quai e betg la surchargiar cun programs er qua mettend in contrast visavi las activitads da l'onn avant. Per la radunanza generala da la dumengia essan nus ids enta Lumbrein a

l'hotel Regina. Er sche nus eran mo 15 commembers activs e dus giasts (in dad els Jost Falett nov president da la Lia rumantscha), ha la radunanza durà bunas trais uras! Sch'ins è pli paucs, crescha persuerter l'engaschament da discutir ensemen; quest'experientscha è lura er vegnida cumprovada.

Mutaziuns en ils differents gremis nun eran annunziadas, e cun quai ha la radunanza reelegì tut las persunas cun applaus. Midadas hai dentant dà en il ravugl dals commembers. 1997 èn morts: Gion Arthur Manetsch, Robert Luzzi (anteriur president) e Curò Mani, el è mort propi il di sunter la radunanza generala. Sortida da l'uniun è Margaritta Gangale-Uffer (per motiv da vegliadetgna); Theo Candinas è vegnì stritgà da la glista perquai ch'el n'aveva betg pli ademplì ses duairs dapi trais onns. Sco commembra nova è vegnida preschentada e prendida si la scriptura surmirana Rita Uffer da Cuira.

Discussiuns han chaschunà las suandantas tractandas: La relaziun tranter USR e SSV, las prelecziuns al radio, la messa da cudeschs 1998 a Frankfurt e finalmain ils differents rendaquints e preventivs. L'egualisaziun dal deficit da la Scuntrada e dals Dis da litteratura è stada in tema ed er la finanziaziun da la *Litteratura* (nr. 21), per la quala nus avevan quella gia laschè far trais offertas avant da la realisar. Il tema lectorat avain nus savì tractar a la curta perquai che la proxima dieta da lavur vegn ad esser deditgada cumplainamain a la tematica «lectorat».

La presidenta: Gisula Tscharner

Suprastanza

<i>Presidenta</i>	Gisula Tscharner, Veulden
<i>Cassier</i>	Benedetto Vigne, Turitg
<i>Actuara</i>	Sora Florentina Camartin, Mustér
<i>AssessurAs</i>	Göri Klainguti, Samedan Erica Lozza, Lucerna
<i>Redacziun «Litteratura»</i>	Fabiola Carigiet Erismann, Berna Flurin Spescha, Turitg (coordinatur) Annalisa Zumthor-Cuorad, Haldenstein

Cuminanza rumantscha da radio e televisiun

The logo for CRR (Comitato Rumantsch Radio e Televisiun) consists of the letters 'CRR' in a bold, white, sans-serif font, centered within a solid black square.

Radunanza da commembers /-ras dals 7 da zercladur 1997 a S. Maria

Per l'emprima giada ha la radunanza generala gè lieu en la Val Müstair, val d'origin da noss pionier dal «viagiond cul microfon» Tista Murk. Prominenz da vitg e val e d'ordaifer han onurà la radunanza cun lur preschientscha e giudì il bainvegner da la musica instrumentala e dals presidents da S. Maria e dal circol da la Val Müstair.

Il premi CRR è vegnì surdà a dunna Marcella Maier da S. Murezzan (laudatio da Jon Manatschal) ed a Toni Cantieni da Lai (laudatio da Reto Capeder) per lur eminentes merites per lingua e cultura sin ils differents champs da la publicitad. Suenter l'approvaziun dal rapport annual e dal quint ha directur general Armin Walpen orientà la radunanza davart las novas structuradas da la SSR.

A resguard ils detagls da la radunanza bainreussida san ins consultar il rapport annual da la CRR per 1997.

Lavur dals singuls organs

a) Directori

Nus ans essan radunads 5 giadas ed avain – sper las tractandas ordinarias sco quint, preventiv, rapports intermediars dals responsabels naziunals e regiunals, preparaziun da las sedutas dal cussegl regional e da la radunanza generala – discutà e decidì sequents puncts che meritan da vegnir numnads spezialmain:

- Approvaziun dal nov program da radio ch'ha purtà a partir dal 1. da settember in augment dal temp d'emissiun da 5 uras ad emna. Entaifer il nov program è vegnì introducì in'emissiun emnila «Trirezia» che stat a disposiziun per emissiuns era cun persunalitads dals auters linguatgs uffizials da noss chantun. Novas èn era emissiuns en il rom da la «idée suisse».
- Approvaziun da la reorganisaziun da la structura TvR e dal concept per las emissiuns da la TvR.
- Adattaziun dal carnet da duairs per il schef da la TvR.
- Instanza a la Tele-Rezia pretendend ils medems dretgs sco ils radios privats concernent las transmissiuns en ils tunnels da las vias chantunalas. Nus essan en las tractativas qua sin buna via.

- Creaziun d'in premi schurnalistic (sper il premi CRR tradi-ziunal) per prestaziuns dals meds electronics en lingua rumantscha, ord territori rumantsch u sur la cultura rumantscha. Il num definitiv dal premi ed ils detagls ston anc vegnir elavurads. Per quest premi è previs da metter a disposiziun la summa da frs. 4 000.– ad onn.

b) Cussegl regional

Quel è sa radunà sco usità 3 giadas per las tractandas ordinarias. Ultra dal usità sco quint e preventiv, ha il cussegl sa laschà infurmar sur dumondas – ussa liquidadas – pertutgant la situaziun ed il clima da lavur dad intgins collavuratur e collavuraturas.

- Sin proposta dal directori e suenter avair la garanzia dad ina contribuziun substanziala tras la SSR ha il cussegl decidì d'edir l'ovra da giubileum «50 onns CRR» da dr. Fidel Caviezel era per tudestg, surdond a l'autur l'incumbensa da procurar per la translaziun. Nus pudain quintar cun la publicaziun l'onn 1998.
- Medemamain sin proposta dal directori ha il cussegl regional approvà l'adattaziun dal reglament da gestiun.
- A chaschun da la radunanza generala a S. Maria è il cussegl sa radunà la saira avant a Müstair per far ina visita a la claustra da S. Gion, stgazi cultural da muntada europeica, nua che directur Stupan serva sco responsabel per l'infurmaziun publicitara.

c) Cussegl dal publicum

Il cussegl dal publicum ha dapi 1987 set novas commembras e commembers; Annaleta Semadeni-Kaiser, Lucia Netzer-Peduzzi, Corina Clavuot Stecher, Rino Caduff, Carl Caflisch, Gian-Peder Gregori e Patric Vincenz.

Er durant l'onn 1997 è il cussegl dal publicum sa radunà 5 giadas.

22-01-1997:	Program da lavur per l'onn 1997
12-03-1997:	Program da radio, sonda e dumengia 08.00–12.00
21-05-1997:	Emissiuns monotematicas TvR
03-10-1997:	Di da scolaziun
12-11-1997:	Schurnals ed accents ed emprims ecos en connex cun il nov program dal suentermezdi dal RR

d) Lavur publica da la CRR

Vis la demissiun da la cumissiun per la lavur publica e sin fundament da la situaziun actuala da la pressa rumantscha, ha il directori desistì ad interim da nominar ina nova cumissiun. Perencunter duain acziuns communablas cun collavuraturas e collavuratur

da la CRR a chaschun d'occurrenz publicas vegnir intensivadas e qua tras las retschas tranter organisaziun e program vegnir serradas. L'augment da commembers da la CRR per 1997 mussa che questas stentas èn empermettentas. Per la derasaziun dal program quotidian da la CRR procura la pressa rumantscha en moda effizienta.

Concludend po vegnir constatà che la CRR ha mantegnì sia lingia da success dals davos onns, quai ch'è d'engraziar a tuttas ed a tuts partecipads.

Il parsura: Luregn Mathias Cavetty

Directori da la CRR 1997
(Perioda d'uffizi 1997–2000)

President

Vicepresident

Assessurs

Luregn Mathias Cavelty, Cuira/Schluein

Remo Godly, Cuira/Zernez

Duri Bezzola, Scuol (numnà entras il
Cussegl federal)

Armin Walpen, directur general da la SSR
(ex officio)

Martin Quinter, Mustér

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa

Quo vadis URB?

Las activitats da l'URB sun statta l'on 1997 suot l'insaina dal «Quo vadis?». Dürant la radunanza annuala dal 1996 avaiva nos cunfundatur Dumeni Capeder fat la proposta cha la suprastanza s'occupa da las lavuors seguaintas:

- Reponderar ils prüms 5 ons d'existenza da l'URB
- Analisar la situaziun actuala
- Ponderar il futur e tscherchar visiuns per l'avegnir
- Elavurar in quist connex ün questiuari per las uniuns affiliadas
- Definir il program da lavur pel 1998 a basa dals resultats racolts.

Sün la basa da quistas dumondas ha lura la suprastanza elavurà ün questiuari ch'ella ha tramiss d'ürant il mais mai a las 53 adressas dal fögliet da la Lia Rumantscha. Da quellas han respus 19 uniuns affiliadas. Sigisbert Lutz ha analisà las respostas e tillas ha preschantadas seguaintamaing a la dieta da l'URB d'ürant la Scuntrada a Domat:

I dà in tuot la Svizra be var 12 uniuns propi rumantschas – la gronda part sun uniuns grischunas ingiò cha la chüra e promoziun dal rumantsch sun be marginalas. Tschertüna da quellas han respus i'l sen ch'ellas sajan qua per tuot ils Grischuns e ch'ün'organisaziun be rumantscha nun avess ingüna schanza. Quellas uniuns nu giavüschan ingüna separaziun tanter las gruppas linguisticas. A regard cuors da rumantsch s'haja fat in differentas regiuns plüchöntschnoschas experiences perche chi mancan o ils magisters o ils scolars. Las uniuns rumantschas (cors, gruppas e famiglias rumantschas) chüran però intensivamaing lur lingua e cultura.

Tanter las uniuns chi han respus as rechattan duos chi sun da l'avis chi nu douvra ingüna URB, schabain ch'ellas as participeschan minchant a sias radunanzas annualas. I dà uniuns chi s'ingaschan aint illa Pro Raetia e manajan ch'otras organisaziuns da tet nu fetschan dabsögn.

La lavur da la suprastanza vegn güdichada per gronda part positivamaing. Ün program da lavur giavüschan be pacas uniuns. L'interess per festas cumünaivlas nun es grond. Tschertüna giavüschan concerts cun cors dad otras regiuns.

Differentas uniuns affiliadas giavüschan explicitamaing cha l'URB s'ingascha aint ils organs da la Lia Rumantscha per ils Rumantschs da la Bassa.

Il fögliet d'infuormaziun da la LR es cuntschaint bod dapertuot. La gronda part dals lectuors sun satisfats dal cuntegn, tschertüns dumondan però daplü infuormaziuns sur da litteratura e musica rumantscha e pustüt sur d'occurrenzas dad otras uniuns rumantschas e grischunas illa Bassa.

Differentas uniuns han fadia da chattar glieud chi s'ingascha per la chossa rumantscha. I mancan eir chantaduras, chantaduors e dirigents pels cors. Sainza ils commembers da lingua na rumantscha nu pudessan tscherts cors rumantschs gnanca plü exister. Quista situaziun muossa cha l'emigraziun our da l'intschess rumantsch nun es plü uschè gronda sco üna vouta. Bainbod varan tuot las organisaziuns rumantschas o grischunas difficultads da recrutar nouvs commembers.

L'URB sto sainza dubi discuter sias aignas estructuras. Fin uossa pudaivan be uniuns rumantschas e grischunas as participar a l'URB e quai sch'ellas avaivan interess. Singulas persunas nu das-chaivan esser commembras da l'URB. Forsa as stuvesa dar in avegnir la pussibilità a persunas individualas da gnir commembras. Ils fundatuors da l'URB nun avaivan giavüschà quai per evitar üna gronda lavur administrativa cun quai cha l'URB nun ha tenor ils statüts ingünas finanzas. In occasiun da l'ultima radunanza annuala da l'URB ed illa radunanza da delegats da la LR ha Chasper Stupan postulà da müdar ils statüts e da preverer aint il preventiv da la LR ün import pels bsögns da l'URB. Contribuziuns da las uniuns afiliadas da l'URB nu sun da spettar ingünas. Sainza finanzas nu pudarà l'URB prestar la lavur necessaria in avegnir. I nun as po pretender cha la suprastanza paja tuot our da l'aigna buorsa.

Conferenza annuala a Zug

Eir il tema principal da la conferenza annuala es stat il «Quo vadis». La suprastanza ha preschantà amo üna jada ils resultats da la retschercha e discussiunà insembel culs participants sur da l'avegnir da l'URB davo cha'l president ha dat üna cuorta survista sur da las activitats las plü importantas da l'URB d'ürant ils ultims ses ons: Petiziun per retschaiver il Radio rumantsch illa Bassa, promoziun dal rumantsch grischun, referats ed artichels per sustgnair l'acceptaziun da l'artichel 116 da la constituziun federala, simosis a las duos Scuntradas a Donat e Domat. Grazia a l'URB sun las Rumantschas e'ls Rumantschs illa Bassa cuntschaint(a)s pro la politica e'ls mezs da massa sco ün factur important ed activ.

Tenor il president es üna da las incumbenzas las plü importantas da l'URB quella da sdasar las Rumantschas e'ls Rumantschs da la Bassa our da lur sön letargic. Mincha Rumantsch(a) sto esser consciaint(a) dal grond s-chazi ch'el(la) ha survgni tras la lingua materna, esser superbia da quel regal e defender e promover activamaing, cun persvasiun e plaschair, sia ierta culturala. Id es da provar dad evitar cha la segunda generaziun dals emigrats perda la lingua rumantscha. Tuots Rumantschs

e tuot las Rumantschas ston gnir reactivats, na be quels chi s'ingaschan fingià.

Po l'URB accumplir quists dovairs cun sias structuradas actualas e sainza ingüns mezs finansials? Dürant la radunanza sun gnüdas fattas diversas propostas chi ston gnir discutadas da la suprastanza d'urant l'on 1998:

1. Acceptar eir singulas persunas sco commembras da l'URB q.v.d. tillas metter illa glista d'adressas per il fögliet. Dumandar a la LR sch'ella administrescha quista glista.
2. S-chaffir ün secretariat a temp parzial cun ün'infrastructura minimala o dumandar cha la LR surpiglia lavuors da secretariat (contactar ils commembers, coordinar las occurrenzas da las uniuns da la Bassa, organisar acziuns, publichar aint illas gazettas regiunalas da la Bassa etc.).
3. Crear posts da respunsabels per ils fats rumantschs illas uniuns existentas. Quels gnissan coordinats tras la suprastanza da l'URB.
4. S-chaffir ün post da collavuratur da la LR per la Bassa. Sias incumbenzas füssan analogas a quellas dals collavuratuors regionalis i'l Grischun. I füss da stübgjar scha quel post nu pudess gnir sparti in mezza piazza per la LR e mezza piazza sco correspondent dal Radio rumantsch.

La realisaziun da tuot quistas propostas avessan consequenzas finansialas chi ston gnir discussas d'urant l'on 1998 tanter la suprastanza da l'URB e la LR.

Il president da fin quà ha dat sia demischiun our da motivs da mancanza da temp. Cur ch'el ha müdà piazza ed es i a star gio'l Tessin crajaiva'l dad avair chattà ün pa daplü pos, ma seis manster til tegna occupà bod di e not. El chatta eir chi saja ura da far piazza ad ün'otra persuna fraischa chi po tour per mans la restructuraziun da l'URB. Sco successur aint illa suprastanza es gnü elet unanimamaing Claudio Deflorin, collavuratur dal Radio rumantsch chi stà a Turgi AG. Il post da president nu vegn amo occupà, Sigisbert Lutz funcziunarà intant sco primus inter pares. Tuot tschels commembers da la suprastanza sun gnüts reeletts unanimamaing pels prossems trais ons.

Duonna Ida Pfister-Saluz ha fat la proposta cha la LR dess prodüer cuors da rumantsch per calculatuors persunals (PC) per svagliar l'interess eir pro'ls giuvens.

L'on 1998 varà lö la radunanza annuala ils 7 o 14 da november a Lucerna.

Davò la part ufficala ha tgnü Enrico Kopatz, caporedatur da La Quotidiana, ün referat fich animà sur da l'istorgia movantada da la creaziun da nossa gazetta dal di e sur da la situaziun actuala da La Quotidiana. Malavita vegn La Quotidiana amo adüna refüsada da blera gliעד. Id es deplorabel cha pustüt quels chi han adüna critichà il Fögl

Ladin e chi avessan uossa la pussibilità da leger üna gazetta chi vegn prodotta professiunalmaing mincha di nu tilla acceptan. Ils Rumantschs e las Rumantschas sun amo bler massa particularist(a)s. Els nu voulan incleger tschels idioms e pensan bler massa regiunalmaing.

Il president ingrazcha ad Enrico Kopatz ed a seis collavuratuors per lur gronda lavur e lur instancabel ingaschamaint per prodüer üna gazetta da vaglia. El giavüscha ch'ella vegna abunada da tuot(a)s Rumantsch(a)s per ch'ella possa exister inavant.

Il parsura: Gian Guolf Bardola

Suprastanza

President

Gian Guolf Bardola, Villa Luganese TI

Vicepresidenta

Cilgia Vital, Goldach SG

ed actuara

AssessurAs

Erica Vonmoos, Turich

Clau Derungs, Malter LU

Sigisbert Lutz, Ittigen BE

Jachen Sarott, Chesalles-sur-Moudon VD

Giuventetgna Rumantscha

Per l'emprima giada As poss jau preschentar il rapport da la GiuRu sco uniun affiliada da la Lia rumantscha. Dasperas avain nus puspè fatg ina massa chaussas sco ils onns passads. Las activitads che nus avain organisà u visità èn las sequentas:

Radunanza generala

Ils 4-1-1997 ha quella gì lieu en il buffet da la staziun a Cuira. Punct culminant è senza dubi stada l'elecziun d'in nov president e gist er d'ina nova vicepresidente. La radunanza ha pudì beneventar *Eveline Nay, Laax* sco nova vicepresidente che remplazza *Gian Jegher, Tinizong* ed *Erwin Huonder, Samedan* sco successur da *Roman Cathomas, Laax* sco president da la GiuRu. In cordial grazia fitg per l'enorm gronda lavur prestada!

Seminari da Pasca 1997 da la GCEE a Baja/Frankenstadd en Ungaria

Il seminari tradiziunal da la GCEE (Giuventetgna da las cuminanzas etnicas europeicas) ha gì lieu quest onn tar ils Tudestgs da l'Ungaria. Tranter ils var 130 participants da 17 pajais era er ina delegaziun da 9 persunas da la GiuRu/PAC (Progetto Animazione Culturale da las valladas talianas). Nus avain fatg il viadi en Ungaria per rinfrestgar las enconuschientschas inter-minoritaras e natiralmain per discutir en divers workshops la situaziun actuala da las 13 minoritads en Ungaria. Il seminari è ina buna occasiun per emprender a conuscher autras minoritads cun – per part – problems fitg sumegliants als noss.

Tar la radunanza generala da la GCEE hai dà las sequentas mutaziuns en suprastanza: per il secretari rumantsch *David Spinnler S. Maria* è vegnì elegì *Ivo Huonder Mustér*.

Scuntrada rumantscha a Domat

La preschentaziun da noss'uniun è stada ina da las finamiras impurtantas che nus avain pudì cuntanscher durant la Scuntrada. Sper nossa maisa d'infurmaziun è la GiuRu stada activa al di da la giuventetgna ed ha procurà ensemen cun la LR per in inscunter tranter ils giuvenils dal Lions dal cor da la GCEE e da la GiuRu.

A las 'Voices of Europe' vegnan a sa regurdar anc tuts: in chant sonor gieva di per di tras ils corridors. En in'emna ha il chor emprendì na main che 12 chanzuns en tut las linguas maternas dals participants. Jau vuless prender l'occesiun per engraziar als dus dirigents *Christian Klucker Cuira/Andeer* e *Gerbrich van der Meer* ed oravant tut a *David Spinnler* ch'ha organisà tut l'infrastructura ed era a tut las chantaduras ed als chantadurs ch'han fatg che quest project è daventà in success.

Na d'emblidar eran las sairas da rock en la Cruna che nus avain pudì organisar ensemen cun il battaporta dal Radio rumantsch e cun la LR. Ins po senz'auter dir che quai è stà in dals puncts da program ils meglier visitads.

Fitg bain frequentà è stà il tschaler da protecziun civila sut scola. En quel han ils giuvenils gì la pussaivladad da durmir, sche la saira è daventada memia allegra per ir a chasa.

Er PUNTS è stà preschent a la Scuntrada: cun agid dals redactors da Punts han ils visitaders gì la pussaivladad da far in numer da PUNTS.

La Scuntrada è ida a fin – ma na per la GiuRu.

Inscunter da la Gioventetgna Rumantscha

Be in di suenter che la Scuntrada s'ha mutada tar ils Dis da litteratura avain nus envidà tut ils presidents da las gioventetgnas rumantschas ed ils commembers da la GiuRu per discutir l'avegnir da la cultura giuvna rumantscha e las relaziuns tranter sursilvans e ladins. Ina ventgina da giuvenils ha chattà la via a Domat. En workshops han els discutà differentas vias per l'avegnir. Ils resultats èn stads fitg clers: La GiuRu duess far enavant uschia sco ch'ella ha cumenzà. Oravant tut na duess ins discutir memia bler pli, gugent organisar activamain divers projects. Menziunads èn vegnids concerts, comics e spassegiadas comunablas.

Las relaziuns tranter Sursilvans ed Engiadinais èn anc adina charginas cun pregiudizis. Er qua hai dà diversas propostas che la suprastanza vegn ad elavurar en l'avegnir. Tar las propostas èn p.ex. ideas per far barats da gioventetgna tranter vischnancas engiadinaisas e sursilvanas, da far in film cun glied da tut las regions idiomáticas.

Er vegnida menziunada è l'idea da far barats da scolas secundaras. Enstagl che las classas van en la Bassa pudess ins empruvar da far quest barat en in'otra regiun rumantscha. Tar bliers Rumantschs ési uschia ch'els han gia vis l'entir mund, ma sch'ins tschertga in Sursilvan ch'è gia stà a Müstair ed Engiadinais che san sco che Mustér vesa ora, ston ins tschertgar anc ditg. Il temp è madir per far insatge en quest regard.

Viadi en las Dolomitas: Ladiniatour

Dals 3 als 5 d'october 1997 è la GiuRu stada puspè ina giada en viadi. Questa giada en las Dolomitas a visitar ils Ladins. Tut ils 8 participants eran s'inscuntrads il venderdi a Müstair e la sonda è il viadi alura ì enavant a Villanders, nua ch'ils Tirolais dal sid – vegls enconuschents da la CGEE – ans spetgavan cun il gentar pront sin maisa. Suenter quest inscunter è il viadi ì vinavant en Val Badia a San Martin de Tor nua che nus avain visità l'Istitut cultural ladin «Micurà de Rü». Nus avain cuntinuà noss viadi alura ad Al Pian de Marco nua che la Ladiniatour ha gì lieu la sonda saira. La Ladiniatour è ina retscha da concerts che visita mintga quatter onns tut las valladas ladinas.

Congress da giuventetgna Svizra-Israel 24 fin 26-8-1997 a Basilea

Il giubileum da 100 onns suenter il congress dals zionists a Basilea è vegnì festivà en gronda maniera, il parlament dals giuvenils a Basilea ha envidà gidieus e Palestinais da vegnir en Svizra. Quels han tranter auter discutà ensemen cun giuvenils Svizzers da tut las quatter linguas. Ultra da quai è la GiuRu sa preschentada a quest eveniment ensemen cun outras organisaziuns da giuventetgna.

Forum 97, 6-9-1997 a Soloturn

Jau hai pudì participar ensemen cun diversas personas da la Lia rumantscha a quest forum. En il workshop «minoritads en Svizra» è vegnì discutà davart problems tranter ils Svizzers da lingua tudestga e quels da lingua franzosa. Be las minoritads, quellas èn vegnidas negligidas.

«Onna» film da la grupp da film Movie Encarden Surrein

Cunquai che divers giuvenils sursilvans, sut la direcziun da Daniel Candinas da Surrein, han gì l'iniziativa da far in film ans è quai stà a cor da gidar els. Fin uss ha quest project gì fitg grond success; pli che 1000 personas han vis il film en tut la Surselva oravant tut è vegnì edì in disc cun la musica dal film. In grond compliment a tut las personas engaschadas tar Movie Encarden!

Project DC Rock Rumantsch «Revoluziun»

Durant l'onn 1997 è vegnida l'idea da far in disc cumpact cun musica rumantscha da gruppas giuvenils actualas. Ussa participeschan la Giuventüna Ladina (GILA), la Romania da Giuventetgna, ApArt e la GiuRu a quest project. Planisà èsi da registrar la musica la stad fin december 1998, il disc duai alura cumparair l'onn 1999.

Lia rumantscha

La LR ans ha sustegnì en divers projects uschia er tar il seminari da Pasca en Ungaria, a la Scuntrada, tar il viadi en las Dolomitas e tar il film «Onna».

Nus sperain er d'avair en l'avegnir il sustegn da la LR per la lavur da la giuventetgna ed engraziain per la collavuraziun prestada.

Punts

rapport dad Evelyne Nay e Marcus Tuor

PUNTS è uss gia en ses tschintgavel onn d'existenza. En quests quatter onns è capità bler. Actualmain èn passa 25 personas occupadas directamain cun la creaziun da nossa gasetta giuvenila. Bleras uras dal temp liber vegnan pia investadas en quest project.

Persunal

Il 1997 hai dà differentas midadas: Werner Carigiet noss charedatur dapi la fundaziun da PUNTS è sa retratg. Sia successura è Anita Simeon.

Er il caporedattur Guadench Dazzi ha bandunà nossa gasetta. Ses successur è David Spinnler. Tar il layout datti er ina midada: Edy Huonder banduna nus l'onn current. Sia successura daventa Theres Jörger.

En num da la suprastanza vulessan nus engraziar ad els per lur grondiusa e stentusa lavur ch'els han prestà a favur da nossa gasetta.

Abunaments

Cun plaschair astgain nus constatar in bel svilup tar noss abunaments. Nossa finamira era d'avair sin la fin dal 1997 in dumber da 1000 exemplars. Quella avain nus cuntanschì. PUNTS ha actualmain ca. 1050 lecturas e lecturs. Era la «qualità» dals abunents s'augmenta. A l'entschatta hai dà bleras midadas. Ussa astgain nus dentant constatar che nossas lecturas e noss lecturs restan fidaivels. Uschia ha nossa gasetta in excellent fundament. Cun passa 1000 abunents sa diminueschan er las taxas postalas per passa dus terzs.

Marketing

Sch'ins vul survegnir dapli abunents ston ins ir tranter la glied. Uschia ha PUNTS prendì part a differentas occurrenzas cun stans d'infurmaziun: a l'Open-air Val Lumenzia, Open-air Laax ed a la Scuntrada. Quels han purtà fritgs. Cun diversas autras acziuns da marketing avain nus vina-vant empruvà da far attent la giuventetgna. Cartas postalas, placats, transparents etc. Il team da PUNTS ha anc bleras ideas. Sche las finanzas èn avant maun vegnan ellas er realisadas.

Inserats

Qua n'avain nus segiramain betg anc cuntanschì nossas finamiras. Il dumber d'inserats è plitost sa reducì enstagl s'augmentà. Quai vul dir ch'i dat anc blera lavur en questa direcziun.

Punts en l'Internet

Nossa gasetta va cun il temp. Dapi in temp pon ins leger Punts en l'Internet. Nossa adressa: <http://www.punts.ch>. Adina interessant ed actual. Quai na vul dentant betg dir ch'ins na stoppia betg abunar Punts. Anzi en l'Internet san ins directamain vegnir abunent!

Punts en furma da tun

Il numer dal december è stà in punct culminant dal 1997. Punts n'è betg cumparida en furma d'ina gasetta, mabain d'ina cassetta. Il resun è stà fitg positiv. Punts n'è para anc mai vegnida legida, u meglier ditg, tadlada uschè intensivamain sco quest numer. Guardar, forse datti Punts puspè in di en in'otra furma che sin palpìri.

Engraziament

A tuttas e tuts che èn s'engaschads per Punts en ina furma u l'otra vulessan nus engraziar da tut cor. Nus sperain che nus possian furmar

er vinavant in bun team e guardar che Punts cumparia anc blers onns. Engraziar vuessan nus era a tut quels ch'han sustegnì nus finanziariamente.

Engraziament

Engraziar è adina in pau ina chaussa delicata, il privel d'emblidar insatgi exista adina. Jau vuess oravant tut engraziar a la suprastanza ed a l'entira redacziun da Punts che ha elavurà ina buna part dals resultats preschentads. Ultra da quai in grazia fitg a Roman Cathomas che ha mussà a mai tut il «know-how» ch'ins dovra per esser president da la GiuRu. Na d'emblidar l'entira LR, oravant tut Bernard Cathomas e Gian Peder Gregori. Er in grazia fitg a la redacziun dal battaporta dal Radio rumantsch cun il charedatur Jachen Prevost. La GiuRu ha tut onn chattà ureglias avertas tar els.

In grazia fitgun a tut quellas e quels ch'ans han sustegnì!

Il president: Erwin Huonder

Suprastanza

<i>President</i>	Erwin Huonder, Samedan
<i>Vicepresidenta</i>	Eveline Nay, Laax
<i>Cassier</i>	Marcus Tuor, Turitg/Mustér
<i>Actuar</i>	Jon Albert Fanzun, Tarasp
<i>Assessura</i>	Mengia Mathis, Scuol
<i>Revisurs da quint</i>	Armon Schlegel, Bos-cha Pascal Pernet, Sent

Represchentant da la GiuRu en la CGEE: Ivo Huonder, Mustér

Redacziun Punts

<i>Chairedactur</i>	Werner Carigiet, Dardin
<i>CaporedacturAs</i>	Redacziun Sur- e Sutselva Werner Carigiet, Dardin
	Redacziun Surmeir Anita Simeon, Lantsch
	Redacziun Engiadina e Val Müstair Guadench Dazzi, S-chanf
<i>Direcziun d'art</i>	Gioni Fry, Mustér

Total: 30 collavuraturAs

Cuminanza mussadras rumantschas

La suprastanza dalla CMR è s'antupada set gedas per redunanzas. Da chellas è stadadus gedas ansemen cun la suprastanza digl KGGR. La collaboraziun cun nossas collegas dalla secziun tudestga è sa mussada scu favorevla, surtot an dumondas professional-politicas, noua tg'igl è d'avantatg da represchentar igls madems interess.

Durant igl onn da gestiun 96/97 èn nias elaboros suandonts temas:

Uniun scolastica GR

Chegl tgi pertotga l'uniun scolastica rapporta Barbara Rupp alla reduanza generala.

Viadi a Baden

La visita agl museum da tarmagls a Baden è betg savia neir realisada per mancanza d'annunztgas.

Bol

Avant dus onns è la suprastanza dumando da realisar en nov bol. Nous vagn gia previa ena concorrenza e vagn alloura er survagnia diversas propostas. En grond angraztg a tottas chellas tgi èn sa participadas cun lour ideias alla concorrenza!

La gronda part da chellas ideias na fiss betg stada realisabla sainza grondas midadas, uscheia tgi vagn tuttegnadò l'incumbensa ad en biro da grafica da far propostas. Anna Rita Stoffel digl biro GRAFIK PURE a Coira è creò igl noss nov bol, scu er igl palpieri cun igl logo vetiers.

Broschura

La broschura è cumpareida igl matg 97, siva dus onns da lavour. Tar la tgesa editoura per meds d'instrucziun a Coira ins pògl ampustar la broschura per 17.50 francs an pachets da mintgamai 5 exemplars.

Inspectorat

Scu quarta inspectoura è neida eligeida sora Florentina Camartin. Ella surpeglia igl avost 97 sia plazza da 50% tgi cumpeglia igl territori dall'antiera Nagiadegna scu er la Val Alvra e Surses (sainza Beiva). Nous speragn a buna collaboraziun e giavischagn satisfaziun an sia nova lavour.

Consultaziun

La premaveira 1997 vagn nous gia la pussebladad da piglier posiziun tar la consultaziun dalla scola media e scola ota pedagogica. An chella

consultaziun è neida preschentada la structura nova per la scolaziun da mastiers pedagogics e la matura.

Suprastanza centrala dall'uniun da mussadras Svizra (UMS)

Scolaziun

La UMS s'angascha venavant per ena scolaziun eguala per persungas d'instrucziun da scoletta e scola primara. Scu sustign per realisar l'egualisaziun da scolaziun ò l'UMS laschea far donna dr. M. Bigler-Eggenberger, anterioura derschedra federala, en'expertisa giuridica.

Collaboraziun scoletta e scola

Models e projects da collaboraziun tranter igls dus scalems èn nias rimnos e vignan preschentos an la gassetta professiunala. La UMS è an contact cun l'uniun scolastica svizra e cun igl president dalla conferenza dallas scolas primaras an chel gro.

Scolaziun ed educaziun d'unfants da quatter anfignen otg onns

La cumischung pedagogica ò elaboro directivas per chella scolaziun. Ansemen cun las directivas per la scolaziun da persungas d'instrucziun, digl seminari da Liesthal, e las directivas da l'incumbensa professiunala dall'uniun scolastica svizra furma chegl la basa da discussiun per la dieta professiunala digl november 1997.

Egualisaziun da scoletta e scola

Igls gremis dall'UMS on approuo cundiziuns minimals per la scoletta. An chellas èn neidas formuladas cundiziuns da basa, tgi duessan neir adampleidas digls purtaders dallas scolettas per saveir garanteir l'incumbensa da scolaziun ed educaziun.

Purscheidas dall'UMS

La suprastanza centrala ò decidia da betg edeir ple igl carnet «Kindergarten - ein Ort für Kinder» cunche gl tgi diversas tgossas correspondan betg ple alla situaziun actuala. Diversas mappas da labour èn an preparaziun.

Post da documentaziun

Mappas novas: furmaziun an scoletta – educaziun da muvimaint – directivas per biagier scolettas.

Angraztg fitg a tottas chellas tgi èn s'angaschedas durant igl onn passo per la nossa cuminanza.

Rapport annual per la perioda digl onn scolastic 1996/97

Lantsch fanadour 1997

Suprastanza

Presidenta

vacant; las suprastantas lavouran an en collectiv

Bettina Schaller, Andeer (responsabla per igls contacts cun la LR)

Letizia Sonder, Lantsch

Actuara

Clara Cadruvi, Ruschein

Cassiera

Annina Nicolay, Samedan

Madlaina Giovanoli, Segl-Maria

Eva Kessler-Danuser

Revisouras da chint

Sora Veronica Albin, Glion

Mirta Lombris, Alvagni-vischnanca

Rendaquint da la Lia rumantscha 1997

Quint da gudogn e sperdita

	<i>Quint 1997</i>		<i>Preventiv 1997</i>		<i>Quint 1996</i>	
	<i>entradas</i>	<i>expensas</i>	<i>entradas</i>	<i>expensas</i>	<i>entradas</i>	<i>expensas</i>
Contribuziuns						
Confederaziun	2 107 000		2 107 000		2 047 145	
Chantun Grischun	400 000		400 000		400 000	
Tschains da chapital	17 175		21 000		25 494	
Donaziuns	8 000		100		16 107	
Sustegns permanents	5 000		5 000		5 000	
Servetschs spezialas	44 057		10 000		8 426	
Uniuns regionalas		392 000		392 000		400 000
Uniuns surregiunalas		69 213		69 213		70 625
Pressa rumantscha		31 850		31 850		62 500
Diversas contribuziuns		58 857		51 000		99 653
Acziuns						
Acziuns spezialas	178 985		110 000		134 449	
Acziuns spezialas		392 823		267 719		280 397
Collavurators regiunals						
Participaziun custs	8 106		0		0	
Collavurators regiunals		556 268	551 900		539 254	
Servetsch linguistic						
Entradas servetsch linguistic	7 521		5 000		3 300	
Servetsch linguistic rg		379 182		385 700		347 637
Post d'infurmaziun						
Post d'infurmaziun/doc.		101 905		99 970		100 674

	<i>Quint 1997</i>		<i>Preventiv 1997</i>		<i>Quint 1996</i>	
	<i>entradas</i>	<i>expensas</i>	<i>entradas</i>	<i>expensas</i>	<i>entradas</i>	<i>expensas</i>
Post da translaziun						
Entradas translaziun	106 595		50 000		76 196	
Post da translaziun		93 961		65 510		68 817
Post da teater						
Entradas post da teater	0		0		5 511	
Post da teater		49 365		56 120		52 795
Sustegns divers						
Ord retgav da reservas	11 500		10 000		3 000	
Pro Litteris e diversas	5 600		20 500		22 597	
Vendita						
Entradas per vendita	248 130		215 000		203 532	
Post d'ediziun		348 632		300 470		243 729
Scolinas						
Restituziun scolinas	137 078		136 000		137 138	
Expensas scolinas		188 719		190 650		179 057
Curs						
Entradas curs	32 650		20 000		21 436	
Expensas curs		40 036		43 000		36 746
Administraziun						
Organs		64 242		71 000		67 124
Pajas e custs socials persunals		352 934		387 860		417 235
Infrastructura generala		91 995		82 600		80 563
Divers custs		94 209		64 000		79 147
	3 317 398	3 306 190	3 109 600	3 110 562	3 109 331	3 125 953
Surpli expensas/entradas (-)	-11 207	0	962	0	16 622	0
	3 306 190	3 306 190	3 110 562	3 110 562	3 125 953	3 125 953

BILANTSCHA

per 31-12-97 per 31-12-96

Activas

Daner current	333 373	247 302
Projects	66 202	71 254
Donaziuns	70 156	103 594
Debiturs	117 125	90 955
Inventari	1	1
Ulteriuras activas	1 511	0
Chapital da gestiun	588 368	513 106
Maschinas e mobigliar da biro	2	2
Maschinas/vehichels da scolina	2	2
Participaziuns e diversas	3	10 503
Total activas	588 375	523 613

per 31-12-97 per 31-12-96

Passivas

Impegn a curt termin	121 544	237 935
Emprests	67 120	65 969
Projects	66 689	69 302
Donaziuns	70 364	72 259
Reservas ed ulteriurs impegn	251 452	125 301
Impegn a terzas persunas	577 168	570 766
Facultad netta	11 207	-47 153
Total passivas	588 375	523 613
Total activas	588 375	523 613

**Finanzkontrolle des Kantons Graubünden
Controllo delle finanze del Cantone Grigioni
Controllo da finanzas dal chantun Grischun**

7001 Chur Loestrasse 2 Tel. 081 257 32 73 Fax 081 257 21 75

RAPPORT DA REVISIUN

Tenor art. 29 dals tschentaments da la LR avain nus controllà la bilantscha fatga per ils 31 da december 1997, sco era il quint da gudogn e sperdita per il temp dal 1. da schaner 1997 fin ils 31 da december 1997.

La bilantscha serra da mintga vart cun fr. 588 374.81. Il quint da gudogn e sperdita mussa in gudogn da fr. 11 206.69.

Nossa controlla ha mussà ch'ils cudeschs èn manads en urden. Sin fundament da nossa controlla e da las infurmaziuns retschavidas essan nus persvaidids che la preschentaziun dal resultat da gestiun e da la situaziun da la facultad correspunda a las prescripziuns legalas e statutaras.

Ils detagls davart las dimensiuns da nossa controlla e las constataziuns fatgas èn francadas en noss rapport separà. Nus avain fatg quest rapport per mauns da la cumissiun da gestiun LR e da la regenza grischuna.

Sin fundament dals resultats da nossa controlla recumandain nus d'acceptar il quint annual 1997 e la bilantscha per ils 31 da december 1997.

Cuira, ils 10 da mars 1998

L'uffizi da controlla

CONTROLLO DA FINANZAS DAL
CHANTUN GRISCHUN

E. Cottiati

Th. Huonder